

HUS

Hållbar utevistelse
vid storförskolor

PROJEKTBOOK

HUS

Hållbar utevistelse
vid storförskolor

INNEHÅLL

INLEDNING	6	RESULTAT	81
Medverkande i projektet	7	Resultat från de olika delstudierna	82
Projektets utgångspunkter och koppling till De Globala Målen	8	Resultat från fas 1 -miljökartläggning och pedagogers perspektiv	83
Tidsplan	8	Delstudie 1. En storskalighet som skapar avstånd till naturen	83
Projektbokens upplägg	9	Delstudie 2. Förskolegårdens funktion och användning ur pedagogers perspektiv	84
Presentation av medverkande förskolor	10	Resultat från fas 2 -barnens perspektiv och fysisk aktivitet	86
ÄLDRE FÖRSKOLOR	11	Delstudie 3. De yngsta barnens aktiviteter på förskolegårdarna	86
Förskolan Berghem	12	Delstudie 4. Platskaraktärer som sätter avtryck i barns relationer till plats och natur	88
Förskolan Ejderdunet	15	Delstudie 5. Olika typer av naturkontakt i relation till barns ålder och kön	89
Förskolan Ersdungen	18	Delstudie 6. Fysisk aktivitet och rörelse på olika förskolegårdar	90
Ersdungen Gitarren	20	Delstudie 7. Förskolans utemiljö på vintern - möten med is och snö	92
Förskolan Grönstenen	22	Resultat från fas 3. Dialog med aktörer involverade i förskolans utemiljö	94
Förskolan Kornetten	24	Delstudie 8. Perspektiv på utformning och användning av förskolans utemiljö	94
Förskolan Målaren	27	Slutsatser. Konsekvenser av förändrade utemiljöer i förskolan för barns lek, rörelse och naturkontakt	98
Förskolan Rymden	29	Rekommendationer för utformning av förskolans utemiljöer samt förhållnings-sätt till utevistelse i förskolan	104
Förskolan Sandbacken	32	Avslutande ord från kommunens deltagande verksamheter	106
Storsjö förskola	35	STUDENTUPPSATSER	107
Förskolan Uven	38	METODSTÖD	115
Överboda förskola	41		
NYA FÖRSKOLOR	45		
Böle förskola	46		
Förskolan Granbacken	49		
Förskolan Haga	52		
Hedlunda förskola	55		
Förskolan Lundagård	58		
Förskolan Nordstjärnan	63		
Förskolan Rosendal	66		
Förskolan Smeden	69		
Förskolan Solbacken	73		
Förskolan Stengärdan	75		
Förskolan Teleskopet	78		

INLEDNING

HUS, hållbar utevistelse vid storförskolor är ett nationellt forskningsprojekt i samverkan med Umeå kommuns förskoleverksamhet under åren 2021–2025. Projektet är tvärvetenskapligt, vilket innebär att vi som medverkar kommer från olika områden såsom utbildningsvetenskap, pedagogiskt arbete, miljöpsykologi, samhällsmedicin, idrottsvetenskap och landskapsarkitektur och att vi här arbetar gemensamt med flera olika perspektiv och kunskaper.

Många förskolor i Sverige byggdes under 70-talet vilket betyder att de snart är 50 år, och är därför i behov av renovering eller helt ersättas av nya. Samtidigt har vi i dag en ökad befolkning i städerna och behovet av nya platser på förskolorna har ökat. Att ge alla barn en plats på förskolan, och att bygga förskolor med rymliga och funktionella förskolegårdar i städer där grönytor har minskat som följd av förtätning kan därför vara utmanande.

I vårt forskningsprojekt vill vi undersöka vad den förändring som svensk förskola genomgår med sina förändrade byggnader, utegårdar och begränsad tillgång till natur innebär för barnen som vistas där dagligen. Vi vill lyfta både det positiva och det som kan vara problematiskt och behöver utvecklas.

Vårt samarbetsprojekt är finansierat av FORMAS, en statlig förvaltare som stödjer forskningsprojekt i samverkan med aktörer i praktiken och som vill bidra till en hållbar samhällsutveckling. Det är också vårt mål med HUS projektet- att den kunskap vi kan skapa gemensamt med förskolorna i Umeå kan bidra till att skapa utemiljöer, och förhållningssätt till dessa, som stimulerar barns rörelse och hälsa, relationsskapande med varandra och naturen för en hållbar utveckling.

En del av vårt projekt har handlat om att dokumentera de medverkande förskolornas utemiljöer och den verksamhet som bedrivs där, utifrån pedagogernas perspektiv. Vi har också låtit barnen själva berätta om, och visa vilka platser på sina gårdar som de helst leker vid. I denna projektdokumentation finns därför alla de medverkande förskolorna beskrivna med sina berättelser tillsammans med våra olika forskningsresultat från de olika delstudierna och övergripande slutsatser.

Förhoppningsvis kan våra exempel och lärdomar också fungera som inspiration för andra kommuner och förskolor som vill arbeta med, och utveckla sina utemiljöer på ett hållbart sätt.

Den här projektboken har under de första åren fungerat som ett levande dokument och som en tidig återkoppling till våra deltagare. Nu när projektet avslutas i december år 2025 har vi adderat resultat och slutsatser från våra delstudier samt summerat våra erfarenheter av detta mångåriga projekt.

Som projektledare vill jag uttrycka min tack-samhet och glädje över förmånen att få ha arbetat tillsammans med dels forskarkollegor från många olika fält och olika delar av landet och dels er inom Umeå kommuns förskoleverksamhet samt Teknik och fastighetsförvaltningen. Det har varit värdefullt och inspirerande att vi under flera år har fått samlas och uppmärksamma aktuella och relevanta frågor för förskolans uteverksamhet som ett bidrag till en mer hållbar samhällsutveckling.

Tack till er alla!

Annika Manni,
projektledare Umeå universitet

MEDVERKANDE I PROJEKTET

Annika Manni, projektledare och medverkande forskare. Arbetar vid Institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap, Umeå universitet. Erfarenhet inom utomhusverksamhet och lärande för hållbar utveckling bland barn och unga.

Fredrika Mårtensson, medverkande forskare, arbetar vid institutionen för människa och samhälle, vid SLU i Alnarp. Erfarenhet av forskning i miljöpsykologi om hur utemiljön påverkar barns lek och hälsa inom miljöpsykologi.

Andreas Fröberg, medverkande forskare. Arbetar vid Institutionen för kost och idrottsvetenskap, Göteborgs universitet. Erfarenhet inom fysisk aktivitet och hälsa bland barn och unga.

Håkan Löfgren, medverkande forskare. Arbetar vid Tema Barn, Linköpings universitet. Erfarenhet inom utbildningsfrågor på såväl policy som praktikinivå.

Therese Eskilsson, medverkande forskare. Arbetar vid Institutionen för Samhällsmedicin och rehabilitering vid Umeå universitet. Erfarenhet inom fysisk aktivitet och rörelse som hälsofrämjande faktorer för barn och vuxna.

Utöver dessa som deltar i hela projektet ingår även några fler i vissa delar av projektet:

Niki Lindgren, SLU Alnarp. Har medverkat i arbetet med framställning av kartunderlag i projektets första fas under 2021.

Johanna Annerbäck, Tema Barn, Linköpings universitet. Medverkar i analys av intervjuer i Fas 1 samt i samtalspromenader med barn i Fas 2.

Jonas Markström, Institutionen för Samhällsmedicin och rehabilitering vid Umeå universitet. Medverkar i Fas 2 med fokus på rörelsemätning och observation av fysisk aktivitet.

Amanda Gabriel, SLU Alnarp. Medverkar i Fas 2, samtalspromenader med barn samt analys av utemiljöer via kartmaterial.

Ines Felix, Umeå universitet. Har medverkat vid analys och artikelskrivande av samtalspromenader med barn i Fas 2.

Medverkande från Umeå kommun:

Monika Andersson, Utbildningsledare inom Förskolan i Umeå. Samordnar praktiska frågor samt återkoppling med medverkande förskolor.

Matz Glantz, Naturskolan Umeå. Kommunikatör med ansvar för information om projektet via kommunens hemsida, projektboken samt medverkat vid datainsamling via fotodokumentation.

Erika Åberg, Naturskolan Umeå. Samordnar fortbildning för förskolans personal kopplat till projektet och olika nätverk för förskola och lärande för hållbar utveckling.

Forskningsfinansiär:
FORMAS

PROJEKTETS UTGÅNGSPUNKTER OCH KOPPLING TILL DE GLOBALA MÅLEN

Projektet har som utgångspunkt och syfte att bidra till en hållbar samhällsförändring, och kan särskilt kopplas till några av de globala målen i Agenda 2030:

Vi menar att förskolan ska bidra till en god utbildning för alla barn och bör ses som en viktig del av grundstrukturerna i ett hållbart samhällsbygge. Varför vi har ett särskilt fokus på utemiljöerna är för att dessa är en förutsättning för att lära om våra livsuppehållande ekosystem, och att förskolans miljöer i sig kan bidra till att bevara den biologiska mångfalden. Utevistelse är också en grund för god hälsa samt fysiskt såväl som psykiskt välbefinnande varför vi även inkluderat detta mål i vårt projekt.

TIDSPLAN

PROJEKTBOKENS UPPLÄGG

INLEDNING

Inledande beskrivning av projektet och dess medverkande samt en tidsplan.

PRESENTATION AV MEDVERKANDE FÖRSKOLOR

Varje förskola som deltar i projektet presenteras med bilder och texter utifrån projektets olika perspektiv och fokusområden. Förskolorna presenteras i två grupper baserat på byggår och typ av design: Äldre förskolor respektive Nya förskolor. Förskolorna har deltagit i olika omfattning och presentationerna är av den anledningen olika till sin längd och innehåll.

RESULTAT FRÅN DE OLIKA DELSTUDIERNA

Under detta avsnitt presenteras projektresultat från de tre fasernas delstudier:
Fas 1 handlade om kartläggning av förskolornas utemiljöer samt pedagogers perspektiv på deras uteverksamhet. Fas 2 fokuserade på både yngre och äldre barns upplevelser av sin utemiljö under olika årstider samt fysisk aktivitet vid olika typer av förskolegårdar. Fas 3 handlade om olika perspektiv på utformning och användning av förskolans utemiljö och dialog kring detsamma.

Länkar till 7 av projektets publicerade vetenskapliga artiklar finns i anslutning till presentation av respektive delstudie.

Hela projektet sammanfattas slutligen som svar på projektets övergripande frågeställningar kring vilka konsekvenser förändrade utemiljöer i förskolan har bidragit till för barns lek, rörelse och naturkontakt.

EFTERORD

Slutligen presenteras några reflektioner och tankar kring den samverkan mellan forskare och förskolans praktik som projektet har vilat på, och vad projektet bidragit till för de medverkande från Umeå kommuns förskoleverksamhet.

STUDENTUPPSATSER KOPPLADE TILL PROJEKTET

I denna del presenteras studentuppsatser som genomförts i samverkan med vårt huvudprojekt. Resultaten från dessa har också bidragit med ny och värdefull kunskap kopplade till förskolors utemiljöer samt barns lek, rörelse och naturkontakt utomhus.

METODSTÖD

I denna del beskrivs de metoder vi använt oss av i projektet; kartläggning och observation med stöd av kartunderlag, fotodokumentation, följe- och samtalspromenader, rörelsemätning, observation av fysisk aktivitet, mm samt våra erfarenheter av dessa olika metoder. Metodstödet kan laddas ned separat via denna länk: <https://www.skola.umea.se/skolor/naturskolan/sidor/hus/metodstod.html>

PRESENTATION AV MEDVERKANDE FÖRSKOLOR

Här i projektboken presenteras varje förskola med bilder och texter utifrån projektets olika perspektiv och fokusområden, varje förskola har fått 3 sidor var med följande innehåll:

1. Först finns en översiktskarta över förskolan och gården för att illustrera de fysiska förutsättningarna. Sedan har förskolorna själva fått beskriva sin verksamhet och hur man ser på sin utemiljö.

2. På den andra sidan har vi i projektgruppen valt ut några bilder som illustrerar

- a) Förskolebyggnadens utformning och placering på gården
- b) Platser med natur eller växtlighet på gården
- c) Platser med lekredskap
- d) Förskolegården vintertid.

Det finns också en faktaruta för varje förskola med jämförande siffror för storlek på utegården, yta/ barn, typ av natur och växtlighet på gården. Ytmåtten för varje förskola kan jämföras med Boverkets rekommendationer för totalyta (minst 3000 m²) samt yta/barn (minst 40m²/ barn).

3. På den tredje sidan har vi utgått från följe- och samtalspromenaderna med barnen. Där har vi organiserat och valt ut bilder baserat på vad barnen visat och berättat vid våra besök när de fått välja platser och utelekar på sina förskolegårdar. Exempelen illustrerar projektets tre fokusområden; naturmöten, fysisk aktivitet och relationsskapande utelek på förskolegårdar, vid äldre såväl som nyare förskolor.

ÄLDRE FÖRSKOLOR

BERGHEM

Förskolan består av 6 avdelningar som idag är indelade i två avdelningar för yngre, två avdelningar för mellanstora och två avdelningar för äldre barn.

SÅ HÄR ARBETAR VI

På förskolan Berghem finns en kreativ och lustfylld miljö både inne och ute. På vår förskolegård finns olika möjligheter till rörelse, avskildhet och mötesplatser. Vi har nära till skog och natur. Gamla ligger bara en promenad bort.

Trygghet

På förskolan Berghem vill vi tillsammans med våra vårdnadshavare ge barnen en trygg grund att stå på. Alla barn ska känna sig sedda och betydelsefulla. Varje enskilt barn fyller en funktion i gruppen och vi utvecklas tillsammans. När barnen börjar på förskolan Berghem är det viktigt att barnet och vårdnadshavare ska känna sig trygga. Alla är och ska känna sig betydelsefulla och sedda. Varje barn

är viktigt för gruppen och tillsammans med en god relation till vårdnadshavarna kan vi alla utvecklas. Vi tänker alltid på tryggheten när vi sätter ihop nya grupper. Hos oss är alla lika viktiga.

Leken

Ett av våra pedagogiska ställningstaganden är åldersnära grupper. Anledningen till att organisera förskolan efter åldersnära grupper är att kunna anpassa miljöer och verksamhet utifrån barngruppen, i strävan att erbjuda bästa möjliga förutsättningar för omsorg, utveckling och lärande.

FAKTA

Förskolan Berghem
(Uppgifter från projektets inledning)

- Byggår 1965
- Våningar: 1
- Antal avdelningar: 5
- Antal barn: 80
- Utomhusarea: 5 729 m²
- Utomhusarea per barn: 72 m²
- Naturmark: Ja

LEK, NATURMÖTEN OCH FYSISK AKTIVITET I BARNENS VAL

Exemplen baseras på vad barnen visade och berättade vid våra besök. Vi har sedan organiserat materialet utifrån projektets fokusområden på samma sätt för alla förskolor.

Lek

Många barn tyckte om att leka i den stora sandlådan med olika bilar och grävredskap som fanns i uteboden. Det fanns också klätterställningar med rutschkana och andra lekredskap som var populära att leka tillsammans vid på gården, eller bara att vila under. Men flera barn valde också lilla skogen som favoritplats för sina lekar där de kan skapa hemliga rum och kojor bland buskar och höga träd.

Naturmöten

I odlingslådorna och komposten bakom huset visade barnen att man kan gräva och leta efter maskar, och de tyckte också om att äta vinbär som växer på buskar längs med hela huset. Men det var framförallt i den lilla skogsdungen med egen grind, dit barnen får gå med en vuxen, som de visade och berättade hur man kan smyga i de höga buskarna och om djur de sett. Här upptäcker och utforskar de vilda växter som de sedan tar med sig tillbaka till gården.

Fysisk aktivitet

På gården fanns en kulle som barnen tyckte om att klättra uppför och rulla eller kana nedför. Ibland fick leksaksdjuren också vara med i aktiviteten på kullen! Barnen tyckte också om att klättra i träden som finns på gården, man får klättra i träd med gröna streck berättade barnen. Några barn tyckte om att spela innebandy på asfalten närmast huset. Det fanns också balanslinor som utmanade och intresserade både på gården och i skogen.

EJDERDUNET

Förskolan Ejderdunet är en förskola som ligger på Mariehem, den byggdes 1980 och renoverades 2017. Vi arbetar med inspiration av Reggio Emilias pedagogiska filosofi och utifrån styrdokumentet Lpfö-18. Vi har fyra hemvist för åldersnära grupper samt gemensamma rum. Med pedagogisk dokumentation som verktyg arbetar vi för att kunna följa med i den pedagogiska processen.

SÅ HÄR ARBETAR VI

På förskolan Ejderdunet vill vi att alla barn ska känna sig trygga och trivas. Vår verksamhet utformas utifrån barnens behov och intressen. En viktig del är lekens betydelse där barnen får möjlighet att träna kamratskap, empati, samspel och demokrati. Vi vill på olika sätt ge barnen möjlighet till inflytande på sin vardag. Bland annat kan barnen själva göra aktiva val när det gäller vilka aktiviteter de vill ägna sig åt under delar av dagen. Vi arbetar med två övergripande projekt. Ett rörelseprojekt där vi använder rörelserikedom som kompass och ett språkprojekt där boken om Gruffalo är vår utgångspunkt.

VÅR UTEMILJÖ

Vår förskola ligger nära skog och olika terräng, där det finns stora stenar att utmana sig på och många stigar att upptäcka. Även på vår gård finns det olika terräng och olika utmaningar utifrån barnens förkunskaper. Vi arbetar utifrån förhållningssättet att barnen ska utmanas i stället för att begränsas, även kallat risky play, där en viktig del är aktiva och medforskande pedagoger. När vi använder rörelserikedom som kompass innebär det att barnen får möjlighet att utmanas och utveckla sina rörelser. Detta medför att vi arbetar mycket med att material och miljön ska vara tillgänglig och tillåtande för barnen. Med detta arbetssätt ger vi barnen möjlighet att få stort inflytande och delaktighet i sitt lärande.

Det tillåtande arbetssättet medför även att vi utmanar vad och hur vi undervisar utomhus. Där nyckelorden är aktiva och medforskande pedagoger som finns där för att guida, utmana och stötta.

På vår förskola har vi två stycken gårdar. På den mindre gården planterar vi tillsammans och kan utforska ytterligare ett område av förskolan tillsammans med barnen.

FAKTA

Förskolan Ejderdunet
(Uppgifter från projektets inledning)

- Byggår 1980
- Våningar: 1
- Antal avdelningar: 4
- Antal barn: 72
- Utomhusarea: 3209 m²
- Utomhusarea per barn: 45 m
- Naturmark: Ja

LEK, NATURMÖTEN OCH FYSISK AKTIVITET I BARNENS VAL

Exemplen baseras på vad barnen visade och berättade vid våra besök. Vi har sedan organiserat materialet utifrån projektets fokusområden på samma sätt för alla förskolor.

Lek

Barnen lekte gärna Bockarna Bruse vid klipporna där barnen turades om att vara trollet som vill äta upp bockarna. De visade också hur de lekte kiosk i lekhuset men mest spännande var att leta mystiska saker och skuggslem som Sommarskuggan lämnat på olika ställen på gården.

Naturmöten

Barnen kunde plocka blåbär i skogen bakom staketet, utforska löv, pinnar och barr. Barnen berättade att det fanns fåglar och ekorrar i skogen och att insekterna bor i det "nya huset", Insektshotellet. Denna regniga dag var utforskande av vatten också populärt, som ett direkt naturmöte.

Fysisk aktivitet

Några ställen på gården var särskilt populära för barnens fysiska lekar och aktiviteter. Ett parti i skogen med klippor och stenar användes för att klättra, hoppa och rutscha. I den hemmabyggsda kajan i skogen kunde de också klättra och hänga i tak och väggar, de klättrade också på lekhusets tak, på balansrepet mellan träden och berättade att de tyckte om att cykla runt på gården.

ERSDUNGEN

På Ersdungen förskola finns fyra avdelningar, Trollsländan, Nyckelpigan, Myran och Humlan. De är indelade i största möjliga mån efter barnens ålder. Här får barnen en innehållsrik och utvecklande tillvaro tillsammans med varandra och utifrån sina egna förutsättningar. Här arbetar både förskollärare och barnskötare.

SÅ HÄR ARBETAR VI

En mycket viktig del i arbetet är att utveckla barnens sociala kompetens, ge möjlighet till rörelse, språkutveckling samt att sjunga, lyssna till musik och dramatiska. Det dagliga arbetet består av lekstunder, samlingar, utevistelse, måltider och vila. Det är rutiner som ger dagen en struktur för barnen. Föräldrasamverkan ser vi som en stor och viktig tillgång.

VÅR UTEMILJÖ

Här har vi en fantastisk utemiljö som vi är stolta över. Vi går ofta på såväl promenader som på upptäcksfärd i skogen som ligger granne med förskolan. Vår utemiljö på förskolans gård uppmanar barnen till att träna sin motorik, utforska och upptäcka. Vi arbetar efter ett årshjul med återkommande traditioner. Vi har valt att bevara den del av förskolans gård som har skog och barnen uppskattar de naturliga motoriska utmaningarna som uppstår bland rötter och stubbar. Till vår hjälp har vi en arbetsgrupp som utvecklar och arbetar med utemiljön.

FAKTA

Ersdungen förskola
(Uppgifter från projektets inledning)

- Byggår 1988
- Våningar: 1
- Antal avdelningar: 4
- Antal barn: 68
- Utomhusarea: 1507 m²
- Utomhusarea per barn: 22 m²
- Naturmark: Ja

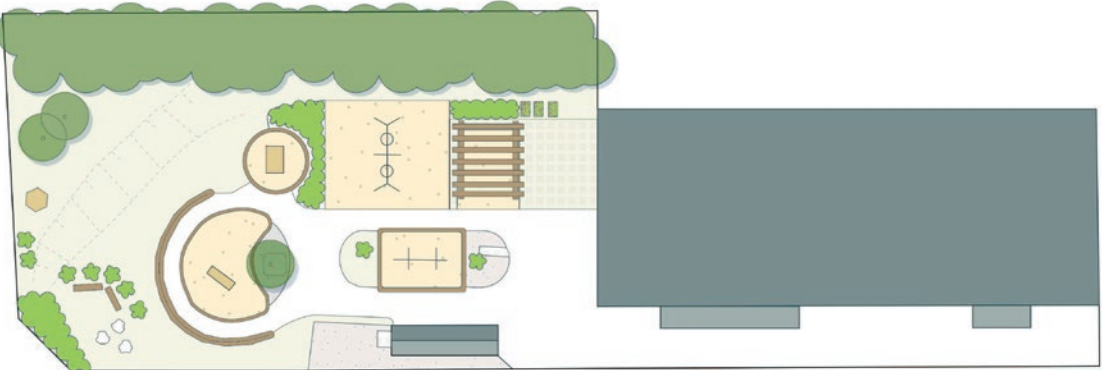

GITARREN

Förskolan Gitarren ligger vid Rödbergets fot på Rödäng. Här finns tre avdelningar. Inspirerade av Reggio Emilais filosofi vill vi erbjuda barnen möjligheter att upptäcka och lära tillsammans genom olika skapande uttrycksformer.

SÅ HÄR ARBETAR VI

- Alla barn föds med en lust och en förmåga att lära. Det vill vi ge barnen många möjligheter att visa.
- Vi vill lyfta fram fler uttryck än de som sker genom tal och skrift. I sång, dans, hantverk, rörelse och skapande i två eller fler dimensioner kan barnen få möjlighet att hitta nya sätt att lära och uttrycka sig.
- Barn behöver andra barn för att spegla sig själva och sina kunskaper, för att bolla sina idéer och utveckla sitt tänkande. I samspel med andra kan summan bli större än delarna tillsammans.
- Barnen ska stå i centrum för sitt eget lärande. De ska få chansen att utforska sin omvärld på egna villkor, med så många sinnen som möjligt.
- En levande demokrati börjar i förskolan. Målet hos oss är att alla barn ska känna att deras tankar är viktiga. Vi gör skillnad för andra och andra gör skillnad för oss.
- Vi strävar efter miljöer som är inspirerande, utmanande och föränderliga. Barnen ska få möta material och erbjudanden som lockar till kreativitet tillsammans med andra och som skiljer sig från hemmiljön.
- Vi vill ge barnen en positiv upplevelse av natur, kretslopp och årstider. Vår närhet till ängen, berget, skogen, vattnet och kolonilotten erbjuder många möjligheter till lärande och utforskande.
- Vi försöker erbjuda könsneutrala mötesplatser. Vi vill att alla barn ska välja aktiviteter och material utifrån intresse hellre än utifrån kön.
- Projektarbete innebär att vi med utgångspunkt i barnens intressevärld djupdyker ner i ett processinriktat arbete, i jakt på nya tankar och ny kunskap. Med barnens görande som ständig utgångspunkt för den fortsatta planeringen blir resan alltid ny och spännande. Läs mer om våra projekt
- Att fånga barns görande, i exempelvis foto eller video, och skärskåda det utifrån olika pedagogiska fokus. Ett bra verktyg för att synliggöra barns tankar och öka vår förståelse och insyn i barnens värld.

FÖRSKOLAN GITARREN

FAKTA

Förskolan Gitarren
(Uppgifter från projektets inledning)

- Byggår 1977
- Våningar: 1
- Antal avdelningar: 3
- Antal barn: 54
- Utomhusarea: 1759 m²
- Utomhusarea per barn: 33 m²
- Naturmark: Ja

GRÖNSTENEN

Förskolan Grönstenen ligger på Carlshöjd intill skolan och har sex avdelningar. Här finns fina skogsområden och en bra utemiljö. Vi arbetar med åldersnära barngrupper i syfte att skapa en god pedagogisk miljö för barnen där varje barn kan utvecklas och bli utmanade individuellt och i samspel med andra. Vår ute- och innemiljö samt lek-materialet anpassas utifrån barnens behov. I lek och lärande ger vi barnen utmaningar som gör att de hela tiden utvecklas.

SÅ HÄR ARBETAR VI

Vi använder ett undersökande, utforskande förhållningssätt där barns tankar, idéer och fantasi är grunden för inlärningsprocessen. Utifrån Läroplan för förskolan, Lpfö18, strävar vi efter att barnen ska förstå vad demokrati är och att de allt efter förmåga får ta ansvar för sina egna handlingar och för miljön i förskolan. Vi strävar även efter att barnen utvecklar sin förmåga att uttrycka sina tankar och åsikter och därmed få möjlighet att påverka sin situation.

Förskola och hem

Vi strävar efter att skapa en god atmosfär där pedagoger och vårdnadshavare känner förtroende för varandra. Vid lämning och hämtning utbyts information på

olika sätt mellan förskola och hem. På våra avdelningar finns dokumentation från verksamheten och information i olika former.

Uppföljning, utveckling och utvärdering

Genom att arbeta utifrån det pedagogiska året och använda oss av pedagogisk dokumentation ser vi helheten och utvecklar arbetet framåt både för barnen och pedagogerna. Vi erbjuder utvecklingssamtal 1–2 gånger per år där vi samtalar om barnets trivsel, utveckling och lärande.

FAKTA

Förskolan Grönstenen
(Uppgifter från projektets inledning)

- Byggår 1980
- Våningar: 1
- Antal avdelningar: 6
- Antal barn: 109
- Utomhusarea: 4978 m²
- Utomhusarea per barn: 46 m²
- Naturmark: Nej

KORNETTEN

Vi är en femavdelnings förskola med åldersindelade barngrupper. Tre avdelningar 1-3 år, 1 avdelning 3-4 år och en 1 avdelning 5 åringar. Vi är 15 pedagoger som jobbar här. Förskolan ligger i ett villaområde nära till natur och strömmande vatten vilket vi använder oss av ofta vid utevistelse. De flesta barnen kommer från närområdet men det finns även barn som kommer ifrån andra områden.

SÅ HÄR ARBETAR VI

Vi har olika projekt beroende på avdelning och ålder. Vi utgår från årshjulet så vi får en lättare överblick över när och hur länge vi jobbar med projektet. Vi utvärderar kontinuerligt.

Vissa arrangemang är gemensamma över hela huset, de är ofta knutna till årets högtider. Vi utgår från läroplanen i 1-5 års perspektiv.

VÅR UTEMILJÖ

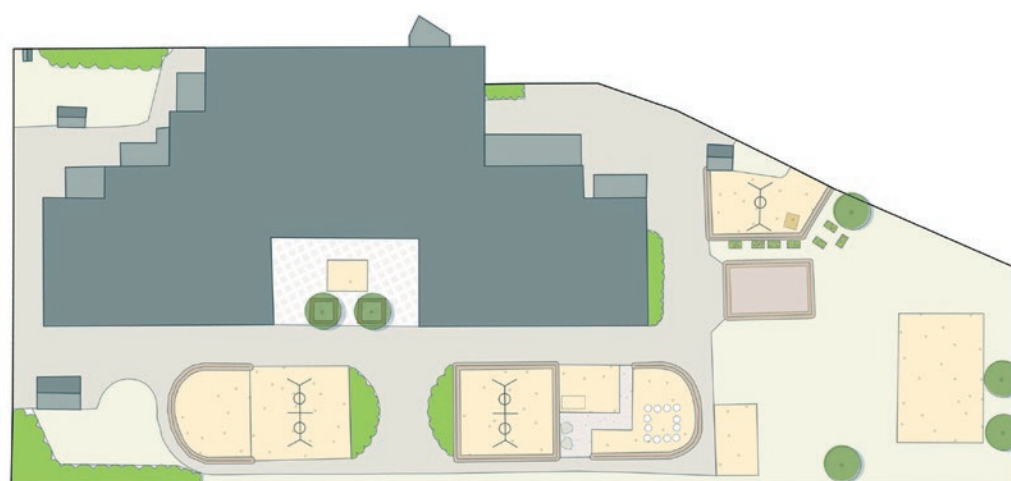
Vi är ute minst en gång om dagen. Helst både för och eftermiddag. Här finns det en tydlig skillnad mellan äldre och yngre barn beroende på årstider, väder och framkomlighet. Det kompenserar vi med att de yngre har mer tillgång till vårt rörelserum.

Vi har en stor gård med väldigt gammal

utrustning som är på väg att förfalla (säkerhetsrisk), kommunen ersätter inte någon utrustning som vi tar bort. Gården har begränsad överblick och upplevs därför av pedagogerna ibland som en säkerhetsrisk.

Vi har aktivitetslådor som vi använder på sommaren och tillgång till vattenutkast. Vi odlar i pallkragar och har rörelselekar utomhus.

De äldre barnen har ofta mer undervisning i form av aktiviteter i skog och mark eftersom gården inte är avdelningsbar.

FAKTA

Förskolan Kornetten
(Uppgifter från projektets inledning)

- Byggår 1974
- Våningar: 1
- Antal avdelningar: 4
- Antal barn: 72
- Utomhusarea: 2391 m²
- Utomhusarea per barn: 33 m²
- Naturmark: Nej

LEK, NATURMÖTEN OCH FYSISK AKTIVITET I BARNENS VAL

Exemplen baseras på vad barnen visade och berättade vid våra besök. Vi har sedan organiserat materialet utifrån projektets fokusområden på samma sätt för alla förskolor.

Lek

På gården fanns det gott om leksaker för sandlek som barnen tyckte om att använda. De kom också till nytta vid vattenlek. Kärror att köra runt med var populära. I en kiosk lekte barnen att de säljer korv och en kojliknande plats i buskarna var populär att leka på.

Naturmöten

De äldre och de yngre barnen rör sig på olika delar av förskolegården. De äldre visade gärna ett buskage med ett större träd där de tycker om att vara och de yngre visade vinbärsbuskarna där det var väl upptrampat.

Fysisk aktivitet

På gården fanns tillgång till trehjulringar som var populära. Det fanns också olika lekredskap som barnen tyckte om att klättra på. Även staket och lekstugor användes för balans och klättrövningar.

MÅLAREN

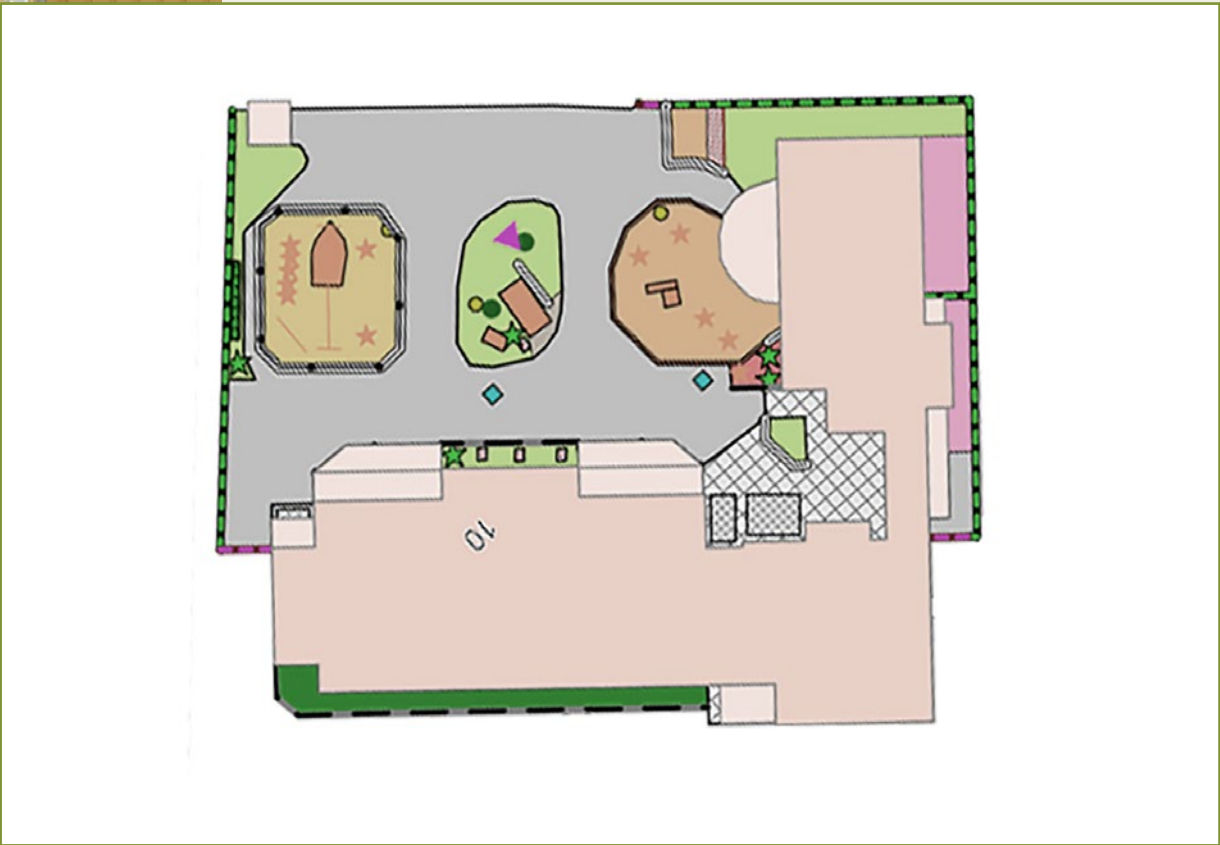
Förskolan Målaren har en fin och lummig utegård och lokaler anpassade för förskoleverksamhet. Våra avdelningar är åldersindelade, vilket hjälper oss att arrangera inspirerande och tillgängliga miljöer för barnen. På förskolan Målaren arbetar vi med ett helhetstänk, där barn och familjer ska känna sig välkomna på alla avdelningar.

SÅ HÄR ARBETAR VI

Vår verksamhetsidé är att trygghet är vår starka bas. Vi tänker att genom trygghet växer vi tillsammans; barn, familjer och pedagoger. Genom lustfyllt lärande skapar vi glädje. Vi vill ha en tillåtande miljö och glädjefyllt klimat på vår förskola. Vi vill synliggöra vår undervisning på vår förskola. Miljön och materialet ska stegras mellan avdelningarna för att inspirera och utmana barnen. Genom hållbart lärande lär vi och inspirerar varandra.

VÅR UTEMILJÖ

Vi vill få till en synlig, tydlig och inspirerande undervisning för barnen i vår uteverksamhet. Projektet ska även utomhus vara ett verktyg för att nå vår läroplans strävansmål. Vi ska arbeta fram materiallådor som ska vara inspirerande och lättarbetade även ute.

FÖRSKOLAN MÅLAREN

FAKTA

Förskolan Målaren
(Uppgifter från projektets inledning)

- Byggår 1992
- Våningar: 1
- Antal avdelningar: 3
- Antal barn: 54
- Utomhusarea: 878 m²
- Utomhusarea per barn: 16 m²

RYMDEN

Förskolan är relativt nybyggd och belägen på en uppvuxen gård. Man har sparat så mycket man kunde av den sk. terapiträdgård som fanns anlagd. Detta innebär att vi för att vara en förskola har en ovanligt stor variation av träd, buskar, perenna växter osv. Förskolan är i ett plan, avdelningarna är i 3 flyglar, med förskolegården slingrande runt byggnaden. Förskolan gränsar till en park/grönområde.

SÅ HÄR ARBETAR VI

Vi jobbar med åldersnära barngrupper, dvs. har avdelningar för yngre barn 1-3 år och avdelningar för äldre barn 3-5 år. På varje avdelning jobbar 3 pedagoger. Verksamheten följer Lpfö18s uppdrag. Vi har en avdelning som har 6 platser vikta för barn med grav tal och språkstörning där bild- och teckenstöd används frekvent. Årligen väljer vi ut 2-3 av de globala målen som vi jobbar särskilt med genom läroplanens målområden. Vid både undervisning och spontan aktivitet delar pedagogerna in barnen i mindre grupper.

VÅR UTEMILJÖ

Undervisning bedrivs både inne och ute. Undervisning utomhus sker spontant och genom planerade aktiviteter.

Gården är indelad i två delar. Den yngre sidan, där fyra avdelningar med barn mellan 1-3 år håller till, och den äldre sidan, med tre avdelningar med barn mellan 3-5 år. Under höstterminen 21 skapades olika aktivitetsstationer. Vattenlek, utekök, dinosaurievärld, bygg och konstruktion, fordon, bollek osv. Detta ledde till ett uppsving, och barnen möts nu i nya konstellationer och en större del av gården nyttjas. Vi har ett gemensamt förhållningssätt kring miljöer och material, vilket skapar tydlighet och underlättar för barnen då de utforskar och leker. Närmiljön används ofta av grupperna. Det kan vara att gå till skogen eller till någon av de närliggande parkerna.

FAKTA

Förskolan Rymden
(Uppgifter från projektets inledning)

- Byggår 1959
- Våningar: 1
- Antal avdelningar: 5
- Antal barn: 99
- Utomhusarea: 3321 m²
- Utomhusarea per barn: 34 m²
- Naturmark: Nej

LEK, NATURMÖTEN OCH FYSISK AKTIVITET I BARNENS VAL

De exempel vi här visar baseras på vad barnen fått visa och berätta vid våra besök. Vi har organiserat materialet utifrån projektets fokusområden på samma sätt för alla förskolor.

Lek

Flera av barnen använde leksaker av olika slag vid lek med vatten och geggamoja. Skottkärror var populära att köra både vatten och stenar i. Ett stuprör där det forsade vatten inbjöd också till lek.

Naturmöten

Ett ihållande regn skapade förutsättningar för mycket vattenupplevelser. För en del barn var en liten vattenfylld grop intressant att hoppa och plaska i. Några av barnen visade odlingar där de under rätt säsong kunde hitta ätbara bär och grönsaker.

Fysisk aktivitet

Några barn ville visa var man kan balansera och klättra på förskolegården. Spännband mellan träden, lastpallar och olika lekredskap visade sig inbjuda till rörelseaktiviteter.

SANDBACKEN

Vi har fem avdelningar med åldersnära grupper. Avdelningarna är anpassade efter ålder med progression i lärmiljöer och material. Vår förskola ligger i ett bostadsområde med närhet till skogen.

SÅ HÄR ARBETAR VI

Vår verksamhetsidé hämtar inspiration från de kommunala förskolorna i Reggio Emilia, som starkt betonar att alla barn kan och vill och har en längtan- att utforska sin omvärld för att förstå och skapa mening i tillvaron. Det är viktigt att få känna glädje i vardagen på förskolan, i möten och samtal med varandra, i lek, utmaningar, upplevelser, skapande och utforskande. I dessa sammanhang blir barn aktiva skapare av sin egen kunskap, kultur och identitet, tillsammans med andra.

VÅR UTEMILJÖ

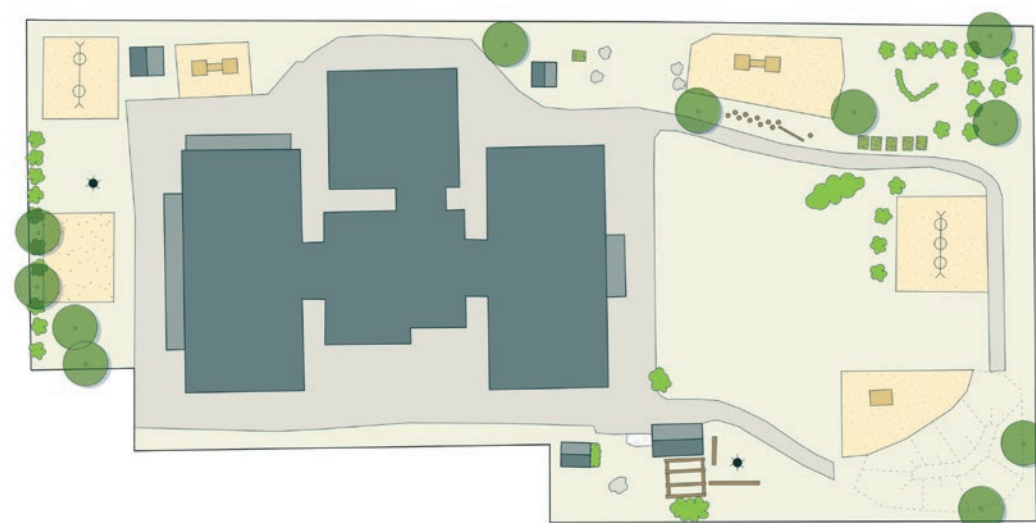
Vår stora, fantastiska gård erbjuder många olika mötesplatser som lockar till lek och utforskande för alla åldrar. Här finns en bygglek för konstruktion med större byggmaterial. På gården finns en mängd bärbuskar, litet potatistland, maskland, pallkragar för odlande och utforskande. Barnen får upplevelser och kunskaper om naturens kretslopp från frö till skörd.

Rörelse erbjuds på många sätt genom stora fria ytor som inbjuder till olika regellekar, bollövningar, spring, hinderbanor. En isbana spolas varje vinter för skridskoåkning. Här finns också plats för stora snöhögar att klättra i. För att alla barn ska få tillgång till stora delar av vår gård så skottar vi gångar och stigar i snön.

Den stora kullen på gården inbjuder till spring, rull och olika rörelselekar. Vinter-tid åks skrana i backen.

Mötesplatser finns för den fria leken där fantasin får vara i fokus. Båtar, små hus, skrymslen och vrår. Vår gård har också plats för skapande i uteateljé, flera klätterställningar, rutschkanor, gungor, sandlådor, vattenlek, balansbanor, stora ytor att cykla på samt en grillplats med stockar.

Då förskolan ligger nära skogen finns bra möjligheter att utforska naturen på många olika sätt.

FÖRSKOLAN SANDBACKEN

FAKTA

Förskolan Sandbacken
Stora barnens gård
(Uppgifter från projektets inledning)

- Byggår 1978
- Våningar: 1
- Antal avdelningar: 5
- Antal barn: 85
- Utomhusarea: 3902 m²
- Utomhusarea per barn: 46 m²
- Naturmark: Nej

LEK, NATURMÖTEN OCH FYSISK AKTIVITET I BARNENS VAL

De exempel vi här visar baseras på vad barnen fått visa och berätta vid våra besök. Vi har organiserat materialet utifrån projektets fokusområden på samma sätt för alla förskolor.

Lek

Spadar och hinkar användes av många barn i regnet. Någon körde runt med en skottkärra och i sandlådan samlades många för att gräva och leka.

Naturmöten

Under en regnig dag visade barnen oss en hel del lek med vatten och sand eller geggamoja. Under ett skyddande tak ritade barnen solrosor, sådana som de odlat på förskolegården tidigare under året.

Fysisk aktivitet

Flera av barnen tyckte om att cykla runt de asfalterade gångvägarna. Några gick balansgång på lastpallar vägleda av en pedagog och på baksidan förskolan fanns en backe som barnen kunde springaupp- och nedför när det gavs möjlighet att leka där.

STORSJÖ FÖRSKOLA

Förskolan Storsjö ligger i Holmsund, cirka 15 km från Umeå. Förskolan har nära till skog, natur, bibliotek, sporthall, simhall, skridskobana och fotbollsplan. På våra 6 avdelningar finns barn i åldrarna i 1–5 år, där man finner sin trygga miljö under sina första fem år. På förskolan erbjuds också aktiviteter tillsammans med andra avdelningar men största delen är man på sin egen avdelning.

SÅ HÄR ARBETAR VI

Vi vill ge våra barn de bästa förutsättningarna inför skolan och livet genom att lyfta fram leken, individen och trygghet. Storsjö förskolas läge gör att vi har närhet till både skog, hav och natur och vi lägger stor vikt vid att vara ute och att barnen får röra på sig.

Eftersom vi jobbar utifrån åldersblandade grupper, så kommer barnet att vara på samma avdelning under hela sin förskoletid. Vi arbetar även med små grupper ofta och tvärgruppsverksamhet på förskolan. Med detta så kan vi bygga upp relationer mellan barnet, personalen, vårdnadshavare och kamrater under en längre tid.

Goda relationer är en viktig grund för att barnen ska utvecklas och känna sig

trygga. För att förebygga kränkande behandling strävar vi efter att vara närvarande där barnen är.

Vi arbetar mot hållbarhet
2015 certifierades Storsjö förskola med utmärkelsen Skola för hållbar utveckling. Vi lär barnen att tänka hållbart och smart och försöker arbeta så hållbart som möjligt. Vi synliggör återvinningen av både matrester, papper och förpackningar för barnen. Vi satsar på mer utevistelse och att förbättra vår utemiljö. Vi har påbörjat att skapa lugna platser/ vrår även utomhus och vi har börjat skapa större möjligheter för planerad pedagogisk verksamhet ute.

FAKTA

Storsjö förskola
(Uppgifter från projektets inledning)

- Byggår 1973
- Våningar: 1
- Antal avdelningar: 5
- Antal barn: 90
- Utomhusarea: 4400 m²
- Utomhusarea per barn: 49 m²

LEK, NATURMÖTEN OCH FYSISK AKTIVITET I BARNENS VAL

Exemplen baseras på vad barnen visade och berättade vid våra besök. Vi har sedan organiserat materialet utifrån projektets fokusområden på samma sätt för alla förskolor.

Lek

Många av de små barnen lekte och grävde fokuserat i sandlådan. De som var lite större visade oss flera platser för lek, till exempel vid en stängd entré där det fanns en hörna för bokläsning. En annan sandlåda användes för lek med löst material och i skogen fanns kajan och andra saker att utforska som barnen tyckte var roligt.

Naturmöten

Storsjö förskola har också naturmark på sin gård. I skogen visade och berättade några barn om nyckelpigorna som de sköter om. Vid odlingslådorna visade barnen oss att de odlat ärtor och att det finns maskar i jorden. Bredvid odlingslådorna finns populära bärbuskar, men "allt är slut nu för vi har ätit upp bären" konstaterade barnen.

Fysisk aktivitet

Gården är stor och har både platt mark och en kulle. Många av de större barnen rörde sig fort över hela gården. På kullen sprang barnen upp och ner och rullade i hög fart utför. Flera barn visade en klättervägg på ett gårdshus och det finns också en enklare trädkoja i skogen där några barn visade hur man kan klättra högt upp. Klätterställningen med rutschkanan var populär bland både yngre och äldre barn, så också gungorna som användes av alla. I skogen finns några lägre stenar, som barnen använde till att klättra och balansera på. På en plan grusyta lekte några barn en springlek med en pedagog.

UVEN

Förskolan Uven ligger öst på stan, granne med Östermalmsskolan vid slutet av "svingeln" från sjukhuset. Barngrupperna är åldersindelade och just nu har vi 2 barngrupper med 1-3 åringar och en barngrupp med 3-5 år. Vi har en närhet till skogen, älven, centrum och parker. Invid förskolegården finns en fotbollsplan/ skridskobana som vi kan nyttja. Vi har ett nära samarbete med de två andra förskolorna på området, Rosendal och Östermalm då vi strävar efter en likvärdighet i alla barns utbildning oavsett vilken förskolan vårdnadshavare väljer för sina barn.

SÅ HÄR ARBETAR VI

Vår utbildning följer det pedagogiska året och läroplanen för förskolan. Vi har ett utforskande arbetssätt där barnens erfarenheter och intressen ligger till grund för undervisningen och stor del av undervisningen sker i projekterande arbete tillsammans i mindre grupper på och utanför förskolan. Undervisning följs sedan upp genom dokumentation, reflektioner, både med barn och i arbetslag, samt genom utvärderingar för att säkerställa att vi når de mål vi har i vår läroplan. Pedagogerna är medforskande, inlyssnande och utmanande i sin pedagogroll och inför barnens utveckling, lärande och kunskapssökande. Våra miljöer inne och ute ska vara inspirerande och föränderliga och inbjuder till skapande, experimenterande, lek och lärande.

VÅR UTEMILJÖ

Vi startar varje förskoledag ute. De barn som inte äter frukost tas emot ute på gården. På förmiddagen vid niotiden har alla barn morgonmöte med sin avdelning ute. Där går vi igenom dagen och skapar en tydlighet för barnen vad som kommer hända idag. Teckenstöd finns i alla våra miljöer, även ute. Gården erbjuder olika mötesplatser för barnen med olika utmaningar och möjligheter till utforskande, lek och lärande. Under året så har förskolans utvecklingsområde varit att skapa nya mötesplatser för barnen på gården och att utveckla vårt förhållningssätt ute på gården så att barnen får en väl planerad undervisning ute på gården.

FAKTA

Förskolan Uven
(Uppgifter från projektets inledning)

- Byggår 1989
- Våningar: 1
- Antal avdelningar: 3
- Antal barn: 56
- Utomhusarea: 1417 m²
- Utomhusarea per barn: 25 m²
- Naturmark: Nej

LEK, NATURMÖTEN OCH FYSISK AKTIVITET I BARNENS VAL

Exemplen baseras på vad barnen visade och berättade vid våra besök. Vi har sedan organiserat materialet utifrån projektets fokusområden på samma sätt för alla förskolor.

Lek

Många av de äldre barnens lekar var rörliga, de förflyttade sig över hela gården när de till exempel lekte tjuv och polis och affären blev ett fängelse i stället. De sprang också in till den lilla skogsdungen för att klättra i de smala träden eller gömde sig bland buskarna. Sandlådelekar var väldigt populära, här grävdes och byggdes olika saker av både äldre och yngre barn.

Naturmöten

Uvens gård har ingen direkt naturmark, men mindre partier med träd och buskar. Barnen vistades gärna vid gårdens hörn där det fanns lite buskar och små träd. I anslutning till detta fanns odlingslådor och ett barn berättade att det växt potatis där och att de också hittat en mask i lådan, som hon visade upp i sin hand. Några andra barn lade till att det finns skalbaggar och myror på gården också.

Fysisk aktivitet

På gården finns en kulle som har en rutschbana på ena sidan. Här sprang barnen gärna upp och ner på olika sätt. De rullade, kanade och gjorde kullerbyttor på gräset. Det finns gungor och cyklar på gården, men de används inte varje dag. De små barnen promenerade runt på gården och balanserade på kanter runt om sandlådorna.

ÖVERBODA

Överboda förskola har två avdelningar, Fröet 1-3år och Floran 3-6år. Vår verksamhet delar till viss del lokaler med F2. Förskolan ligger i byn Överboda 22km från Umeå. Det finns två förskolegårdar och det är nära till skog och mark som vi nyttjar som lärmiljö. Vår utbildning tar sin inspiration från filosofin Reggio Emilia.

SÅ HÄR ARBETAR VI

Vi undervisar processinriktat med barnets perspektiv i fokus samt "de hundra språken". Lärmiljön delar vi in i "hörnor" och den agerar som en "tredje pedagog". Stor del av utbildningen är förlagd utomhus på gården och vi nyttjar vår närmiljö som en naturlig del i undervisningen. Lärande för hållbar utveckling, kommunikation och rörelse är tydliga mål som utmärker sig i verksamheten.

VÅR UTEMILJÖ

Odlingsprocessen "Från sådd till skörd" är återkommande i vår utbildning genom att barnen på nära håll följer odlingsprocessen i lärmiljön. Närområdet med skog och åkrar besöker vi ofta och följer årstidsväxlingar. Naturmaterial samlas in för skapande och fortsatt undersökande och utforskande utifrån olika mål och syften. Vi ser utomhuspedagogiken som en naturlig del i utbildningen och viktig del för rörelse och hållbarhet.

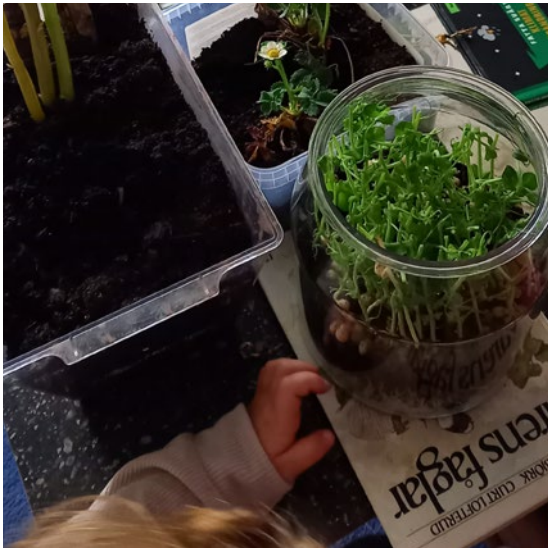

FAKTA

Överboda förskola
Äldre barnens gård
(Uppgifter från projektets inledning)

- Byggår 1952
- Våningar: 1
- Antal avdelningar: 2
- Antal barn: 35
- Utomhusarea: 957 m²
- Utomhusarea per barn: 27 m²
- Naturmark: Nej

LEK, NATURMÖTEN OCH FYSISK AKTIVITET I BARNENS VAL

Exemplen baseras på vad barnen visade och berättade vid våra besök. Vi har sedan organiserat materialet utifrån projektets fokusområden på samma sätt för alla förskolor.

Lek

Barnen tyckte om att leka på grusplanen utanför staketet där de spelade boll och balanserade på plankor. Några barn visade ett lekförråd där det fanns leksaker. Plus-plus byggbitar var favorit hos ett par av barnen.

Naturmöten

På Överboda förskola finns en liten berså som barnen gärna ville visa. Utanför staketet finns en fotbollsplan som omgärdas av buskar och träd. Dit får de äldre barnen gå då pedagogerna ger sitt godkännande och när de kom ut dit var det flertalet barn som visade var i buskarna det var roligast att vara.

Fysisk aktivitet

Barnen tyckte om att klättra och blansera. De använde det mesta som gick att klättra på, till exempel klättrerredskap, bildäck, staket och en lekstuga. Utanför staketet på en fotbollsplan gillade de att springa runt eller att spela fotboll.

NYA FÖRSKOLOR

BÖLE

Böle förskola startades HT 17. I väntan på att vår nya förskola skulle byggas har vi befunnit oss i tillfälliga lokaler på Domarevägen. VT 21 fick vi flytta in i vår nybyggda förskola med en helt ny utegård.

Böle förskola består av åtta avdelningar, med fyra avdelningar per våningsplan. Våra yngre barn vistas på våningsplan två och våra äldre barn vistas på våningsplan ett.

SÅ HÄR ARBETAR VI

Våra avdelningar är åldersnära, vilket hjälper oss att anpassa inspirerande och tillgängliga miljöer för barnen. På förskolan Böle arbetar vi med ett helhetstänk, där barn och familjer välkomnas till hela förskolan.

Vi har sedan starten arbetat mycket med ett hållbart lärande, digitala verktyg, pedagogisk dokumentation och individuell undervisning för alla barn. Genom att dela barngruppen i olika former under dagen, kan vi tydliggöra våra undervisningssituationer. Miljön och materialet ska stegras mellan avdelningarna för att inspirera och utmana barnen. Vi vill skapa miljöer som barnen visar stort intresse för.

VÅR UTEMILJÖ

Vi har sedan inflyttningen i våra nya lokaler arbetat med vår uteverksamhet som ett utvecklingsmål. Vi vill få till en synlig, tydlig och inspirerande undervisning för barnen i vår uteverksamhet. Projektet ska även utomhus vara ett verktyg för att nå vår läroplans strävmål. Vi har arbetat fram materiallådor som ska vara inspirerande och lättarbetade även ute.

FAKTA

(Uppgifter från projektets inledning)

- Byggår 2020
- Våningar: 2
- Antal avdelningar: 8
- Antal barn: 136
- Utomhusarea: 4635 m²
- Utomhusarea per barn: 34 m²
- Naturmark: Nej

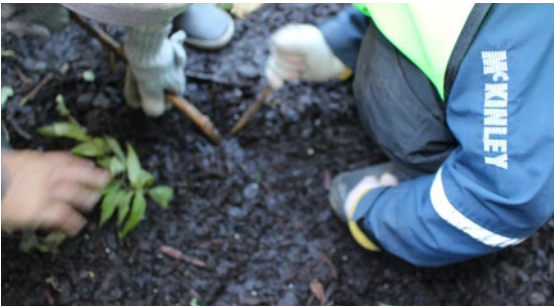
LEK, NATURMÖTEN OCH FYSISK AKTIVITET I BARNENS VAL

Exemplen baseras på vad barnen visade och berättade vid våra besök. Vi har sedan organiserat materialet utifrån projektets fokusområden på samma sätt för alla förskolor.

Lek

Sandlådan närmast huset användes framförallt av de yngsta som grävde och lekte med sandleksaker. Det finns också en gemensam yta med lekhus, rutschkana och samlingsring som användes av barnen. De äldre barnen lekte gärna bland buskarna i utkanten av gården där de skapat gångar och små kojor. Lekhusen och klätterställningarna användes också i deras fantasilekar som kunde röra sig över flera platser på gården.

Naturmöten

Barnen berättade att det i den övre och äldre delen av Böles kuperade gård finns spindlar, spindelägg och myror som de brukar titta på och samla i hinkar. De brukar också se olika fåglar flyga förbi och någon katt som passerar över gården. Både äldre och yngre barn tyckte om att vistas bland de buskar som de fick leka i på gården.

Fysisk aktivitet

Gården är kuperad, och på den gräsbeklädda höga kullen tyckte barnen om att springa uppför och nedför på olika sätt. Det finns också gungor, lekhus och klätterställningar både uppe på kullen och nedanför närmare huset. De äldre barnen tyckte om att klättra i de olika redskapen uppe på kullen, medan de yngre rörde sig mest i de nedre platta delarna av gården.

GRANBACKEN

Förskolan Granbacken ligger i Sävar, 2 mil utanför Umeå. Vi är en förskola som inspireras av Reggio Emilia pedagogik och vi lägger stor vikt vid vårt miljöarbete. Vårt hus är uppdelat i fem hemvist där de två yngre hemvisten har en gemensam entré, ett torg där de också äter måltider samt en mindre ateljé och vattenrum. De tre äldre hemvisten har en gemensam hall, ett gemensamt stort torg där de äter måltider samt en stor ateljé. Utomhus har vi en stor och tilltalande gård där en del av gården utgörs av ett skogsparti. Stora skogen har vi anslutning till gården, vi behöver endast öppna upp våra grindar så har vi möjligheter att vistas i en skog med mycket stenar och stigar att utforska.

SÅ HÄR ARBETAR VI

Vi erbjuder en inspirerande och föränderlig miljö som inbjuder till skapande, experimenterande, lek och lärande. Vår verksamhetsidé bygger på förskolans läroplan som starkt betonar att alla barn kan, vill och har ett behov av att utforska sin omvärld för att förstå och skapa mening i tillvaron. Vi har ett experimenterande och utforskande arbetssätt där barnens intresse, tankar och nyfikenhet utgör grunden för verksamheten. Vi använder oss av pedagogiska dokumentationer för att synliggöra lärandeprocesser och barns intressen. Vi lär tillsammans av och med varandra.

VÅR UTEMILJÖ

Sommartid erbjuder gården ett utbud av inbjudande miljöer som lockar till bl.a. bygg och konstruktion, upptäckarlust och nyfikenhet. Vi vill att miljön ska vara tilltalande för alla sinnen. Vi håller också barnen aktiva med olika styrda aktiviteter genom ansvarsveckor där olika hemvist ansvarar för olika aktiviteter. Vi försöker att varje hemvist ska få äga gården själva genom att vi går ut olika tider på dagen.

Under vintern erbjuder vår gård ett mindre varierat utbud. Gården plogas endast delvis och snö läggs upp i kullar på gården. Barnen leker mycket i dessa kullar men aktiviteten blir lite ensidig. Vi har även vintertid valt att fokusera på föränderligt material i form av aktivitetslådor och ansvarsveckor med aktiviteter.

FAKTA

Förskolan Granbacken
(Uppgifter från projektets inledning)

- Byggår 2015
- Våningar: 1
- Antal avdelningar: 5
- Antal barn: 85
- Utomhusarea: 5142 m²
- Utomhusarea per barn: 60 m²
- Naturmark: Ja

LEK, NATURMÖTEN OCH FYSISK AKTIVITET I BARNENS VAL

Exemplen baseras på vad barnen visade och berättade vid våra besök. Vi har sedan organiserat materialet utifrån projektets fokusområden på samma sätt för alla förskolor.

Lek

De yngre barnen lekte gärna med sand och vattenpölar. Någon hittade en lång pinna att bära iväg. Lekredskap användes för att samla sniglar och andra fynd på.

Naturmöten

Många av barnen ville visa trädgården där man kan plocka bär. Skogen lockade också med sina blåbär även om det mesta vid detta tillfället redan var uppätet.

Fysisk aktivitet

Många barn ville visa på olika ställen att klättra i träd och på stenar eller på lekredskap av olika slag. Vid en liten kulle fanns en glidmatta som barnen gärna åkte kana på.

HAGA

Här på förskolan Haga finns sex avdelningar som är uppdelade i åldersnära grupper samt Snäckan som är åldersblandad. Snäckan har en hörselverksamhet. Det innebär bl.a. att all personal har teckenspråkskompetens och att lokalerna är anpassade för döva barn och barn med hörselnedsättning.

SÅ HÄR ARBETAR VI

Förskolans arbete genomsyras av trygghet och omsorg som är en förutsättning för att lärande ska kunna ske. Alla som berörs av förskolans verksamhet ska känna sig omhändertagna och en del av ett sammanhang. Vår undervisning och vårt arbetssätt ska vara inkluderande för alla oavsett olika bakgrund och förmågor.

VÅR UTEMILJÖ

Utomhusmiljön erbjuder barnen en rik variation av olika motoriska utmaningar, lekmiljöer och sinnligt utforskande. Gårdens stora lekytor är föränderliga och används till bl.a. olika regellekar, hinderbanor, rörelselek till musik och bollek av olika slag. På gården finns platser för olika möten, rollekar, samlingar och fruktstund. Småhusen och

trädjuren uppmuntrar till lek och fantasi. Klättervägg, klätterställningar, balans och hinderbanor utmanar barnens motoriska förmågor.

Vid grillringen eldar vi ibland och äter mellanmål under årets alla årstider. När blommorna på bärbuskarna förvandlas till bär är barnen där snabbt för att smaka och samla i hinkar. Ute har vi ofta ett matematiskt perspektiv, vi räknar, samlar och kategoriserar naturens egna material som löv, kottar, stenar och pinnar. Under de olika årstiderna utforskar vi naturens egna material. T.ex. bygg och konstruktion i snö och sand samt under sommarhalvåret planterar vi och odlar grönsaker tillsammans med barnen. Pedagogernas förhållningssätt varierar beroende på aktivitet allt ifrån observatör, medforskare/aktivt deltagare till ledare.

FÖRSKOLAN HAGA

FAKTA

Förskolan Haga
(Uppgifter från projektets inledning)

- Byggår 2019
- Våningar: 2
- Antal avdelningar: 6
- Antal barn: 97
- Utomhusarea: 3126 m²
- Utomhusarea per barn: 37 m²
- Naturmark: Nej

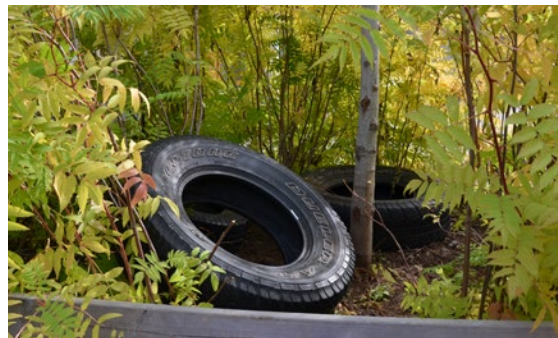
LEK, NATURMÖTEN OCH FYSISK AKTIVITET I BARNENS VAL

Exemplen baseras på vad barnen visade och berättade vid våra besök. Vi har sedan organiserat materialet utifrån projektets fokusområden på samma sätt för alla förskolor.

Lek

Sand ytorna var populära för både de yngre och äldre barnen. Där fanns också leksaker som barnen gärna använde.

Naturmöten

Några av barnen ville gärna visa sitt "högvärter". Det är en plats i ett buskage där de tycker om att vara. Där har de ett däck och olika leksaker. Bärbuskar och odlingar var också populära.

Fysisk aktivitet

Flera av barnen tyckte om att balansera och det fanns gott om platser på gården där de kunde göra detta. En öppen grusplan var populär att spela fotboll och springa på. Lekredskap och staket lockade också till klättring och balansträning.

HEDLUNDA

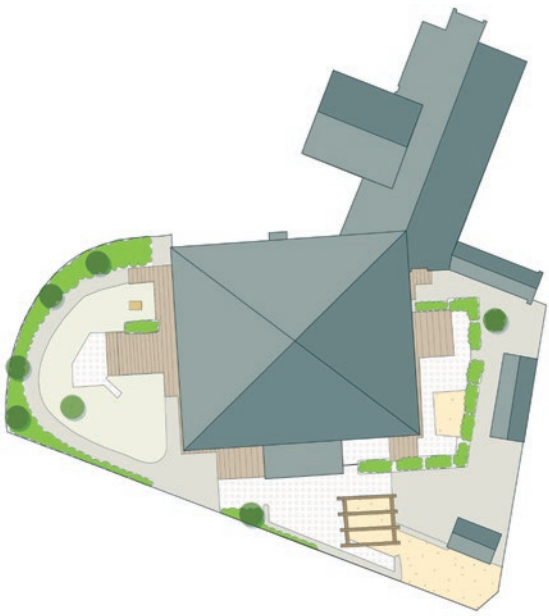
Förskolans arbetssätt och husets utformning är inspirerat av Reggio Emilia. Vi arbetar även utifrån ett lärande kring genus och jämställdhet. Hedlunda är ett passivhus där planlösningen gör det lätt att orientera sig i byggnaden. Huset är i två plan, där de yngre barnen har sin hemvisen på nedre plan och de äldre på övre plan. Egen restaurang och kök.

SÅ HÄR ARBETAR VI

Verksamheten utgår från ett undersökande förhållningssätt. Genom ett projekterande arbete vill vi utforska, undersöka, väva ihop, och skapa mening i det som sker på förskolan och i samhället runt omkring oss. Vår ateljérista har huvudansvaret över vårt husgemensamma projektarbete. Föränderliga pedagogiska miljöer, olika uttrycksformer och kommunikationssätt samt pedagogisk dokumentation vill vi tillsammans bättre förstå, förundras, upptäcka, leka och lära för livet. Vårt genusarbete är en del av det normkritiska perspektivet. Inte oreflekterat begränsa vårt arbete till rådande normer, utan ta reda på vilka normer vi vill motverka samt vilka normer vi vill förstärka och bekräfta.

VÅR UTEMILJÖ

På Hedlunda förskola vill vi att alla barn oavsett ålder skall vistas utomhus varje dag oavsett väder och temperatur. Allt för att öva sina motoriska rörelser och värna hälsan. Under Corona perioden har vi välkomnat barn ute från tidig morgon. Flera hemvisten rör sig utanför förskolegården någon gång i veckan för planerade aktiviteter. Pedagoger på Hedlunda skall vara aktiva och deltagande pedagoger, vi fördelar resurser, finns på platser där barnen är och där undervisning sker. Gården är mycket liten och det är få ställen och tillfällen där undervisning kan ske ostört. Vi har tillgång till Hedlundaskolas utegård som vi då delar med skolans alla barn. Stängningarna sker i princip alltid utomhus.

FAKTA

Hedlunda förskola
(Uppgifter från projektets inledning)

- Byggår 2014
- Våningar: 2
- Antal avdelningar: 6
- Antal barn: 105
- Utomhusarea: 1208 m²
- Utomhusarea per barn: 12 m²
- Naturmark: Nej

LEK, NATURMÖTEN OCH FYSISK AKTIVITET I BARNENS VAL

Exemplen baseras på vad barnen visade och berättade vid våra besök. Vi har sedan organiserat materialet utifrån projektets fokusområden på samma sätt för alla förskolor.

Lek

På gården finns ett lekhus där barnen berättade att man kan leka mamma, pappa barn och "då ska barnen sova därinne"! Det finns också en sandlåda som barnen kallade Geggaköket, där lekte de kök och geggade med vatten vilket de tyckte var roligt. Barnen berättade också att de brukar leka kurrögömma bakom de olika förråden och smyga i buskarna som går runt staketet på gården. Vid staketet kan man också spana på lastbilar som lämnar varor till skolan eller på vad skolbarnen gör på sin gård.

Naturmöten

På Hedlunda har man odlat potatis och solrosor i år, vilket barnen berättade om med intresse. Man har också placerat ut ett stort, nytt insekshotell på gården samt hängt ut mat till fjärilar i form av bananskal i ett träd som barnen visade oss. På gården finns ingen naturmark men planterade buskar längs ett staketet där barnen tyckte om att vistas.

Fysisk aktivitet

De äldre barnen rörde sig runt gårdens ytterkanter och små gårdshus, och berättade att de i bland kan få leka på skolans gård. Det finns ett nybyggt torn på gaveln av huset där barnen klättrade upp. Nedanför tornet finns en scen med trappor där barnen visade hur man kan ta sats och hoppa. Det finns stubbar i olika storlek som barnen gärna lyfte och staplade på varandra.

LUNDAGÅRD

Förskolan Lundagård ligger på Sofiehem nära till Universitetet och Norrlands Universitetsjukhus. Förskolan består av tio hemvisten; Gul, Blå, Orange, Grön, Rosa, Lila, Turkos, Röd, Mörkblå och Vit. Mörkblå och Vit är finskspråkiga hemvisten.

SÅ HÄR ARBETAR VI

På vår förskola arbetar vi med inspiration från Reggio Emilia i åldersindelade grupper. Detta gör vi för att varje barn ska kunna utvecklas och utmanas både individuellt och i samspel med andra. Vi använder oss av ett undersökande, utforskande arbetssätt där barnens tankar, idéer och fantasi ligger till grund för läroprocessen. Har ni idéer, åsikter eller synpunkter på vårt arbetssätt, diskutera gärna det med oss! Vi vill ha en öppen dialog för att kunna göra det så bra som möjligt för barnen på Lundagård.

På Lundagård arbetar vi medvetet med att utveckla miljön både ute och inne. Barnen erbjuds en välkomnande miljö som inspirerar till lek och lärande och uppmuntrar deras självständiga utforskande. Vi dokumenterar miljön så att

utgångspunkten ligger hos den rådande barngruppens intressen och behov av utmaningar.

Vårt mål är att verksamheten ska vara trygg, rolig och lärorik. Inskolningen är en viktig och spännande period för både barn och vårdnadshavare. Hos oss är det viktigt att barnen känner sig sedda och lyssnade på. Vi möjliggör det genom att dela in barngruppen i olika konstellationer utifrån dagens behov och intressen.

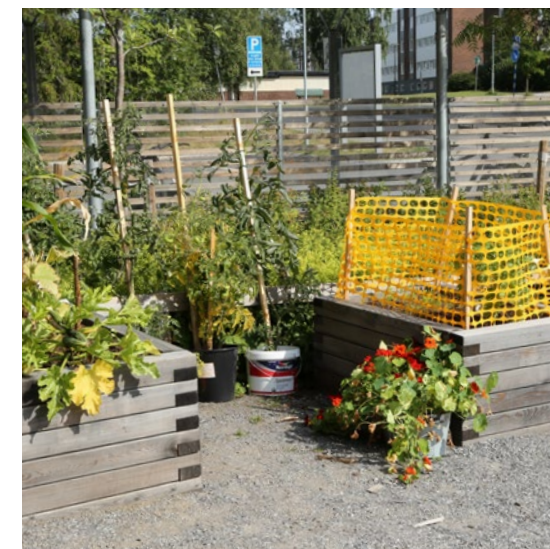
Samverkan mellan hem och förskola är viktigt för oss och därför bjuder vi in vårdnadshavare till delaktighet och inflytande i vår verksamhet. Det görs genom den dagliga kontakten, föräldramöten, utvecklingssamtal och vårt förskoleråd. Vi vill att vår samverkan ska präglas av respekt, ömsesidighet och värme.

FAKTA

Förskolan Lundagård (yngre barn)
(Uppgifter från projektets inledning)

- Byggår 2019
- Våningar: 2
- Antal avdelningar: 4
- Antal barn: 60
- Utomhusarea: 3131 m²
- Utomhusarea per barn: 52 m²
- Naturmark: Ja

LEK, NATURMÖTEN OCH FYSISK AKTIVITET I BARNENS VAL PÅ DE YNGRE BARNENS GÅRD

Exemplen baseras på vad barnen visade och berättade vid våra besök. Vi har sedan organiserat materialet utifrån projektets fokusområden på samma sätt för alla förskolor.

Lek

De små barnen tyckte om att gräva och ösa saker i hinkar. Denna dag hade det regnat och vattnet engagerade många barn i att gräva, ösa och utforska vattnet tillsammans. I vattenpölnarna som samlats på gräsytan samlades många barn för att leka med vatten och jord.

Naturmöten

På Lundagårds förskola har de yngre barnens avdelningar en egen gård med lite naturmark i den nedre delen av gården men också en stor gräsyta och några odlingslådor. Barnen intresserade sig för smått material från växter och träd, t.ex. pinnar och löv som de hittade på marken och i skogskanten. De uppmärksammade också fåglar som flög förbi och småkryp på marken.

Fysisk aktivitet

Promenaderna runt på gården, själva eller tillsammans med en pedagog, var en stor del av de yngsta barnens rörelseaktivitet ute. Den stora gräsytan på gården uppmuntrade också till spring, och vid en av entréerna fanns en trappa där barnen klättrade upp och ner. Vid vårt besök spelades musik utomhus vid en altan och barnen lyssnade och dansade med. De barn som promenerade ner till skogen vid staketet hittade också stenar de själva kunde klättra på.

FAKTA

Förskolan Lundagård (äldre barn)
(Uppgifter från projektets inledning)

- Byggår 2016
- Våningar: 2
- Antal avdelningar: 6
- Antal barn: 130
- Utomhusarea: 4751 m²
- Utomhusarea per barn: 37 m²
- Naturmark: Ja

LEK, NATURMÖTEN OCH FYSISK AKTIVITET I BARNENS VAL PÅ DE ÄLDRE BARNENS GÅRD

Exemplen baseras på vad barnen visade och berättade vid våra besök. Vi har sedan organiserat materialet utifrån projektets fokusområden på samma sätt för alla förskolor.

Lek

Några barn tyckte om att leka i sandlådan som finns på gården närmare huset. De grävde och körde med bilar. Favoritplatsen för fantasilekar var dock skogen. Där finns magiska världar som öppnas med särskilda nycklar och ingångar över krokiga rötter. Det är lekar där många barn leker tillsammans, "Vi har lekt tusen gånger!" berättade de, och i spännande äventyr: "Vi letar vår skatt!"

Naturmöten

På de äldre barnens gård på Lundagård finns ett skogsparti med uppvuxen skog. Här lekte barnen gärna och visade oss olika träd de tycker om att vara vid, och berättade att det finns ekorrar, fåglar och myror i deras skog. Till och med en hare hade de sett ibland som de tyckte var "så gullig!" Det växer inga bär i skogen, men svampar nu på hösten som barnen visade oss.

Fysisk aktivitet

Skogen är också en plats för aktiva lekar. Där visade barnen hur de sprang och klättrade i träd som de kunde komma upp i. Barnen balanserade på nedfallna stockar och hoppade mellan stenar. På gården fanns också en kompisgunga som delades med alla barn i huset, och en asfaltsyta för bollek. Barnen tyckte om att springa och smyga runt i gårdens ytterkanter, i skogen och bland buskarna.

NORDSTJÄRNAN

Vi är en förskola med fyra åldersnära avdelningar som tillhör ett samverkanshus med Äldreboende och Produktionskök. Vi samverkar bland annat tillsammans över årets högtider där vi bakar, sjunger och leker tillsammans. Vårt Växthus delar vår utomhusmiljö i två gårdar med en grind som välkomnar till planerad och mer spontana besök från båda håll.

SÅ HÄR ARBETAR VI

Vår grundidé baseras på att de grundmiljöer vi har följer en progression och utmaning i stigande ålder och behov. Alla barns rätt till likvärdiga och tillgängliga miljöer både inomhus och utomhus gör att vi ständigt för resonemang och fortbildar oss inom området.

VÅR UTEMILJÖ

Vår utomhuspedagogik bygger på att vara närvarande och aktiva pedagoger som ser, hör och deltar i barnens lek och görande för att kunna bygga vidare på deras idéer och skapa undervisande aktiviteter.

Genom detta projekt samt genom litteraturläsning av Utepedagogikens möjligheter så har vi sett en del brister i att erbjuda inspirerande och utmanande miljöer för barnen. Årets utvecklingsinsatser har lett fram till att många områden på vår gård fått nya stimulerande och spännande aktiviteter och material att erbjuda barnen med ett tydligt syfte och mål även för pedagogers förhållningssätt. När hela förskolan är utomhus samtidigt, vilket vi försöker undvika, så är alla barn alla pedagogers ansvar. Alla pedagoger erbjuder trygga och stimulerande tillfällen till alla barn på förskolan.

FAKTA

Förskolan Nordstjärnan
(Uppgifter från projektets inledning)

- Byggår 2017
- Våningar: 1
- Antal avdelningar: 4
- Antal barn: 72
- Utomhusarea: 3368 m²
- Utomhusarea per barn: 47 m²
- Naturmark: Ja

LEK, NATURMÖTEN OCH FYSISK AKTIVITET I BARNENS VAL

Exemplen baseras på vad barnen visade och berättade vid våra besök. Vi har sedan organiserat materialet utifrån projektets fokusområden på samma sätt för alla förskolor.

Lek
Sandlådan var populär för både de yngre och äldre barnen. Där fanns också leksaker som barnen gärna använde. Flera barn ville visa basketkorgen och små träkojor som de lekte i.

Naturmöten
Flertalet av barnen ville visa skogen där det finns flera platser som är spännande. Där plockade de bär och visade på svampar och träd. Mellan de olika platserna i skogen gick stigar mellan buskarna som barnen tyckte om att gå på.

Fysisk aktivitet
Många barn tyckte om att röra på sig och de visade på många sätt att göra det. Klättervägg och nedgrävda stubbar att hoppa mellan var populära. Likaså gungorna. Några pojkar gillade att hoppa mellan odlingslådorna nu när växtsäsongen var över. En av flickorna visade hur man kunde rulla nedför en slänt.

ROSENDAL

Förskolan var klar för inflytt 2019. Förskolan Mården och Laxen blev den nya förskolan Rosendal. Vi är placerade öst på stan med närhet till skog, älven, centrum och parker. Förskolans utegård angränsar till bostadsområden med lekparkar och en rundel som vintertid spolas till isbana av kommunen. Sommartid så använder vi rundeln för rörelselek och lekar som kräver mycket utrymme. Vi har ett nära samarbete med de två andra förskolorna på området, Uven och Östermalm då vi strävar efter en likvärdighet i alla barns utbildning oavsett vilken förskolan vårdnadshavare väljer för sina barn. Barngrupperna är åldersindelade, med tre avdelningar för de yngre barnen 1-3 år, två avdelningar för 3-4 åringarna och en äldre barns avdelning för 4-5 åringarna.

SÅ HÄR ARBETAR VI:

Vår utbildning följer det pedagogiska året och läroplanen för förskolan. Vi har ett utforskande arbetssätt där barnens erfarenheter och intressen ligger till grund för undervisningen och stor del av undervisningen sker i projekterande arbete tillsammans i mindre grupper på och utanför förskolan. Pedagogerna är medforskande, inlyssnande och utmanande i sin pedagogroll och inför barnens utveckling, lärande och kunskapssökande. Våra miljöer inne och ute ska vara inspirerande och föränderliga och inbjuder till skapande, experimenterande, lek och lärande.

VÅR UTEMILJÖ:

Utevistelsen ses som en viktig del i utbildningen och vi arbetar tillsammans i projekt både på vår förskolegård och ute i vår direkta närmiljö (staden och skogen). Vissa stunder samlas alla barn tillsammans på gården, andra gånger är grupperna ute själva. Förskolans utvecklingsområde har det sista året varit att utveckla vår utemiljö på förskolegården genom att skapa olika mötesplatser för barnen att upptäcka och utforska på. Det har blivit uteateljéer, caféer och bygg- och konstruktionsplatser att aktivera sig på. Vi har också skapat odlingsplatser på gården där vi tillsammans med förskolans alla barn odlat både grönsaker och blommor, så att vi alla kan följa processen från frö till planta.

FAKTA

Förskolan Rosendal
(Uppgifter från projektets inledning)

- Byggår 2019
- Våningar: 2
- Antal avdelningar: 6
- Antal barn: 102
- Utomhusarea: 1953 m²
- Utomhusarea per barn: 19 m²
- Naturmark: Nej

LEK, NATURMÖTEN OCH FYSISK AKTIVITET I BARNENS VAL

Exemplen baseras på vad barnen visade och berättade vid våra besök. Vi har sedan organiserat materialet utifrån projektets fokusområden på samma sätt för alla förskolor.

Lek

Det finns flera sandlådor där många av de yngsta barnen leker och gräver, ofta med någon pedagog. De lite äldre rör sig runt på gården själva eller tillsammans, flera barn väljer buskarna som favoritplatser där de smyger och kryper i gångar de gjort. Andra barn leker "Tjuv och polis" och jagar en av pedagogerna som deltar i leken. Nära huset, under en av trapporna, finns en plats som är ett café, där leker barnen också och tillverkar mat som de säljer i luckan till varandra.

Naturmöten

På gården finns ingen naturmark, men olika partier med buskar där barnen leker och utforskar. Flera barn är engagerade i att se och känna på blad från buskar och några gräver i jorden för att leta maskar bland det som är planterat. I ett hörn nära huset finns odlingslådor där barnen visar oss att man odlar solrosor och andra blommor, barnen luktar och plockar gärna några blommor för att visa oss.

Fysisk aktivitet

På gården finns olika gungor som barnen tycker om, det finns också små lekhus i trä där det går att klättra upp på taken, det tycker många barn är roligt. I ett träd finns en enkel häng-gunga i ett rep, det är något fler barn visar oss som en rolig sak att göra. Intill själva gården finns en stor grusplan, den kan barnen använda för att spela boll eller springa på. I redskapsboden finns löst material för rörelse som bandy och balans, flera barn använder klossar och plattor till detta.

SMEDEN

Smeden är en förskola som ligger Väst på stan. Den byggdes 2017 och hette tidigare Förskolan Spiltan. Vi arbetar med inspiration av Reggio Emiliass pedagogiska filosofi och utifrån styrdokumentet Lpfö-18. Förskolan har åldersindelade grupper, fyra hemvist och gemensamma ytor så som torg och restaurang. Med pedagogisk dokumentation som verktyg arbetar vi för att följa med i den pedagogiska processen.

SÅ HÄR ARBETAR VI

Vi har ett gemensamt projekt över hela huset, Barnen och världen - Värden och barnen. Vi arbetar processinriktat utifrån detta tillsammans med barnen. Vilket fokus projektet har utformas utifrån barnens nyfikenhet och intressen, då det är en viktig drivmotor i vår verksamhet. Pedagogerna är medforskande, inlyssnande och utmanande i sin pedagogroll och inför barnens utveckling, lärande och kunskapssökande. Den pedagogiska miljön ska vara inbjudande, vacker, inspirerande och skapa nyfikenhet samt möjligheter till samarbete, självständighet och ansvar.

VÅR UTEMILJÖ

Vår trädgård har blivit en stor del av vårt utomhusarbete. Här odlar vi, skördar, försår, förbereder för vinter och tar hand om tillsammans. Här finns en utomhusateljé för skapande samt flera arbetsbord där vi kan ta fram och arbeta

med läggcollage, lera och utforskande. Ateljéförrådet som finns i anslutning till trädgården är förberedd med lådor för olika aktiviteter.

Över hela gården arbetar vi i utgångspunkt med zoner för att fördela oss pedagoger över gården. Under tis-tors förmiddag är det projektarbete och alla grupper är i mindre formationer och arbetar utifrån sitt eget projekt. Utöver projekttid och trädgården så används gården till fri lek som till stor del går ut på att barnen får utlopp för sin energi. Dels genom spring och skoj men även rollekar, bygglekar, bollekar, sandlådekar, regellekar, klätterställningen.

Vi har en grupp på förskolan (Fokusgruppen) som planerar och ansvarar för trädgården och utvecklandet av gården. Den planerar och ansvarar för inköp och delegering av förordningar, skördetiden, arbetskvällen samt ateljéförrådet.

FAKTA

Förskolan Smeden
(Uppgifter från projektets inledning)

- Byggår 2017
- Våningar: 2
- Antal avdelningar: 4
- Antal barn: 72
- Utomhusarea: 3949 m²
- Utomhusarea per barn: 55 m²
- Naturmark: Ja

LEK, NATURMÖTEN OCH FYSISK AKTIVITET I BARNENS VAL

Exemplen baseras på vad barnen visade och berättade vid våra besök. Vi har sedan organiserat materialet utifrån projektets fokusområden på samma sätt för alla förskolor.

Lek
En regnig dag på Smeden leker barnen gärna i vattenpölar som bildas på gräsmattan, det är roligt att skvätta och hoppa i regnet! Det är också spännande att fånga vattnet som kommer i stuprören vid huset. På gården finns en mindre trädunge, där finns en plats för bygglek, men som några barn omvandlar till en orkester med nya instrument. Barnen tycker också om att leka i "lilla skogen", en plats med små lekhus och figurer i trä. Där leker de olika roller i husen och bland buskarna.

Naturmöten
På Smeden finns många odlingslådor och barnen visar och berättar om solrosor, pumpa och morötter de odlat och vinbären de brukar äta på buskarna nära huset, "de röda är godast"! I komposten kan det finnas maskar berättar barnen vidare, men inga andra djur än katter har de sett på sin gård. Barnen tycker också om att vara bland buskarna som är lika höga som dem själva och undersöka bladen på de olika buskarna.

Fysisk aktivitet
På en förrådsvägg nära huset finns en liten klättervägg som barnen gärna visar, men de tycker också om att klättra i träden som finns i den bortre delen av gården. På den stora gården finns även en gräsyta och en kulle där barnen kan springa uppför och rulla eller kana nedför. I klätterställningen med rutschkanan tycker barnen också om att leka och röra på sig.

SOLBACKEN

Förskolan Solbacken ligger i Holmsund, cirka 15 kilometer utanför Umeå, med närhet till havet och skärgården. Förskolan ligger i närhet till Trion med skola, bibliotek, sport-hall, simhall, skridskobana och fotbollsplan. Förskolan byggdes 2013 och är unik i sin arkitektur och byggd utifrån ett arbetsätt som är inspirerat av Reggio Emillas pedagogiska filosofi.

SÅ HÄR ARBETAR VI

Vi lär i mötet och i samspel med varandra, förskolans miljö är utformad för att skapa möjlighet till lärande möten.

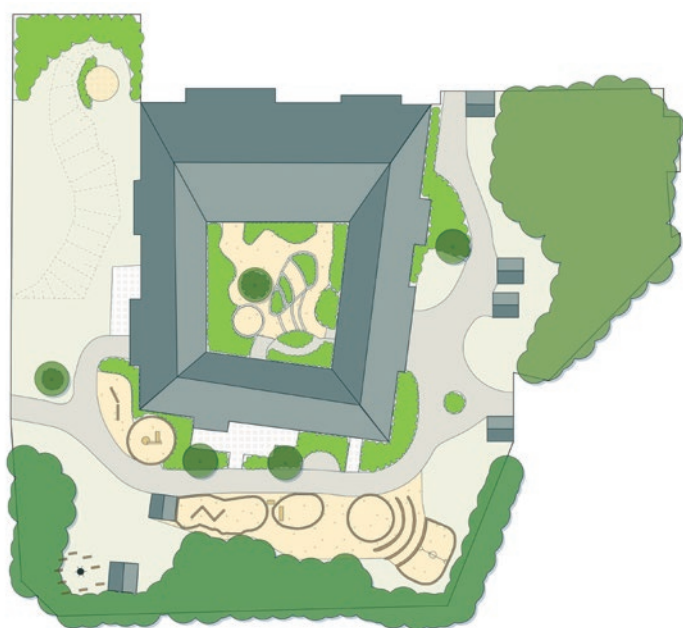
Vi vill att barnen själva ska få prova och utforska sin vardag. Vi tror på att stötta barns nyfikenhet, att lyssna och vara medupptäckare. Vi använder oss av ett undersökande och utforskande arbets-sätt där barnens tankar, idéer och fantasi ligger till grund för läroprocesser. Vi vill ge barnen möjlighet till många olika uttrycksätt där både huvud och kropp är viktiga.

Vi vill att barnen ska få möjlighet att påverka sin vardag genom att göra val. Vi arbetar med att skapa och anpassa en pedagogisk miljö som inbjuder till lek, utforskande, lärande och självständighet.

Genom att arbeta i åldersnära grupper kan vi anpassa material och aktiviteter efter barnens intressen och åsikter som utgångspunkt.

Vi vill synliggöra vår verksamhet så att barn, vårdnadshavare och pedagoger ska kunna ta del av det vi gör. Det gör vi genom vår öppna miljö, dokumentation av läroprocesser och genom reflektion och i dialog med varandra.

På Solbacken är hållbar utveckling en viktig hörnsten, därför vi vi satsa på kvalite istället för kvantitet samt använda naturmaterial och återvinningsmaterial. Vi minskar utskrifter genom att arbeta digitalt, källsorterar och återbrukar material. Solbackens förskola har erhållit utmärkelsen Skola för hållbar utveckling.

FÖRSKOLAN SOLBACKEN

FAKTA

Förskolan Solbacken
Stora barnens gård
(Uppgifter från projektets inledning)

- Byggår 2013
- Våningar: 1
- Antal avdelningar: 6
- Antal barn: 108
- Utomhusarea: 4284 m²
- Utomhusarea per barn: 40 m²
- Naturmark: Ja

LEK, NATURMÖTEN OCH FYSISK AKTIVITET I BARNENS VAL

Exemplen baseras på vad barnen visade och berättade vid våra besök. Vi har sedan organiserat materialet utifrån projektets fokusområden på samma sätt för alla förskolor.

Lek

Skogen är en plats för många fantasilekar, här leker de till exempel att klätterstaketet är en motorcykel, eller att de reser iväg till en simhall eller dansskola (där paviljongen är en ny plats i leken). Kurrägömma är en annan rolig lek där barnen visar flera bra gömställen, som exempelvis i båten där man inte syns om man ligger ner. De höga buskarna mot staketet är också väldigt populära för olika lekar, hemliga uppdrag och för att krypa i labyrinth bland buskar och träd.

Naturmöten

På Solbackens gård finns en del naturmark i en kant av gården, där visar oss barnen en sten med hål under och berättar att det nog bor en orm där. Men ekorrar och en groda det har de sett med säkerhet menar barnen vidare, och maskar såklart!. På gården finns också vinbärsbuskar som flera barn beskriver att "både röda och svarta är goda"! De olika platserna med buskar som finns på gården är populära och barnen tycker också om att bara vara där.

Fysisk aktivitet

Det finns en sluttande gräsyta på gården, där springer och rullar barnen, skogen är också en plats för springlek och där finns även ett klätterhinder uppspant som de större barnen går på. Bakom förrådet finns en yta för bollspel, bandy var populärt främst bland pojkarna när vi besökte. Det finns en kompisgunga på gården barnen tycker om. Den var populär under vårt besök, så där fick man köa ibland. Flera barn berättade att de brukar cykla till förskolan och visade oss cyklarna utanför staketet, men inne på gården används inte cyklar.

STENGÄRDAN

Vi är en förskola på Sandbacka. Förskolan har fyra avdelningar och jobbar i åldersnära grupper. Varje avdelning erbjuder barnen en åldersanpassad miljö med en progression av innehåll och material. Barnen byter avdelning med växande ålder.

SÅ HÄR ARBETAR VI

Vår verksamhetsidé bygger på förskolans läroplan och en starkt övertygelse om att alla barn kan och vill och har en längtan till att utforska sin omvärld för att förstå och skapa mening i tillvaron. Det är viktigt att få känna glädje i vardagen på förskolan, i möten och samtal med varandra, i lek, i utmaningar, i upplevelser, skapande och utforskande. Det är i dessa sammanhang som barn blir aktiva skapare av sin egen kunskap, kultur och identitet, tillsammans med andra. Lärandet bor i mötet med andra.

VÅR UTEMILJÖ

Vi startar varje förskoledag med utevistelse. Gården erbjuder möjlighet till möten i de olika rummen i utemiljön, olika delar av gården har olika inriktningar så som balans, klättring, konstruktion och rollek. I anslutning till förskolegården ligger en allmän lekpark som ger de äldre barnen på förskolan lite mer utmaning och stimulans motoriskt och som används flitigt. Vi har en närmiljö som är promenadvänlig och relativt fri från biltrafik. Den erbjuder variation så som parker, skola, flera lekplatser och två närliggande skogar. Vi tar många tillfällen på alla avdelningar till att utforska närmiljön.

FAKTA

Förskolan Stengärden
(Uppgifter från projektets inledning)

- Byggår 2021
- Våningar: 1
- Antal avdelningar: 4
- Antal barn: 68
- Utomhusarea: 1429 m²
- Utomhusarea per barn: 21 m²
- Naturmark: Nej

LEK, NATURMÖTEN OCH FYSISK AKTIVITET I BARNENS VAL

Exemplen baseras på vad barnen visade och berättade vid våra besök. Vi har sedan organiserat materialet utifrån projektets fokusområden på samma sätt för alla förskolor.

Lek

På den lilla scenen dansade flera av barnen tillsammans till musik från högtalare. Några barn lekte i en träbuss som man kan gå in i och i sandlådan lektes det med lekredskap som hinkar och spadar.

Naturmöten

Något barn sökte sig till utrymmen mellan buskarna och gräsytorerna var populära att tumla runt på. Några barn hoppade från en liten trappa ut på gräset.

Fysisk aktivitet

Flera av barnen sökte sig till platser där de kunde klättra, balansera och hoppa. På marken fanns en målad sifferorm att balansera på och i rutchbanan var det många barn som köade.

TELESKOPET

En nystartad förskola med stort fokus på tillgänglig lärmiljö och tydliggörande pedagogik.

SÅ HÄR ARBETAR VI

Vi jobbar för en förskola där verksamheten ska vara tillgänglig för alla barn. Med en tydlig miljö och pedagoger som aktivt jobbar för att barnen ska känna sig kompetenta. Vi jobbar med minimera synintryck och alternativ och kompletterande kommunikation.

VÅR UTEMILJÖ

Utomhus jobbar vi för att alla barn ska få en rik och varierad utomhusvistelse med både planerade och spontana aktiviteter utomhus.

FAKTA

Förskolan Teleskopet
(Uppgifter från projektets inledning)

- Byggår 2019
- Våningar: 2
- Antal avdelningar: 6
- Antal barn: 63
- Utomhusarea: 3273 m²
- Utomhusarea per barn: 52 m²
- Naturmark: Nej

LEK, NATURMÖTEN OCH FYSISK AKTIVITET I BARNENS VAL

Exemplen baseras på vad barnen visade och berättade vid våra besök. Vi har sedan organiserat materialet utifrån projektets fokusområden på samma sätt för alla förskolor.

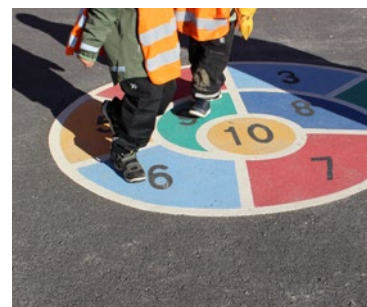
Lek

De yngsta barnen lekte framförallt i sandlådorna nära husen eller med lekredskapen bredvid dessa. De äldre barnen utforskade hela gården och visade hur de leker kurragömma bland buskar och bakom förrådshus. Det var en lek de tyckte var rolig! Det finns också några mindre lekhus där barnen försökte att klättra på olika sätt, och figurer i trä de kunde rida på. Där lekte de olika roller. "Det här kallar vi äthus och det där är ett lekhus" förklarade barnen.

Naturmöten

Teleskopet är en nybyggd förskola och har ingen naturmark på sin gård. Där finns istället nyplanterade buskar och växter. Barnen ville gärna vistas bland buskarna ändå och tyckte om att äta bär på vinbärsbuskarna som finns i den nedre delen av gården. De berättade att det finns nyckelpigor som de matar och att de sett en katt på sin gård. Förskolan har oväntat fått svalor som bosatt sig under taket vid innergården. Fåglarna intresserade barnen mycket och de visade, berättade och sjöng om var fåglarna har sina bon samt att de bajsat på huset och plattorna nedanför!

Fysisk aktivitet

På gården finns utrymme att springa på den stora gräsytan och mellan de olika platserna med lekredskapen. Det finns rutschbanor som barnen tyckte om och snurrkaruseller som både äldre och yngre barn tyckte om. Här finns också några olika redskap för balans som barnen passerade och använde på sin färd över gården.

RESULTAT

RESULTAT FRÅN DE OLIKA DELSTUDIerna

Forskningsstudierna i detta projekt har utgått från att i samhällsbyggandet är utformningen av utbildningsmiljöer en av de viktigaste faktorerna för en hållbar utveckling. Projektet initierades av resultatet från en pilotstudie som uppmärksammade radikala förändringar vid nya förskolor (jämfört med de äldre traditionella); dubblerat antal barn i byggnader om två plan och mer begränsade ytor utomhus. Vidare noterades att befintlig naturmark ofta ersattes med programmerade ytor och artificiella material vid nybyggnation. En sådan förändring av svenska förskolor sker i opposition till forskningsresultat som pekar på vikten av rymliga utemiljöer som är gröna och varierade där barnen har utrymme för lek, rörelse och umgänge och genom god kontakt med natur också kan erbjuda barn lärande om ekologiska förutsättningar för hållbarhet.

Projektet har mot denna bakgrund syftat till att öka kunskapen om vad utformningen och användningen av förskolors utemiljöer kan betyda för barns lek, rörelse och naturkontakt. Projektet har genomförts i tre faser med många olika delstudier och har skett i samverkan mellan Umeå universitet, Göteborgs universitet, Linköpings universitet, SLU Alnarp samt med fastighetsförvaltningen och förskoleverksamheten i Umeå kommun.

Resultat från projektets alla delstudier presenteras här med förhoppning om att bidra till ökad medvetenhet om hållbart samhällsbyggande med en planering, design och användning av förskolor som ger goda förutsättningar för barns aktiva utvistelse och relationell naturkontakt som en del av förskolans uppdrag att verka för en hållbar utveckling.

Resultat från Fas 1 – miljökartläggning och pedagogers perspektiv

Den första forsknings-fasen syftade till att skapa en överblick över förskolorna i Umeå kommun, och deras utemiljöers olika utformning samt hur de användes utifrån pedagogernas perspektiv. Under hösten 2021 genomfördes därför en stor kartläggning av både äldre och nya förskolor i kommunen. Vi fick initialt tillgång till kommunens statistik och data för alla förskolor i kommunen gällande översiktskartor med planlösningar, ytor, antal barn/enhet mm. Utifrån det underlaget valdes tio äldre

och tio nya förskolor ut för projektets efterföljande närstudier, då dessa bedömdes representera den variation av förskolor som finns i kommunen. Fotodokumentation, observationer med stöd av kartunderlag samt intervjuer med personal ingick i den initiala kartläggningen. Detta genererade en bra utgångspunkt och underlag för ett flertal analyser i de följande delstudierna.

Delstudie 1. En storskalighet som skapar avstånd till naturen

Den första delstudien syftade till att dokumentera status och förändring i förskolegårdars utformning över tid, med fokus på konsekvenserna av större enheter i förskolan. Enheterna byggda under perioden 1952–1989 jämfördes med enheter byggda 2013–2021 Undersökningen baserades på kommunens uppgifter i plandokument och register över utrustning samt platsbesök med fotografering av den fysiska miljön och dialog med personalen kring gårdarnas övergripande utformning och funktion i verksamheten.

Studien visar preliminärt att äldre och nyare förskolor hade gårdsmiljöer med en likvärdig utformning när det gäller storlek och variation, men att en stor andel underskred de nationella rekommendationerna för gårdars totalyta. Endast ett fåtal förskolor hade skogsmark på tomten. Generellt bidrog nya byggnader i två plan till att göra ytorna kring husen mer öppna och hårdgjorda och mindre användbara för barnen. Mer artificiella material i nyare förskolor förstärkte detta förhållande. Förskolor i ett plan hade mer grönska och andra lekbara material kring husen som sand, jord och grus.

Studien visar hur en storskalighet i förskolans arkitektur, särskilt om detta innebär att man bygger i flera våningar, riskerar att leda till ett avstånd mellan barn och natur på gården. Utöver en uppmärksamhet på skalans konsekvenser, föreslås att man tar tillvara befintlig naturmark vid nyanläggning och arbetar mot en större biologiska mångfald vid nyetableringar.

NEW LARGER PRESCHOOL FACILITIES CHANGING THE GAME FOR CHILDREN'S OUTDOOR STAY

INTRODUCTION AND AIM
Outdoor outdoor environments that are green and varied benefit children's play and learning, and are associated with various indicators for health and well-being in populations. In the context of right to play, the level of physical activity, and children's outdoor play. The aim of this study was to investigate how a planning practice giving priority to larger preschool facilities influences the conditions for children's outdoor play. The outdoor environments of a set of older and newer preschool facilities were compared with respect to their layout, content, and content use in a Swedish municipality.

SAMPLE AND METHOD
In the municipality of Umeå a strategic sample of older (11 units built 1952-1989) and newer preschool facilities (11 units built 2013-2021) were selected. Data on the content and layout of each facility was collected during guided walks and recorded interviews with the pedagogues about their content use and play. The outdoor environments were analysed based on a municipality database containing data on how each facility is formed and equipped and content use.

The median number of children enrolled per preschool was 70 (range 30-150) with considerable variation within the old (median 72, range 30-100) as well as the new ones (median 70, range 30-150). The median size of the outdoor area of the facilities in terms of total area, square metres per child, and number of equipment.

Frederika Mårtensson, associate professor and senior lecturer with a PhD in the environmental psychology of landscapes and urban design, at the Department of Design and Society at the Swedish University of Agricultural Sciences (SLU) in Alnarp.

Frederika Manni, senior lecturer with a PhD in landscape architecture and urban design, at the Department of Urban and Environmental Planning, at the University of Gävle.

Frederika Manni, senior lecturer with a PhD in landscape architecture and urban design, at the Department of Urban and Environmental Planning, at the University of Gävle.

Frederika Manni, senior lecturer with a PhD in landscape architecture and urban design, at the Department of Urban and Environmental Planning, at the University of Gävle.

RESULTS

The overall quality of the outdoor environment of old and new preschools varied out to be similar in large, but there were some differences when content in new preschools was compared to old preschools. The layout of the outdoor area, and the content use was during the outdoor stay. Some content differences of equipment and the presence of trees and vegetation in new preschools were attributes that could be supportive to the play.

TWO-THREE FLOORS ON PAVED OPEN SURFACES

New preschools, children from different municipalities, showed different content use. The content use was during the outdoor stay. Some content differences of equipment and the presence of trees and vegetation in new preschools were attributes that could be supportive to the play.

FENCED OFF GREENERY AND ARTIFICIAL GROUND

Artificial turf and wood chips were common in new preschools, while sand, dirt and other porous material were more common in old ones. A majority of all preschools had some artificial ground, but some preschools had sand, dirt and other porous material used only in small sections.

GEAR FOR SWINGING, PRETENDING AND BALANCING

New preschools often had less mature vegetation that was fenced off and less available to the children. A majority of all preschools had some equipment for swinging, pretending and balancing, but some preschools had more equipment for swinging, pretending and balancing.

PLENTY OF ARTIFACTS BUT LESS NATURE

The number of toys and other artifacts was similar for old and new preschools, but new schools had much less natural materials such as logs, branches, stones, and leaves. All types of material were used in the outdoor area.

SITES FOR OPEN-ENDED CONSTRUCTION

Children in old preschools often had some greenery right outside the door and back yards to various porous materials such as sand, gravel, grass, and dirt as part of the setting's overall ground cover. All materials that research shows support children's play.

CONCLUSIONS

In the new generation of multi-story preschool facilities, there are more obstacles for the children to get outdoors and to play during the Covid-19 pandemic, while children visiting outdoors only equipment are less available. The multi-story buildings make the children more dependent on the adult company by having a right of access and extension areas of pavement around the buildings. In general, children in older preschool facilities had to find some greenery right outside the door and have access to some sand, gravel, grass, dirt, or other porous material around the buildings, which also play roles. The vegetation of new preschools is often less mature and steps in areas fenced off from the children. Further, policies for keeping the outdoor setting "neat and tidy" with both toys and natural elements sorted or placed away from the play area, and the overall play area, lack of green integration, and a general lack of loose material were factors that made them under-extended and hinder their more versatile forms of play and exploration handling health. Steps

Resultaten presenterades som en poster på en konferens i miljöpsykologi under 2023.

Mårtensson, F., Manni, A., Fröberg, A., Gabriel, A.: *New larger preschool facilities changing the game for outdoor stay in Swedish preschools.* (Poster) International Conference on Environmental Psychology (ICEP) i Århus, Danmark, den 20 juni – 23 juni 2023.

Delstudie 2. Förskolegårdens funktion och användning ur pedagogers perspektiv

Utöver översiktsplaner och fotodokumentation av miljön engagerades också förskollärare i denna första fas. Genom att använda kartor av förskolegårdarna, både nybyggda med moderna gårdar och äldre, mer traditionella miljöer, fick de genomföra självregistreringar/observationer av hur gården användes och var barnen aktiverade sig vid utevistelse på deras gårdar. Uppföljande intervjuer som utgick från förskollärarnas egna observationer ingick också i denna studie. I denna delstudie ville vi övergripande studera vilka typer av aktiviteter som uppmärksammas av förskollärarna och var de menar att barn leker på sina respektive utegårdar. Den andra delstudien utgick således från förskollärarnas egna observationer samt intervjuer, där totalt 38 pedagoger från 21 förskolor medverkade.

Resultat från denna delstudie presenteras i artikeln *Places, spaces and encounters with nature – socio-material discourses in Swedish preschools* (Manni, Annerbäck, Löfgren, Mårtensson & Fröberg, 2024). I artikeln analyseras hur förskollärare

ser på barns utelek, använder sina utemiljöer och vilka regler och rutiner som är vanliga vid utevistelse och pedagogisk verksamhet ute. Genom det synliggörs olika föreställningar som formar barns handlingsutrymme vid utelek och relation till plats.

Ett centralt tema i analysen av intervjuerna är idén om den ”fria leken”. Många förskollärare betonar vikten av att barn får röra sig fritt, springa, klättra och utveckla sin motorik. Samtidigt framträder en motsättning där regler, säkerhetsrutiner och den fysiska utformningen av gården ofta begränsar dessa möjligheter. På nyare förskolor lyfts exempelvis problem med barns fria utomhuslek som små ytor, brist på träd och buskage, eller att den nyplanterade växtligheten måste skyddas. Även ett högt barnantal i förhållande till ytan nämns som en faktor som försvårar variation i leken utomhus. Dessa förutsättningar påverkar direkt vilka typer av rörelser och aktiviteter som blir möjliga för barn på olika förskolor.

Pedagogerna beskriver också hur regler införs för att hantera potentiellt riskfyllda situationer – ofta som en direkt följd av gårdens utformning. Platser spärras av, redskap tas bort eller får endast användas under noggrann övervakning. Det blir tydligt att även dessa åtgärder påverkar barns möjligheter att utforska, ta initiativ och utveckla en kroppslig och relationell förståelse av platsen.

I delstudien belyses också hur gårdarnas olika förutsättningar påverkar möjligheterna till naturmöten. Barns vistelse i naturmiljöer begränsas dessutom ofta av organisatoriska hinder såsom personalbrist, logistik och avstånd till skog eller grönområden. De yngsta barnen, som ofta vistas nära personal och byggnader, framstår som särskilt drabbade av begränsade möjligheter till naturkontakt. Förskollärarnas syn på naturen verkar ofta vara ganska praktisk och målinriktad. Naturen används främst som hjälpmedel i den pedagogiska verksamheten, till exempel genom att samla löv och pinnar till pyssel eller använda växter för att prata om färger, snarare än som en plats där barn får vara, utforska, bygga relationer och lära sig om naturen. Själva mötet med naturen verkar sällan få ett värde i sig, i alla fall är detta något som inte beskrivs av förskollärarna i intervjuerna.

Genom att analysera förskollärarnas förhållningsätt till förskolegårdarna visar delstudien avslutningsvis hur barns möjligheter att skapa relationer till plats och natur inte är självklara. Detta är något

som formas i spänningsfältet mellan regler och rutiner, organisatoriska förutsättningar, säkerhetsaspekter, platsens materialitet och vuxnas medvetna och omedvetna föreställningar om vad som uppfattas som lämpligt, möjligt och önskvärt.

Resultatet i sin helhet är publicerat i följande artikel:

Manni, A., Annerbäck, J., Löfgren, H., Mårtensson, F. & Fröberg, A. (2024): Places, spaces and encounters with nature – socio-material discourses in Swedish preschools, *International Journal of Early Years Education*, DOI: 10.1080/09669760.2024.2307361 <https://doi.org/10.1080/09669760.2024.2307361>

Se även en studentuppsats om barns möjligheter till naturmöten utanför förskolegården, vid några av projektets förskolor:

Manni, L. (2022). Förskolebarns möjligheter till naturmöten: Förskolors tillgänglighet till naturpräglade grönområden utanför förskolan som en förutsättning för att erbjuda barn naturmöten (Dissertation). Retrieved from <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-466856>

Resultat från fas 2

– Barnens perspektiv och fysisk aktivitet

I den andra fasen av forskningsprojektet ingick ett urval av förskolor med olika utformning, baserat på kartläggningen i fas 1. Här följde forskare barnens aktivitet utomhus mer ingående inom ramen för flera delstudier med fokus på rörelse, naturkontakt och socialt liv genom utelek. Vi har studerat både de yngsta barnen mellan 1–2 år och de äldre, 3–5 år, och under två olika årstider; höst och vinter. Barnens aktivitet, samspel och synergier mellan olika typer av lekaktivitet utomhus har dokumenterats genom observationer, accelerometer-mätning och promenader med barn på förskolegårdarna. De specifika forskningsfrågorna för denna fas var:

1. Hur utforskar och beskriver barnen själva sin utelek vid olika platser på sina förskolegårdar, och vilka kvalitativa aspekter kännetecknar dessa interaktioner?
2. Vilka nivåer av fysisk aktivitet och stillasittande tid uppvisar barn i äldre och nybyggda förskolor, och hur varierar dessa över dagen?
3. Finns det skillnader i pojkar och flickors utelek, fysiska aktiviteter, och naturkontakt? Om så, vilka är dessa skillnader?

Hösten 2022 genomfördes promenader med barn på de olika förskolegårdarna samt mätning och observation av fysisk aktivitet. Promenaderna med barn syftade till att studera deras egna upplevelser och berättelser kring platser och lek på förskolegården. De allra yngsta barnen deltog genom

följepromenader utan samtal, dvs en forskare promenerade sakta med barnen och fotodokumenterade vilka platser de sökte sig till och vilka material de interagerade med. De något äldre barnen deltog genom att visa och berätta för en forskare om vilka platser de tyckte om att leka vid och vad de brukade göra vid dessa platser. Även dessa promenader med de äldre barnen fotodokumenterades och samtalen spelades in med ljudupptagning. Denna datainsamling genomfördes för att studera forskningsfråga 1 i denna fas.

Studier av fysisk aktivitet bestod dels av mätning av aktivitetsnivåer med hjälp av accelerometrar som barn i olika åldrar och vid olika typer av förskolor bar under en veckas tid vid utevistelse. Vid våra besök för samtalspromenader genomfördes även observationer av lek, rörelse och fysisk aktivitet med stöd av systematiska observationsprotokoll och kartunderlag. Denna studie var inriktad på forskningsfråga 2. En kompletterande vinterstudie genomfördes våren 2023 med samma fokus som vid hösten, vilket kändes angeläget då det är sällsynt med studier om förskolan i vinterförhållanden. Datainsamling i fas 2 genererade flera olika delstudier som presenteras var för sig nedan.

Delstudie 3. De yngsta barnens aktiviteter på förskolegårdarna

Resultat från delstudie 3 presenteras i artikeln *Toddlers' engagements with preschool playgrounds: ethnographic insights from Sweden* (Annerbäck, Manni, Löfgren & Mårtensson, 2024). Där undersöks de yngsta barnens (1–3 år) aktiviteter på förskolegårdar – ett område som hittills fått lite uppmärksamhet i forskningen. Studien bygger på etnografiska observationer, fältanteckningar och fotografier från barnens utevistelse i förskolan. Forskarna undersöker i denna delstudie förskole-

gården inte enbart som en viss fysisk och förutbestämd miljö, utan också som en plats som formas i och genom barnens egna aktiviteter. Barnens rörelser över gårdens olika delar, vad de gör, var de rör sig och hur, spelar alltså en central roll för hur platsen upplevs och får mening.

Genom att följa ett barn i taget under deras utevistelse lyfter artikeln fram subtila och ofta

förbisedda processer i de yngsta barnens vardag på förskolegården. Det handlar om små, vardagliga handlingar – som kanske ser obetydliga ut vid första anblick – men som har stor betydelse för barnen själva i stunden. Det kan vara ett barn som planlöst vandrar runt utan tydligt mål, ett annat som dras till en kulle där fantasin får ta plats, ett som söker närhet och trygghet vid en buske, eller ett barn som envist kämpar med sina för stora kläder för att nå en liten pinne på marken. Dessa små stunder berättar något viktigt om hur de yngsta barnen utforskar världen, med kropp, sinnen och nyfikenhet. För att ge utrymme för detta behöver miljön vara flexibel och föränderlig, en plats där saker får flyttas, formas om och användas på barnens villkor.

Delstudien visar även hur de yngsta barnens utevistelse formas genom ett komplext samspel mellan barn, vuxna, material och miljö. Förskolegårdar är utifrån detta perspektiv inte neutrala platser, snarare påverkar gårdens utformning vilka rörelser, aktiviteter och uttryck som blir möjliga. Förskolegårdars olika utformning verkar därmed gynna vissa barn mer än andra, genom att öppna upp för vissa sätt att vara och samtidigt begränsa andra. Delstudien visar till exempel vad de minsta barnen kan, och inte kan, göra i utemiljön, vad som tillåts och vad som hindras. Den synliggör hur barn, efter stor ansträngning, både lyckas och misslyckas med att ta sig förbi materiella gränser som egentligen är tänkta att hålla dem tillbaka. Vissa barn lyckas ta sig över ett staket, andra klarar det inte. Artikeln visar också hur barnens kroppar påverkas av möten med andra, särskilt vuxna. Små barn kan sällan värja sig när en vuxen träder in kroppsligt i situationer och till exempel sätter på dem vantar mitt i en aktivitet, eller lyfter bort dem från något de håller på med. Sådana ingripanden sätter stopp för barnens egna initiativ, och illustrerar en kroppslig ojämlikhet som synliggörs i aktiviteter på förskolegården, en ojämlikhet som både förstärks och utmanas i vardagens praktiker. Det blir tydligt att mycket i miljön inte riktigt

möter de yngsta barnens behov eller kroppsliga förutsättningar, något som bör tas på allvar i framtida utformning av förskolegårdar.

Genom att rikta uppmärksamheten mot de yngsta barnens egna aktiviteter, ifrågasätter delstudiens resultat vanliga föreställningar om hur utevistelse fungerar och bör se ut för de yngsta. Resultaten visar också vad som riskerar att gå förlorat när barnens perspektiv inte får ta plats. Barns relationer till plats är inte fasta, de är föränderliga, situationsbundna och ibland sköra. Men när barn ges utrymme att själva utforska, förhandla och vara nyfikna, blir deras utevistelse också fylld av mening, rörelse och initiativ. Resultatet pekar på betydelsen av att synliggöra dessa vardagliga processer för att skapa mer rättvisa, tillgängliga och meningsfulla utemiljöer i förskolan, för alla barn, oavsett ålder eller förutsättningar.

Resultatet i sin helhet är publicerat i följande artikel:

Annerbäck, J., Manni, A., Löfgren, H. & Mårtensson, F. (2024): Toddlers' engagements with preschool playgrounds: ethnographic insights from Sweden, *Children's Geographies*, DOI: 10.1080/14733285.2024.2386242<https://doi.org/10.1080/14733285.2024.2386242>

Delstudie 4. Platskaraktärer som sätter avtryck i barns relationer till plats och natur

Den andra delstudien i fas 2 fokuserade på motsvarande sätt de äldre barnen som via samtal under rörelse över gårdarna visade och berättade om miljön. De större barnen rör sig ofta över större ytor än de yngre och leker mer i grupp, vilket formade dessa gåtuer. Barnen identifierade sina favoritplatser dit de återkommer gång på gång, men också ställen förknippade med lustfullt utforskande på vägen mot andra mål, t ex vattenpölar eller platser i gränslandet till gårdens omgivning där de vill spana in vad som händer.

I studien undersöktes hur barnen gör sig hemmastadda i förskolans utemiljö. För många barn är förskolegården den plats i vardagen där de har chans att umgås och lek mer fritt med andra barn. Det kan fungera som en trygg ram för att utveckla relationer till platser och en känsla för naturen i stort. Den platsidentitet de här utvecklar sätter avtryck i framtida preferenser och val.

Studien bygger på sammanlagt 61 gåturer med barn 3-5 år från 17 förskolor som visar forskarna vilka platser de föredrar på sin förskolegård. Barnen fick visa sina favoritplatser på gården och berätta vad de brukar göra där. Barnen visade 180 platser som grupperades i sex olika platskaraktärer:

1. Sandlåderum (Sandbox space) består av formbart material som erbjuder grävprojekt och avancerade fantasivärldar i projekt där barn samarbetar.

2. Buskiga rum (Bushy space) dit barnen bjuder in forskarna på sinnliga upptäcktsfärder genom tunnlar och rum för lek och utforskande av naturen så som kryp och bär.

3. Skogiga rum (Woody space) med skogskaraktär som barnen förknippar med spännande äventyr där de rör sig genom miljön, upptäcker miljön och fantiserar.

4. "Bara vara"- rum (Artificial dwelling space), är attraktiva platser med lekredskap som fungerar som sociala nav på gården genom sin placering och tydliga funktion.

5. Temporära rum (Temporary space) har element som vatten, löv och bär, som förändras med väderlek och säsong där barnen experimenterar och reflekterar över tidens gång.

6. Gränsrum (Borderland space) är ställen där barnen orienterar sig mot gårdens omgivning t ex spanar mot det som händer utanför grunden, eller skådar mot himlen från en kulle.

Resultaten visar hur barn formar mer lätta vänskaper med vissa platser och mer förtroligare vänskapsband med andra platser på en förskolegård. I sitt intrikata samspel med omgivningen utforskar de, namnger och befolkar olika platser med mening, känsla och relationer. Naturinslag som buskar, träd och andra föränderliga naturmaterial engagerar, och bidrar till komplex interaktion med mycket fantiserande. Med en bredd av olika rumskaraktärer på förskolegården får barnen goda chanser att utveckla positiva relationer till varandra, platser och naturen under förskoledagen.

Resultatet i sin helhet är publicerat i följande artikel:

Mårtensson, F., Gabriel, A., Félix, I. & Manni, A. (2025) Perceived space characteristics fostering friendship with place, peers, and nature in the preschool yard. *Front. Psychol.* 16:1613637. doi: 10.3389/fpsyg.2025.1613637 <https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2025.1613637/full>

Delstudie 5. Olika typer av naturkontakt i relation till barns ålder och kön

En mindre delstudie baseras på datamaterialet från promenaderna med barn för att särskilt studera eventuella skillnader mellan pojkar och flickor i deras naturkontakt vid utelek, och mellan ålder på barnen. Genom att i analyserna av materialet särskilt studera och jämföra ålder och kön blev det tydligt att hur barns utforskande och lek i naturmiljöer dels skiljer sig åt mellan åldrar, dels mellan pojkar och flickor.

Resultatet från vår studie visar att de yngsta barnen (1-2 år), både pojkar och flickor, i allmänhet utforskade naturen med förundran; luktade och kände på blad och annat naturmaterial med varsamhet och nyfikenhet, ofta vandrande runt för sig själva på gården. Med andra ord, i åldern 1-2 år leker och utforskar pojkar och flickor naturen och utemiljön på liknande sätt.

De äldre barnen (3-5 år) agerade på andra än de yngre barnen i sin utelek och i sina naturkontakter, dels lekte de oftare i par eller grupp och använde naturen i sina lekar mer än att enbart förundras av den. Gemensamt för äldre pojkar och flickor var intresset för att bygga kojor och klättra i träd, i de

fall detta var möjlig eller tillåtet på deras gård. Men vissa olikheter mellan de något äldre flickorna och pojkarna på förskolan visade sig också. Pojkar tenderade till att vara mer fysiskt aktiva och använde naturmaterial för egna ändamål; så som att klättra högt och bryta av kvistar för att göra vapen eller redskap i sina lekar. Flickor använde också naturmaterial men på delvis andra sätt; till skillnad från pojkarna tog de även hand om insekter och småkryp och byggde små hus åt dem och gav dem mat. Med andra ord, de äldre barnen skiljde sig dels från de yngre i sina lekmönster och i hur de närmade sig naturen, dels fanns skillnader mellan pojkar och flickor i hur de förhöll sig till djur och natur vid utelek. Utifrån ett genusperspektiv antas detta resultat inte bero på barns olika kön men i stället på att det finns normer och mönster även i barns utelek som ärvs och reproduceras (om man inte är medveten om detta), kring att pojkar lärs in i att bli användare av naturen och flickor bli vårdare av densamma. Detta resultat och dess slutsatser rekommenderar vi även som en diskussionspunkt kring förskolans uteverksamhet med fokus på omedvetna normer för genus och utelek.

Resultatet i sin helhet är publicerat i följande artikel:

Rönnlund, M., Areljung, S., Günther-Hansen, A., Heikkilä, M., Hjelmér, C., Lindqvist, A., & Manni, A. (2025). Exploratory Space for Whom? Children's Opportunities for Subject-Related Learning in Early Childhood Education and Care. *Nordic studies in education*, 45(1), 1-18. doi:10.23865/nse.v45.6036

Se även en studentuppsats som har fokuserat på förskolans utemiljö och genus, där resultatet visar hur gården delvis används olika av pojkar och flickor, men även hur normer kring utelek reproduceras:

Nilsson, E., & Sundberg, J. (2022). Neutral natur och könskodad design?: En studie av könande processer i förskolans utemiljöer (Dissertation). Retrieved from <https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:umu:diva-204931>

Delstudie 6. Fysisk aktivitet och rörelse på olika förskolegårdar

Fysisk aktivitet under unga år är avgörande för barns motoriska, sociala och kognitiva utveckling och förskolan har i Sverige en central roll i att ge barnen dessa möjligheter. Utomhusvistelse är en naturlig del av den svenska förskolepedagogiken och tidigare forskning visar att utomhusmiljöns utformning spelar stor roll för hur barn är fysiskt aktiva och leker. Rekommendationer för förskolors utomhusmiljö anger att totalytan bör vara minst 3000 m² eller cirka 40 m² per barn. I praktiken är det dock vanligt att nybyggda förskolor, särskilt i tätorter, har mindre utomhusmiljö och större barngrupper jämfört med traditionella, äldre förskolor. Detta väcker frågor om vilka konsekvenser det får för barns möjligheter till fysisk aktivitet och om nya miljöer kan kompensera genom annan typ av utformning eller pedagogiskt arbetssätt.

Syftet med denna studie var att undersöka barns fysiska aktivitet utomhus i traditionella respektive nybyggda förskolor. Den första forskningsfrågan var hur den totala nivån av fysisk aktivitet utomhus skiljer sig mellan traditionella och nyare förskolor och hur dessa skillnader hänger samman med utomhusmiljöns kvalitet. Den andra forskningsfrågan undersökte vilka skillnader som finns i typer och nivåer av aktivitet, till exempel stillasittande, måttlig eller mer intensiv fysisk aktivitet. Hypotesen var att en högre kvalitet på utomhusmiljön leder till högre nivåer av fysisk aktivitet, samt att traditionella förskolor generellt skulle främja mer fysisk aktivitet jämfört med nyare.

Studien var en tvärsnittsstudie och omfattade totalt tio förskolor i norra Sverige: fem traditionellt byggda och fem nybyggda. När vi granskade materialet visade det sig dock att fyra av förskolorna hade för få deltagare för att resultaten skulle kunna använ-

das på ett tillförlitligt sätt. Därför valde vi att endast inkludera data från sex förskolor – tre traditionellt byggda och tre nybyggda – där det fanns tillräckligt med information. Det slutliga urvalet omfattade 106 barn i åldrarna 3–5 år. Barnens rörelse mättes med accelerometrar, det vill säga rörelsemätare (sådana finns även i ex. smartphones), som registrerade intensitet och varaktighet av fysisk aktivitet under utomhusvistelse. Dessa data kompletterades med observationer, där barnens aktiviteter kategoriserades efter typ och intensitet, exempelvis stående, gående eller springande. Dessutom analyserades förskolornas utomhusmiljöer med hjälp av ett verktyg (Outdoor Play Environment Categories, OPEC), som bedömer faktorer som yta, variation, vegetation, kuperad terräng och integration mellan öppna ytor och lekredskap.

Studien visade att barn i de nybyggda förskolorna hade högre total fysisk aktivitet under utomhusvistelse jämfört med barn i de traditionella förskolorna, både på förmiddagen och eftermiddagen. Samtidigt framkom att en mer varierad och naturpräglad utomhusmiljö hängde samman med högre nivåer av fysisk aktivitet. Dessutom visade observationer att aktiviteter av låg och måttlig intensitet dominerade i båda typerna av förskolor, medan mer intensiva rörelser som spring och hopp var mindre vanliga. Barn i de traditionella förskolorna deltog dock i högre utsträckning i måttlig rörelse, vilket kan förklaras av de större naturinslagen i dessa utomhusmiljöer samt cykling som aktivitet.

Det faktum att barn i nybyggda förskolor uppvisade högre total fysisk aktivitet stod i kontrast till forskarnas ursprungliga hypotes. En förklaring är att cykling som aktivitet inte ger så stort rörelseutslag för accelerometrarna, vilket innebär att dess inten-

sitet som aktivitet underskattas. En annan möjlig förklaring är att pedagogerna i de nyare förskolorna – under datainsamling – organiserade verksamheten på ett sätt som stimulerade till mer fysisk aktivitet, exempelvis genom fler planerade aktiviteter. Detta resultat föreslår att det inte enbart är utomhusmiljöns fysiska utformning som påverkar barns nivåer av fysisk aktivitet, utan också pedagogernas arbetsätt och hur utomhusmiljön används i praktiken.

Samtidigt bekräftar resultaten betydelsen av utomhusmiljöns kvalitet. En utomhusmiljö som erbjuder variation, vegetation och fri yta stimulerar barns fysiska aktivitet och lek på olika sätt och kan bidra till att minska stillasittande och främja rörelse.

Sammantaget visar studien på att både utomhusmiljöns utformning och pedagogernas arbetssätt har betydelse för barns fysiska aktivitet. När nya förskolor planeras och byggs bör fokus ligga på yta per barn och hur utomhusmiljön kan utformas för att vara varierad, inspirerande och anpassad för både spontan lek och mer organiserade aktiviteter. Vegetation, kuperad terräng och öppna lekytor framstår som särskilt viktiga komponenter.

Resultatet i sin helhet är publicerat i följande artikel:

Fröberg, A., Eskilsson, T., Manni, A., & Markström, J. (2025). Outdoor physical activity in traditional and newly designed preschools: a cross-sectional study. *BMC Public Health*, 25, 2173.

Tre studentuppsatser kopplade till vårt projekt har visat på liknande samband mellan grönytor och ökad fysisk aktivitet:

Lindfors, S., & Snickars, J. (2021). Utomhusverksamhetens betydelse för barns fysiska aktivitet: Öppna ytor och naturmark ger spring i benen (Dissertation).

Kärkkäinen, N., & Frohm Larsson, E. (2025). Snabba fötter och glada hjärtan: En studie om förskolebarns fysiska aktivitet utomhus (Dissertation). Retrieved from <https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:umu:diva-240259>

Falebrand, E. & Jakobsson, H. (2025). Vintermiljöns inverkan på förskolebarns fysiska aktivitet jämfört med höstmiljö.

Delstudie 7. Förskolans utemiljö på vintern - möten med is och snö

Under vårvintern 2023 genomfördes en kompletterande vinterstudie. Då vi blev varse de stora skillnaderna i förskolans dagliga uteverksamhet under olika årstider bestämde vi oss också för att genomföra en delstudie även under vintern. Den omfattade dels fotodokumentation av hur utemiljöerna såg ut vintertid med snö och is, dels platsbesök med observationer av barns uteaktiviteter och samtal med personal om hur de använde gården på vintern. Pedagogerna hade i förväg också fått fundera på våra frågor om hur de använde utemiljön på vintern och hur det fungerade för dem och barnen. Vi genomförde även accelerometermätningar och observationer av fysisk aktivitet under denna vintervecka.

Denna delstudie är presenterad i artikeln *Encounters with ice and snow in preschool outdoor practices – and the becoming of (un)sustainability values* (Manni, Annerbäck, Löfgren & Mårtensson, 2024) och där beskrivs hur vinterförhållanden som is, snö och kyla påverkar barns och pedagogers vardag i förskolans utemiljö. Genom intervjuer med förskollärare visar forskarna hur vinterns särskilda villkor formar både möjligheter och hinder till utomhusaktiviteter och de förhållningssätt som utvecklas i relation till hållbarhet.

Inledningsvis är det tydligt att vintern inte heller är enhetlig och generell, varken för olika förskolor

eller som en sammanhållen årstid. Olika typer av snö och is visade sig utgöra såväl oväntade möjligheter som begränsningar, både rent fysiskt och i pedagogernas förhållningssätt till snö och is. Artikeln framhåller att vinter, snö och is inte bara är något som måste hanteras eller anpassas till, utan är en aktiv och föränderlig del av utemiljön. Dessa element påverkar både barns rörelsefrihet och pedagogernas beslut och prioriteringar. Olika typer av snö, isiga underlag och växlande temperaturer skapar såväl begränsningar som nya möjligheter – och i detta samspel formas idéer om hållbarhet, både i praktiken och i tanken.

Återigen synliggjordes begränsningar för de yngsta barnen, dels genom otympliga kläder och stora snömängder i relation till deras små kroppar, dels i pedagogernas förhållningssätt. Men, oväntade och kompenserande resultat visade sig också då snöhögar möjliggjorde för äldre barn att klättra och vara mer fysiskt aktiva, något som ofta saknades under övriga årstider på många gårdar. Snö och is framstår därmed som aktiva aktörer i utemiljön, i ständig växelverkan med pedagogiska beslut, säkerhetsrutiner och barns aktiviteter. Snön kan fungera som en resurs för lek, byggande och sinnliga upplevelser, men också som ett hinder när den är blöt, isig eller opålitlig. Samma plats kan upplevas som trygg och inbjudande ena dagen, och som osäker eller otillgänglig nästa. Detta

påverkar direkt barnens möjligheter att använda utemiljön och därmed vilka relationer till natur och hållbarhet som får möjlighet att växa fram.

Artikeln visar hur förhållningssätt till hållbarhet formas i vardagens konkreta möten mellan kroppar, material och plats. Hur pedagoger själva agerar, vilka handlingar som uppmuntras eller förbjuds, och vilka delar av gården som öppnas eller spärras av påverkar barnens upplevelse av miljön, vädret och deras relation till dessa. Hållbarhet blir därmed inte ett abstrakt begrepp, utan en erfarenhet som växer fram i samspelet mellan människor, väder och plats. Resultatet från denna studie kan därför diskuteras utifrån att blev det tydligt att snö som ett naturfenomen och en viktig naturtillgång inte alltid värdesattes av vuxna utan behandlades som ett problem som man skulle göra sig av med.

Slutligen, de utmanande och ibland oväntade mötena med vintermiljön är centrala för hur barn lär sig förstå sin omgivning. Genom konkreta erfarenheter av snö, is och kyla – där lek, hinder och möjligheter samspekar – utvecklar barn en djupare relation till plats, material och väder. Det är i dessa möten som värden och insikter växer fram, vilket gör hållbarhet till något verkligt, levande och meningsfullt i barnens vardag. Därför, menar författarna, är det viktigt att förskolan inte enbart tar hänsyn till väderskiftningar, utan också aktivt använder vådrets variationer som en resurs i utomhusmiljöerna för att stödja barns lärande för hållbarhet.

Resultatet i sin helhet är publicerat i följande artikel:

Manni, A., Annerbäck, J., Löfgren, H. & Mårtensson, F. (29 Oct 2024): Encounters with ice and snow in preschool outdoor practices – and the becoming of (un)sustainability values, *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*, DOI: 10.1080/14729679.2024.2422412

<https://doi.org/10.1080/14729679.2024.2422412>

Se även två studentuppsatser kopplade till vinter och snö:

Jöneros, R., & Landar, K. (2024). Klibbsnö, det är bra snö : Förskollärares upplevelser av undervisningutomhus på vintern (Dissertation). Retrieved from <https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:umu:diva-226504>

Makslähti, A., & Westermark, M. (2022). 'Varför ska ni det? Det är ju bara snö': En fallstudie om barns spontana lek i utomhusverksamheten vintertid genom ett socio-materiellt perspektiv (Dissertation). Retrieved from <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:umu:diva-197289>

Resultat från fas 3

Dialog med aktörer involverade i förskolans utemiljö

I den sista fasen genomfördes delstudie 8 i form av en workshop tillsammans med olika aktörer som är involverade i förskolornas utemiljöer, allt från planering att bygga verksamheten till att vara i verksamheten med barnen. Syftet med workshopen var att möjliggöra reflektion och samverkan kring förskolornas utemiljöer och barnens val av platser. Målsättningen var att fördjupa förståelsen för samspelet mellan verksamhet och fysisk miljö utifrån följande frågeställningar:

1. Hur påverkar den fysiska utomhusmiljön förskolans möjligheter att strukturera barnens utevistelse och stödja deras kroppsliga, sociala och naturrelaterade interaktioner?
2. Vilka faktorer i planering, design och förvaltning av stora förskolor är avgörande för att skapa förutsättningar för en långsiktigt hållbar utevistelse för barn?

Delstudie 8. Perspektiv på utformning och användning av förskolans utemiljö

Workshopen som utgör underlag för delstudie 8 genomfördes mars 2024 och totalt deltog 35 personer från olika expertgrupper i Umeå kommun; förskollärare, rektorer, personal från utbildningskontoret, personal från fastighetskontoret samt politiker från utbildnings- samt byggnadsnämnd. De fick en gemensam inledning där projektets resultat presenterades, samt en genomgång av riktlinjer för utemiljöer och barns behov av naturkontakt för hälsa, lärande och välbefinnande. Workshopen genomfördes därefter i tre delar med

olika frågor att diskutera i separata expertgrupper och gemensamt i storgrupp. Som underlag för diskussionerna fanns foton och kartor från några av förskolorna som ingick i projektets delstudier.

Workshop del 1. Samtal om utemiljöns utformning

I den första delen prövades tre kvalitetskriterier som utformats utifrån de två föregående faserna

i forskningsprojektet som en grund för diskussion mellan olika expertområden. Tre olika förskolor och deras utemiljöer (Hedlunda, Teleskopet, Smeden) tjänade som exempel för diskussionerna. De kriterier man hade att förhålla sig till var dels "gröna" värden i form av klimat och miljö, vidare huruvida gården var rymlig nog för att erbjuda fysisk aktivitet och hälsa, samt om den var varierad och erbjöd goda möjligheter till lek, lärande och sociala interaktioner. Expertgrupperna fick var för sig tillgång till kartor och bilder på exempelförskolorna som de bedömde efter kriterierna. Därefter redovisade grupperna sina bedömningar för storgruppen och avslutningsvis fördes en gemensam diskussion.

Generellt var alla överens om att större gårdar ger ökad möjlighet till högintensiv rörelse. Vintern sågs utmanande för utemiljön eftersom många

av gårdarna blir mindre när gräsytor inte skottas. Däremot var alla överens om betydelsen att se möjligheterna med vintern i stället för utmaningar och oro.

Kvalitetskriterierna ansågs vara relevanta och eftersträvarvärda vid utformning och förbättring av förskolornas utegårdar och att dessa värden kan användas för att få en helhetsbild av hållbara utemiljöer vid förskolor. Tillämpningen av kriterierna på konkreta kart- och bildmaterial möjliggjorde gemensamma konstruktiva diskussioner över gränser mellan experter, professioner och politiker.

Workshop del 2. Samtal om barnens val av platser

Den andra delen av workshopen fokuserade på vad som kännetecknade barnens egna val av platser och aktiviteter. Även denna gång fick grupperna separat analysera kartor över de tre förskolegårdarna, men denna gång var barnens favoritplatser markerade på kartorna och foton på dessa platser exponerades. Generellt visade foton att barnen valt platser med fria ytor och små krypin - gärna i form av buskar och växter. Alla expertgrupper var överens om att barnen väljer platser där de själva kan och får forma sin lek och inte nödvändigtvis de färdiga lekredskapen.

Pedagogerna betonade särskilt betydelsen av att möta barnens behov av flexibla lekmiljöer med möjligheter till rörelse eller avskilda platser för fantasilekar. Pedagogerna listade ett antal önske-

mål för gårdarnas utformning som utgår från vad barn önskar: sandlådor med solskydd, många små krypin och mötesplatser för barn på olika sätt, kullar, naturmark/terräng men också odling och insektshotell. En möjlig slutsats som kan dras av detta är att ett fjärde barncentrerat kriterium för god kvalitet i förskolors utemiljö skulle kunna formuleras. Barns behov av miljöer de kan påverka/förändra och finna avskildhet i är kännetecknen på ett sådant kriterium som kan föra in barns röst i samtalet om kvalitet.

Barns intresse för att klättra diskuterades också, där möjligheten till att klättra kan skilja sig stort mellan de olika förskolorna. Här diskuterade även pedagogernas förhållningssätt, då vissa menade att barnen väljer det pedagoger visat och ställt i ordning.

Projektet har studerat barnens val av platser på hösten genom direkta samtalspromenader, medan på vintern har detta skett genom observationer. Eventuellt kan det vara av intresse att undersöka vinterns möjligheter närmare.

Sammanfattningsvis reflekterade de flesta grupperna att mer hänsyn borde tas till de typer av platser barnen önskar, dvs mer buskar och naturmark som är tillåtna att leka i och färre färdigprogrammerade lekställningar. Även små och avskilda platser framträder som betydelsefulla för barnen.

Workshop del 3. Samtal om framtida utemiljöer

Under den sista delen av workshopen diskuterades konkret vad som kunde förbättras/utvecklas i befintliga och framtida utemiljöer, utifrån de olika kvalitetskriterierna. Expertgrupperna fick komma med fria inspel till storgruppen baserat på de tidigare diskussionerna. Diskussionerna kretsade kring barnens perspektiv, grönytor, förbättringsmöjligheter och bättre dialoger mellan pedagoger, experter och politiker.

Det rådde enighet om att barnens perspektiv bör stärkas när utemiljön planeras, att förskolepersonal behöver stärkt kunskap i utomhuspedagogik och att funktionsprogrammets avsnitt om utemiljön bör revideras, samt att Naturskolan kan användas som resurs i detta arbete.

Deltagarna var även eniga om vikten av att planera tidigt för att bevara eller plantera träd och gröna växter vid upphandling och placering av förskolor. Drift och underhåll blir viktigt för att hantera slitage på växter och grönytor då det fanns enighet om att grönska förbättrar kvalitetsaspekter såsom rörelse, hälsa, lek, lärande och sociala interaktioner.

Det var stor enighet om att utemiljön kan förbättras genom bättre belysning, åtgärder mot buller, snöröjning anpassad för förskolor (mindre traktorer; placera snöhögar pedagogiskt och förbättrad kommunikationen med föraren).

Slutligen var deltagarna eniga om att dialog och samverkan mellan yrkesgrupper är avgörande och de föreslår en årlig struktur för avstämning mellan deltagande parter, samt att barnens perspektiv måste tas på allvar för långsiktig hållbarhet i utemiljöerna.

Sammanfattning av delstudie 8

Samtliga deltagare på workshoparna var överens om att utomhusmiljön på förskolegårdarna har stor betydelse för förskolans möjligheter att strukturera barnens utevistelse och stödja deras kroppsliga, sociala och naturrelaterade interaktioner. De kriterier man hade att förhålla sig till, det vill säga: "gröna" värden i form av klimat och miljö, huruvida gården var rymlig nog för att erbjuda fysisk aktivitet och hälsa, samt om den var varierad och erbjöd goda möjligheter till lek, lärande och sociala interaktioner, fungerade väl som grund för diskussionerna. Dessa möjliggjorde samtal om konkreta förbättringar. Ett tydligt barnperspektiv efterfrågades efter den andra workshopen. Resultaten indikerar att en rad faktorer kan förbättras när förskolegårdar planeras och används för pedagogisk verksamhet. Barnens perspektiv bör stärkas i planering av utemiljöer, förskolepersonal behöver mer kunskap i utomhuspedagogik, funktionsprogrammets utemiljöavsnitt bör revideras och Naturskolan kan användas som resurs i detta arbete. Tidiga beslut vid upphandling ska säkerställa att grönska bevaras eller planteras, drift och underhåll krävs för att hantera slitage på grönytor. Förbättringar behövs i belysning, bullerdämpning

och snöröjning (anpassad för förskolor). En årlig dialog mellan yrkesgrupper föreslås för långsiktig hållbarhet.

Det rådde enighet om att barnens perspektiv bör stärkas när utemiljön planeras, att förskolepersonal behöver stärkt kunskap i utomhuspedagogik och att funktionsprogrammets avsnitt om utemiljön bör revideras, samt att Naturskolan kan användas som resurs i detta arbete.

Deltagarna var även eniga om vikten av att planera tidigt för att bevara eller plantera träd och gröna växter vid upphandling och placering av förskolor. Drift och underhåll blir viktigt för att hantera slitage på växter och grönytor då det fanns enighet om att grönska förbättrar kvalitetsaspekter såsom rörelse, hälsa, lek, lärande och sociala interaktioner.

Det var stor enighet om att utemiljön kan förbättras genom bättre belysning, åtgärder mot buller, snöröjning anpassad för förskolor (mindre traktorer; placera snöhögar pedagogiskt och förbättra kommunikationen med föraren).

Slutligen var deltagarna eniga om att dialog och samverkan mellan yrkesgrupper är avgörande och de föreslår en årlig struktur för avstämning mellan deltagande parter samt att barnens perspektiv måste tas på allvar för långsiktig hållbarhet i utemiljöerna.

Denna delstudie är i analys och publikationsprocess och förväntas bli klar under 2026.

Slutsatser:

Konsekvenser av förändrade utemiljöer i förskolan för barns lek, rörelse och naturkontakt

Vi väljer här att slutligen sammanfatta våra resultat i relation till projektets övergripande syfte och frågeställningar: vad utformning av utemiljö vid olika typer av förskolor kan betyda för barns lek, rörelse och naturkontakt. Vi drar också några slutsatser av våra resultat kring vilka konsekvenser förändrade utemiljöer kan få för förskolans verksamhet och barns utevistelse.

Kännetecknen för utformning av utemiljöer vid nya stora förskolor i relation till äldre och mer traditionella utemiljöer

I dag är mer än hälften av alla nybyggda förskolor i Sverige så kallade storförskolor med mer än 100 barn/förskola enligt statistik från Skolverket¹. Nya förskolor i Sverige har således blivit allt större sett till antalet barn som vistas vid samma enhet, men utemiljöerna har inte alltid anpassats för de större barngrupperna vid varje förskola. Det gäller helt nya förskolor, men också i många fall där man bygger ut en befintlig förskola så att gårdens totalyta och yta/ barn krymper ihop. Många nya större enheter byggs också i två plan och med en gemensam entré vilket kan begränsa både mer regelbunden och spontan utevistelse. En större personalgrupp bör innebära en större flexibilitet i verksamheten, men när det gäller utevistelsen så verkar logistik för att överbrygga avstånd (med trappor och hissar) och trängsel i utemiljön, leda till tröghet och en oöverblickbarhet som gör att det blir tvärtom. et. Till detta bidrar att det uppstår ett avstånd mellan byggnad och ytorna med lekutrustning och grönska, vid de nya stora enheterna då ytorna närmast dessa högre byggnader behöver vara öppna och hårdgjorda av säkerhetsskäl. Det förstärks av att förskolorna sällan har naturmark på utegården och att de grönytor som finns består av nyplanerade växter, med likartat växtsätt och ka-

raktär. Nyplanterade växter skyddas av staket för att förhindra att barn interagerar med dessa vilket kan begränsa barns möjligheter till naturkontakt på sin förskolegård. Här krävs en god avvägning mellan växternas och barnens behov där lösningarna justeras över tid efterhand som växligheten blir mer robust, och att barnen intresse och engagemang i platsen tas tillvara

Vikten av grönytor och naturmark på förskolegårdar

Flera av projektets resultat pekar på vikten och betydelsen av grönytor och i synnerhet naturmark på förskolegårdarna. Detta är i linje med Folkhälsomyndighetens kunskapsunderlag som sammanställt forskningsstudier kopplat till grönskans kvaliteter och barns hälsa (Folkhälsomyndigheten, 2024)². Från sin sammanställning lyfter rapporten tre kategorier av hälsovinster kopplat till vegetation och vistelse i naturmiljö, vilka är: exponering, stimulering och återhämtning (s.11). Våra studier bekräftar tidigare forskning om samband mellan tillgången till en varierad grön gård och barns rörelseglädje, så som vi dokumenterat detta genom observationer och mätningar av fysisk aktivitet. Samtidigt pekar studien på hur avgörande kvalitet och placering av denna vegetation är för barns naturkontakt och relationella lärande kring hållbar utveckling. Rejåla buskage och platser med skogskaraktär på naturmark med förna, är betydelsefulla ur så många aspekter för barns lek och lärande, och fyller även mer basala funktioner för barns hälsa. Utöver grönskans betydelse för barns fysiska aktivitet välmående och lärande har vi blivit varse hur träd och naturmark på förskolegårdar fyller viktiga miljö- och klimatfunktioner, det som folkhälsomyndigheter benämner som exponeringsaspekt. I de fall där skog, större träd och buskage sparas vid nybyggnation, fungerar det som skydd för alltför stark exponering av UV-stålning

och värme, samtidigt som uppfångare av större regnmängder. I dagens klimatförändringar med extremväder behöver alla offentliga platser rustas för detta, så även förskolegårdarna. Vi har tyvärr observerat att man i flera fall inte sparat befintliga träd vid ombyggnad och nyproduktion och som en följd har problem visat sig både med alltför stora vattenansamlingar och förhöjd solstrålning. Då de naturliga skydd som träd kan ge försvinner kräver problemen med klimatförändringar och ökad sol och regn andra typer av skydd för att kunna vara utomhus med barnen i förskolan. En slutsats och rekommendation baserat på detta resultat är därför att så långt som möjligt utgå från de biotoper som finns en på plats och synnerligen naturmiljöer såsom skog med uppvuxna träd som är så direkt användbara i barnens aktiviteter på gården.

Ytterligare en aspekt av gröna förskolegårdar kan kopplas till biologisk mångfald. Äldre förskolegårdar har oftare en variation av växter och naturmark med inhemska arter som ger förutsättningar för en viss artrikedom. Förekomsten av sådan variation, även fåglar och insekter, är viktiga för barns chanser att förundras över naturen. Vi ser från våra studier hur man vid nyanläggning ofta väljer ett fåtal tåliga växter med viss uppmärksamhet mot form och färg på blad, men det är oklart hur man tänkt kring den biologiska mångfaldens förutsättningar i lokala ekosystem. En rekommendation är därför också att se över kriterier för växtlighet vid förskolegårdar i relation till behovet av att bevara och öka den biologiska mångfalden, samt hur man använder staket kring växter på gården och vilka effekter olika lösningar kan få för både natur och barn.

En slutsats som kan dras av projektresultatet är att utemiljöns utformning vid många nya förskolor inte är tillräckligt anpassad för att möta såväl miljömål som läroplansmål gällande att utifrån barnens bästa erbjuda en god och hälsosam miljö för lek, lärande, rörelse och naturkontakt.

Pedagogers syn på förskolans uteverksamhet och barns utelek vid olika typer av förskolor

Utevistelse i svensk förskola sker på vardaglig basis vid de flesta förskolor året om. Rutiner kring och möjligheter till olika aktiviteter ute varierar dock. Ett större antal barn per förskola, så som är fallet vid nya storförskolor, ökar behovet av övervakning och säkerhet, vilket medför mer strukturerad och

1. <https://www.skolverket.se/statistik-och-utvarderingar/statistik-om-forskola-och-skola/sok-statistik-om-forskola-skola-och-vuxenutbildning?sok=SokC&verkform=F%C3%B6rskola&omrade=Barn%20och%20grupper&lasar=2024&run=1>
2. Stroh, E., Mårtensson, F., Schneider, J., & Jansson, M. (2024). Grönskans kvaliteter och barns hälsa: Kunskapsunderlag om barns hälsa och utveckling vid vistelse i gröna miljöer med fokus på ekosystemtjänster. Folkhälsomyndigheten.

reglerad lek i förutbestämda zoner på gården än vid mindre enheter och förskolor med större gårdar. Pedagoger uppmärksammar och värdesätter framför allt barns sociala och fysiska lekaktiviteter utomhus, ofta de av intensiv karaktär då dessa uppfattas som ett komplement till aktiviteter inomhus. Äldre barn leker oftare tillsammans i olika fantasilekar och rör sig över större områden på gården. Pedagoger uttrycker olika tankar om vad som är lämpligt gällande barns fysiska och mer äventyrliga lekar utomhus i relation till upplevd risk för fara eller skada. I relation till detta perspektiv verkar större förskolenheter med många barn ha mer förbud för sådana äventyrliga lekar än de mindre och äldre enheterna. När det gäller aktiviteter som har gårdens natur i fokus, dess växter, djur och olika karaktär av miljö, och som också skiftar med årstid och väderlek, så återfinns däremot inte mycket av detta i personalens spontana beskrivningar av verksamheten. Detta resultat är delvis förvånande i relation till förskolans undervisningsuppdrag, men också till dess pedagogiska traditioner.

En annan slutsats som dras från dessa resultat är att pedagogers medvetna såväl som omedvetna förhållningssätt till utevistelse också påverkar vilken typ av aktiviteter barn kan ägna sig åt utomhus i förskolan, något som kan diskuteras och problematiseras vidare.

Barns egna val av platser och aktiviteter för utforskande, lek, rörelse och naturkontakt

När barnen själva får välja platser på sin förskolegård för sin utelek visar vårt projekt att de i hög grad väljer platser de själva kan forma eller använda mera fritt. Till exempel är små buskage och andra krypin populära bland små såväl som lite större förskolebarn. Just buskage, som i äldre förskolor är lätt tillgängliga nära byggnaderna, blir ofta platser för mycket varierade former av lek med mycket socialt samspel, rörelse och fantiserande. Det är i hög grad i buskagen som barnen utforskar naturen. De hittar djur och bär och kommer i kontakt med strukturen på löv och grenar. På likartat sätt ger partier med skogsmark plats för gemensamt utforskande av naturen men i större skala. Det handlar om att utforska naturen och att hitta de allra bästa platserna för att iscensätta en aktivitet som passar situationen, ofta fantasifulla äventyr i större grupper. Förutom sådana "buskiga" och "skogiga" platser finner vi att temporära platser som vattenpölar och lövhögar är viktiga, men även sandlådor och vissa lekhus och andra redskap som med en bra placering blir trygga platser där det blir lätt att umgås samtidigt som

man håller på med någon rolig aktivitet. Gränsområden mot förskolans omgivning är också alltid en spännande zon att vistas i!

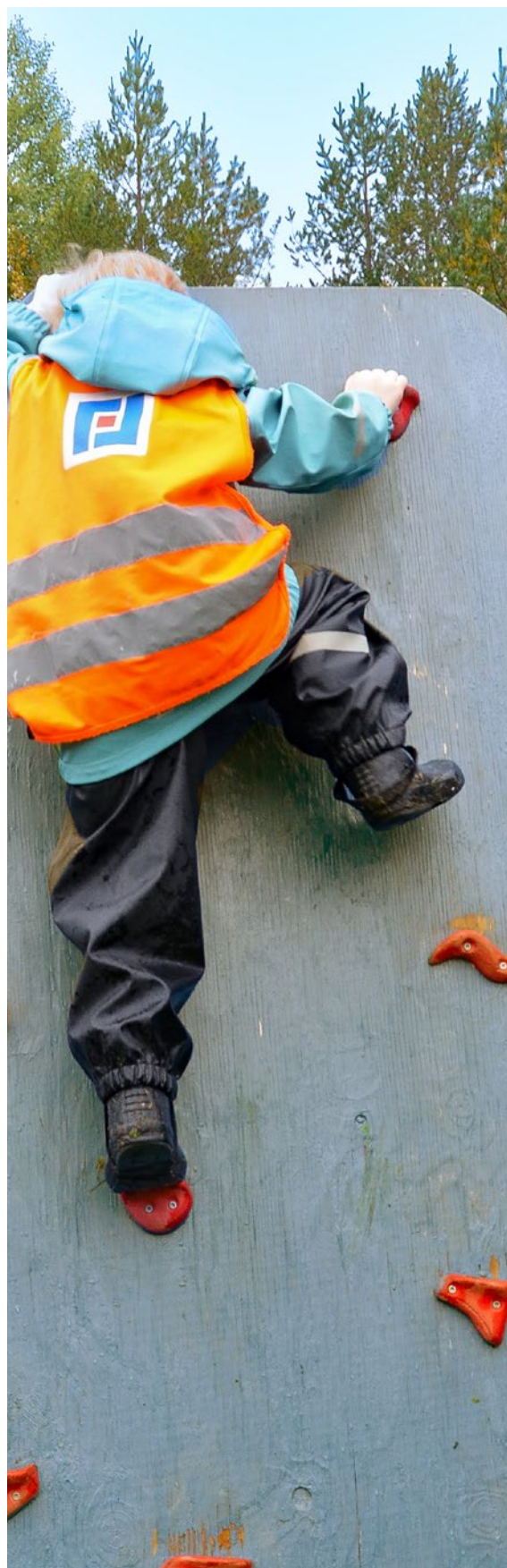
De yngsta barnen använder ibland platser på förskolegården på nya och oväntade sätt, vilket gör att platser omskapas och kan behöva omvärderas av vuxna. De yngsta barnen kan dock möta flera barriärer vid utevistelse av vilka några kan kopplas till deras små kroppar samt miljöer och material som inte är anpassade för dem. Andra barriärer kan kopplas till vuxnas förhållningssätt till små barns utevistelse, där de hålls tillbaka från utforskande från platser och material som inte anses lämpligt för dem.

Projektet har även urskilt vissa likheter och skillnader i hur yngre och äldre förskolebarn skapar naturkontakt utomhus, samt vissa skillnader mellan pojkar och flickor. De allra yngsta barnen, 1 - 2 år närmade sig växter och naturföremål med varsamhet och sinnlighet genom att känna, lukta och utforska sin omgivning. Detta skiljde sig åt jämfört med pojkar och flickor i 3 - 5 års ålder. I denna åldersgrupp använde pojkarna oftare naturföremål för mer aktivitetsbaserade lekar. Flickor i samma ålder var också intresserade av aktiviteter som trädklättring, men dessutom visade de intresse för att

ta hand om naturen genom att till exempel skapa små hus där de matade och skötte om insekter och andra småkryp. Utifrån ett genusperspektiv antas detta resultat inte bero på barns olika kön men i stället på att det finns normer även i barns utelek som ärvs och reproduceras, kring att pojkar lärs in i att bli användare av naturen och flickor bli vårdare av densamma.

Sammantaget visar resultaten att förskolegården behöver förstås som en dynamisk miljö där barns handlingsutrymmen formas och omformas i relation till hur vuxna organiserar, värderar och möjliggör tillträde till olika platser. För att alla barn, även de yngsta, ska ges möjligheter till en god utevistelse krävs både en medvetet utformad utemiljö och ett förhållningssätt hos vuxna som främjar snarare än begränsar barns initiativ. Det innebär att vuxna aktivt behöver lyssna till barnens perspektiv och systematiskt observera hur utemiljön faktiskt används, snarare än hur den är tänkt att användas. När dessa insikter får styra planering och organisering av förskolegårdar och utevister kan vi skapa utemiljöer som verkligen svarar mot alla barns behov, intressen och rättigheter.

Fysisk aktivitet och rörelse vid olika typer av förskolor och utemiljöer

Fysisk aktivitet är viktig för barns motoriska, sociala och kognitiva utveckling, och förskolan har en central roll i att ge barn möjlighet att röra sig. I Sverige är utomhusvistelse en självklar del av förskoleverksamheten, och tidigare forskning visar att gårdens utformning påverkar både lek och aktivitet. Samtidigt har många nybyggda förskolor, särskilt i tätorter, mindre ytor och större barngrupper än äldre, traditionellt byggda förskolor. Detta väcker frågor om hur olika typer av utemiljöer påverkar barns möjligheter till fysisk aktivitet.

På gårdarna som var rymliga, gröna och varierade hade barnen generellt högre fysisk aktivitet. Observationer visade att låg och måttlig intensiv aktivitet dominerade i både äldre och nyare förskolor, medan mer intensiv lek var mindre vanlig. Materialet var litet, men resultaten visade att barn i nybyggda förskolor uppvisade en högre nivå av fysisk aktivitet under utevistelsen, jämfört med barn i äldre förskolor. De äldre förskolorna, som alla var i ett plan, hade generellt mer inslag av aktivitet där intensiteten var måttlig, vilket kan kopplas till mer utforskande aktiviteter i de mer lättillgängliga naturmiljöerna på dessa gårdar, samt cykling, som i stort sett försvunnit från repertoaren med de nya större enheterna, men som inte alltid registreras tydligt av rörelsemätare.

Resultaten kan också spegla pedagogers målmedvetna arbete kring fysisk aktivitet, och i det här fallet gällde det särskilt i de nybyggda förskolorna där mer organiserad aktivitet kring utevistelsen generellt var vanligare under studieperioden.

En övergripande slutsats är att både den fysiska utformningen av förskolans utemiljö och pedagogernas arbete påverkar barns aktivitetsnivåer. En rejäl och varierad utemiljö vet vi påverkar den generella aktivitetsnivån på en förskolegård, liksom attraktiva platser med buskage, skogsmark och viss lekutrustning integrerad i den gröna miljön. När barngrupperna växer och när nya förskolor planeras blir det även viktigt att ha koll på yta per barn, som säkerställer att trängseln inte blir för stor för barnen, samt att utemiljön är varierade, inspirerande och innehåller naturpräglade miljöer som uppmuntrar till rörelse.

Konsekvenser av den fysiska utomhusmiljöns utformning för förskolans möjligheter att stödja barns lek, rörelse och naturkontakt

Resultatet visar att personalens förhållningssätt tycks spegla den miljö de är verksamma vid; till exempel så har större och nya förskolor med strikt miljö fler restriktioner kring barns fria lek och möjlighet till naturkontakt än äldre förskolor med naturmark på sin gård. Många pedagoger uttrycker dock en önskan om en god utemiljö och att vara mer delaktiga för att kunna bedriva en kreativ verksamhet för barnen även utomhus. Förskolegårdens utformning påverkas också av temporära förhållanden som vinter och snö, mer än man tidigare varit medveten om. Gårdens tillgängliga yta minskas ofta vid större snömängder och is, vilket särskilt påverkar de yngsta barnen med begränsad rörelseförmåga. Ökade möjligheter till fysisk aktivitet (särskilt för de något äldre barnen) såsom klättring kompenseras under vintertid av tillfälliga

snöhögar, då möjlighet att klättra inte alltid finns på förskolegårdar under barmarkssäsong.

Sett ur barnens perspektiv verkar de yngsta barnen oftare hamna i kläm gällande deras möjlighet till daglig utevistelse under alla årstider samt regelbunden naturkontakt. Detta blir särskilt tydligt vid nya stora enheter där både normer, rutiner och den sterila miljön begränsar deras utforskande och möjlighet till såväl fysisk som social utveckling.

Trots att nya förskolor kan erbjuda lekredskap som är säkra och lockande verkar många barn när de får välja själva föredra naturliga och oredigerade platser i naturen såsom buskage. Temporärt och löst material såsom löv, pinnar, regn, vattenpölar och snö är också barnens favoriter vi utelek, dvs platser och material de själva kan bestämma funktion för. Det är då problematiskt om dessa typer av material och platser ses som farliga eller onödiga och reduceras från förskolegårdarna av de vuxna aktörerna.

Rekommendationer för utformning av förskolans utemiljöer samt förhållningssätt till utevistelse i förskolan

Resultaten från vårt projekt har visat att förskolebyggnader och deras utemiljöer varierar mycket trots de nationella rekommendationer som finns för att bidra till likvärdig miljö och hållbar utevistelse för alla barn i förskolan (Boverket 2015³; 2024⁴). Folkhälsomyndigheten (2024) har också i sin kunskapsöversikt pekat på hälsovinster vid vistelse i gröna miljöer, något resultaten i vårt projekt både bekräftar och fördjupar. I förskolans reviderade läroplan⁵ (Lpfö18 rev 25) anges också att

”Utbildningen ska ge barnen möjlighet att tillägna sig ett ekologiskt och varsamt förhållningssätt till sin omgivande miljö och till natur och samhälle” samt ”Barnen ska få förutsättningar att utveckla sin motorik och en allsidig rörelseförmåga genom att de ges möjlighet att delta i varierade fysiska aktiviteter återkommande under dagen. De ska även regelbundet få vistas i olika naturmiljöer.”

Vårt projekt hade ett initialt fokus på att dels studera hur olika förskolegårdar var utformade och dels hur förskolepersonal och barn använde utemiljön vid olika gårdar, med särskilt intresse för nybyggda stora förskolor. Vi ville särskilt studera hur olika typer av förskolegårdar kan erbjuda (eller ej) viktiga funktioner för barns lek, rörelse och naturkontakt som en del av förskolans uppdrag.

Genom de olika studierna har det dock också blivit tydligt att en grön förskolegård som en offentlig miljö också har en viktig klimat- och hållbarhetsfunktion i sig själv om det till exempel finns träd som motverkar översvämning vid stora regnmängder och ger skugga vid hög solinstrålning. Vidare kan varierad växtlighet bidra till ökad biologisk mångfald och utgöra habitat för insekter och andra djur.

Utformning

Projektets olika resultat både bekräftar och utvecklar tidigare rekommendationer gällande utformning av förskolans utemiljöer:

A. Grönytor och växtlighet är centralt på en förskolegård, i synnerhet:

1. **Träd** – för att förebygga och motverka effekter av klimatförändringar såsom ökad solstrålning och extremväder med regn. Varje träd, och träd tillsammans utgör en viktig stomme på en förskolegård för barns meningsskapande, lek och aktivitet. Skogsmark innebär äventyr för barnen, och den rymliga gården med sådana större ytor höjer generellt deras aktivitetsnivå på gården.
2. **Buskar** – även dessa är skuggande platser för barn då de gärna söker upp dessa partier som även kan erbjudas nära byggnader och lekinstallationer. Buskar erbjuder barn oredigerade platser för kreativ lek, samvaro samt varierad rörelse och fysisk aktivitet.
3. **Variation av växter** – för att bidra till biologisk mångfald, intresse för och relationell kontakt med naturen, samt lärandemöjligheter om ekologiska samband och hållbarhet.

B. Variation i förskolegårdens utformning, i synnerhet:

1. **Kuperad** – för att stimulera varierade rörelselekar och fysisk aktivitet. Upplevelsen av att komma högt upp och se långt är en höjdpunkt i många lekar.
2. **Innehålla löst och temporärt material** – barn behöver tillgång till löst material som kan användas på olika sätt i deras lek och lärande. Löst naturmaterial bör inte plockas bort utan ses som en tillgång på gården, så även årstidsbundet material som löv, vattenpölar, snöhögar etc. Gällande material rekommenderas att hårdgjorda material och sterila miljöer minimeras.
3. **Mjuka övergångar mellan platser** – Olika typer av platser bör integreras så att det blir lätt för barn att skifta aktivitet och mötas över åldrar och intressen som en del av det sociala livet och lekens flöde över gården.

En varierad gård stimulerar kreativ lek mer än en uppdelad och nya sociala relationer kan skapas. Om man måste dela in gården för olika åldersgrupper, blir det viktigt att bevaka så att attraktiva områden med vegetation förblir tillgängliga för alla ålderskategorier.

C. Rymlig utemiljö:

1. **Gården storlek** är avgörande för att rymma barnens aktivitet och bibehålla robusta växtsamhällen som gynnar denna aktivitet
2. Med större barngrupper får man även vara uppmärksam på antalet barn per förskola dvs **yta/ barn** så att uteaktiviteter inte begränsas av trängsel och restriktioner.

Förhållningssätt

Våra resultat visar att inte bara den fysiska miljön påverkar förskolans uteverksamhet, även rutiner och förhållningssätt bör uppmärksammas. En rekommendation är därför att diskutera och öka medvetenheten om olika förhållningssätt till en mer hållbar utevistelse i förskolan:

1. Ökad medvetenhet om riktlinjer för fysisk aktivitet och rörelse i förskolan och hur man som personal kan stimulera detta genom engagemang och användande av utemiljö.
2. Ökad medvetenhet om vikten av naturkontakt och att barn får skapa relation till naturen, både för ökat lärande utomhus och för skapa förståelse för naturens värden och betydelse för en hållbar utveckling.
3. Ökad medvetenhet om betydelsen av barns

egeninitierade lek utomhus och tillåtande miljöer och material.

4. Låta olika yrkesgrupper mötas i dialog kring förskolans utemiljö med barns bästa i fokus.

Vårt övergripande svar på projektets stora fråga om *”vad utformningen och användningen av förskolors utemiljöer kan betyda för barns lek, rörelse och naturkontakt”* är:

Vid nybyggnation är stora förskolor med strikt och formell utformning av såväl byggnad som utemiljö i sig inget att eftersträva utifrån syftet att skapa en god (och modern) förskoleverksamhet. Det är inget i storskaligheten, och de strikta och lättskötta gårdarna som gynnar barns lek, rörelse och naturkontakt i förskolan. Detta går dessutom emot såväl riktlinjer från Boverket och Folkhälsomyndigheten samt Förskolans läroplan. En stor förskola med över 100 barn ställer högre krav på personalen som arbetar där och på en fungerande utemiljö, samt påverkar barnen själva i deras möjligheter till att leka, lära och utvecklas på ett bra sätt. Projektet har också visat på både medvetna och omedvetna (ofta problematiska) förhållningssätt och effekter av stora förskolenheter med mer karga utemiljöer, där begränsningar och restriktioner kring barns utelek är mer vanligt än vid mindre och etablerade förskolor. Barns möjligheter till naturkontakt och hållbart lärande begränsas också vid förskolor med få grönytor och låg biologisk mångfald. Förhoppningen är dock att den kunskap som vårt projekt genererat kan användas för att förbättra både förutsättningar i utemiljön och förhållningssätt till barns utevistelse i förskolan.

3. Boverket (2015). Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö. Boverket.

4. Boverket (2024). Vägledning om skolans och förskolors fysiska miljö.<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/arkitektur-och-gestaltad-livsmiljo/arbetsatt/skolans-miljo/>

5. Läroplan för förskolan: Lpfö 18: reviderad 2025. (2025, 3:e uppl.). Skolverket.

AVSLUTANDE ORD FRÅN KOMMUNENS DELTAGANDE VERKSAMHETER

HUS-projektet har gett oss fyra år av gott samarbete mellan forskare och förskolor. Projektets resultat har vidgat vår förståelse för utemiljön och uteundervisningens betydelse för barns hälsa, utveckling och lärande. Det har bland annat blivit synligt för oss att utomhusmiljöns utformning, storlek och pedagogernas förhållningssätt har betydelse för vilken undervisning som blir möjlig. Det arbete som nu ligger framför oss är att sprida och förankra resultaten i vår egen organisation men också bredda förankringen och samarbetet mellan för- och grundskole- och fastighetshetsförvaltningen för att skapa en samsyn och gemensam utgångspunkt utifrån barn- och hälsoperspektivet vid projektering och byggandet av förskolor och dess utemiljöer.

Monika Andersson
Utvecklingsledare

HUS-projektet har synliggjort vikten av att bättre ta tillvara och utveckla undervisning utomhus för att möta barnens behov och öka förståelsen för hållbar utveckling. Projektet har inspirerat till mer lärande ute och har bidragit till en ökad efterfrågan på kunskaper som är viktiga för att klara förskolans uppdrag. Här har metodstödet som tagits fram i projektet kommit till stor användning, även på de förskolor som inte direkt har varit involverade. Naturskolan ser fram emot ett fortsatt utvecklingsarbete tillsammans med förskolorna i deras utomhusmiljöer.

Erika Åberg, enhetschef Naturskolan

STUDENTUPPSATSER

STUDENTUPPSATSER KOPPLADE TILL PROJEKTET

I denna del presenteras studentuppsatser som genomförts i samverkan med vårt huvudprojekt. Resultatet från dessa har också bidragit med ny och värdefull kunskap kopplade till förskolors utemiljöer och barns lek, rörelse och naturkontakt utomhus. Uppsatserna och deras olika fokus kan också fungera som underlag för samtal och reflektion för förskolepersonal.

Utomhusverksamhetens betydelse för barns fysiska aktivitet

- Öppna ytor och naturmark ger spring i benen

Sofia Lindfors och Joella Snickars
Examensarbete för förskollärarexamen, 15 hp, Ht 2021

Sammanfattning

Syftet med denna studie är att tillföra kunskap om utomhusmiljöns betydelse för fysisk aktivitet i förskolans utomhusverksamhet. Studien baseras på en kvalitativ metod där observationer och intervjuer är grunden för studiens datainsamling. Resultatet visar att barnen använder öppna ytor, naturmark och stationära samt mobila lekredskap för fysisk aktivitet. Det visar sig att det inte planeras för många fysiska aktiviteter på förskolegården, utan att den större delen av de planerade fysiska aktiviteterna genomförs på närliggande miljöer. Det framgår även att utomhusmiljöns utformning och storlek har betydelse för den fysiska aktiviteten i förskolans utomhusverksamhet.

Nyckelord: fysisk aktivitet, fri lek, utomhusmiljö, utformning, storlek, planering

Läs gärna hela arbetet här:

Lindfors, S., & Snickars, J. (2021). Utomhusverksamhetens betydelse för barns fysiska aktivitet: Öppna ytor och naturmark ger spring i benen (Dissertation). Retrieved from <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:umu:diva-192584>

Bild 2. Barnens aktiviteter på förskolan Stjärnan

Bild 1. Barnens aktiviteter på förskolan Månen

Förskolebarns möjligheter till naturmöten

Förskolors tillgänglighet till naturpräglade grönområden utanför förskolan som en förutsättning för att erbjuda barn naturmöten

Lovisa Manni, Examensarbete för Samhällsplanerarprogrammet, 15 hp, vt 2022
Kulturgeografiska institutionen, Uppsatser, Uppsala universitet.

ABSTRACT

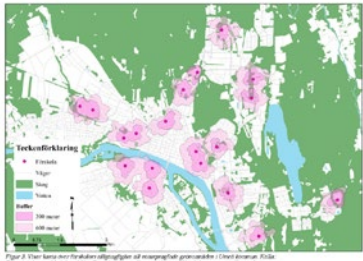
Syftet med studien är att undersöka förskolors tillgänglighet till naturpräglade grönområden utanför förskolan som en förutsättning för att erbjuda barn naturmöten. För att undersöka detta har både kvalitativa och kvantitativa metoder använts i form av gå-intervjuer, GIS-analyser samt GPS-mätningar. En första GIS-analys gjordes för att få en översikt över förskolornas tillgänglighet till naturpräglade grönområden. Sedan genomfördes gå-intervjuer med fyra förskolor där observationer, samtal och fotografering ingick. Fokus låg på att vara närvarande i situationen och ta del av upplevelsen, som en deltagande observatör. GPS-mätningarna av förskolornas färdväg utfördes i samband med gå-intervjuerna. Resultatet visade att totalt 18 av 23 förskolor har tillgång till något naturpräglat grönområde inom 300 meter och alla inom 600 meter. Men grönområdena skiljer sig åt i storlek och form. När det gäller själva grönområdet som förskolorna besöker, så visar resultatet tydligt på skillnader mellan olika grönområden. Vissa grönområden är av högre kvalitet och har därmed bättre förutsättningar för att erbjuda naturmöten. Tittar man på de aktiviteter de olika förskolorna utför i grönområdena de besöker, kan man delvis se hur dessa korrelerar med grönområdets karaktär. Slutligen visar resultatet på att förskolelärarna upplever att både kapacitets-, kopplings- samt auktoritetsbegränsningar påverkar deras handlingsutrymme att besöka naturpräglade grönområden utanför förskolan.

Keywords: Tidsgeografi, förskola, naturmöten, tillgänglighet, naturpräglade grönområden.

Handledare: Sofia Cele.

Läs gärna hela arbetet här:

Manni, L. (2022). Förskolebarns möjligheter till naturmöten: Förskolors tillgänglighet till naturpräglade grönområden utanför förskolan som en förutsättning för att erbjuda barn naturmöten (Dissertation). Retrieved from <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-466856>

Figur 17. Visar förskola Cs promenadväg. Källa: Fastighetskartan Markdata 2021, Fastighetskartan Kommunikation 2021, Fastighetskartan bebyggelse 2021 © Lantmäteriet. Karta: Lovisa Manni.

Figur 18. Visar grönområdets avstånd i tid. Skapad i Publisher.

'Varför ska ni det? Det är ju bara snö'

En fallstudie om barns spontana lek i utomhusverksamheten vintertid genom ett socio-materiellt perspektiv

Annicka Makslähti och Maria Westermärk
Examensarbete för förskollärarexamen, 15 hp, Vt 2022

Sammanfattning

Syfte med denna studie är att bidra med kunskap om hur förskolans utomhusmiljö utformas och används vintertid och hur detta påverkar barns spontana lek och lärande. Studien baseras i en kvalitativ metod där tre fallstudier ligger till grund för studiens resultat. För att skapa både en bredd och djupare förståelse har studien genomförts med tre olika metoder för datainsamling. Resultatet visar att den föränderlighet som sker i förskolans utomhusmiljö under vintern har betydelse för barns spontana lek men även för pedagogernas förhållningssätt till utomhusverksamhet. Studiens resultat har analyserats genom ett sociomateriellt perspektiv och visar hur det materiella har betydelse för hur barn, pedagoger och utomhusmiljöns utformning på förskolan vintertid står i relation till varandra och att detta resulterar i inbjudningar men även uteslutningar för barns spontana lek och lärande.

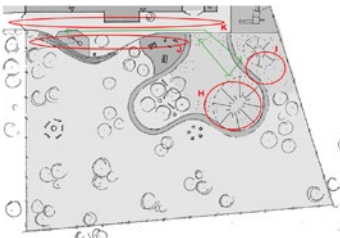
Nyckelord: Spontan lek, utomhusmiljö, utformning, sociomateriellt perspektiv, inbjudningar, uteslutningar, vinter, förskola

Läs gärna hela arbetet här:

Makslähti, A., & Westermärk, M. (2022). 'Varför ska ni det? Det är ju bara snö': En fallstudie om barns spontana lek i utomhusverksamheten vintertid genom ett socio-materiellt perspektiv (Dissertation). Retrieved from <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:umu:diva-197289>

(Karta 1: Barns spontana lek (röd) och pedagogernas rörelsemönster (grön) på Storförskolans Lill-sida i utomhusmiljön vintertid).

(Karta 2: Barns spontana lek (röd) och pedagogernas rörelsemönster (grön) på Storförskolans Stor-sida i utomhusmiljön vintertid).

Neutral natur och könskodad design?

En studie av könande processer i förskolans utemiljöer

Emelie Nilsson, Johan Sundberg
Examensarbete för förskollärarexamen, 15 hp, Ht 2022

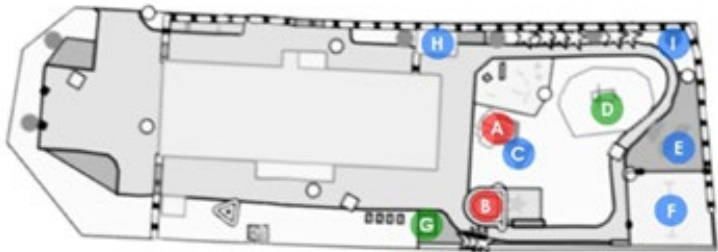
Sammanfattning

Studien syftar till att bidra med ökad kunskap och förståelse för hur pedagogers förhållningssätt och barns interaktioner med förskolans utemiljöer samt utemiljöns materialitet medverkar i medskapande av könande processer. Studien är utformad utifrån kvalitativ metod i form av två fallstudier vid två separata förskolor. Datainsamling i studien består av samtalspromenader med förskolebarn, intervjuer med förskolepedagoger samt kartor och fotografier på de två fallens utemiljöer. Studiens resultat visar att både pojkar och flickor främst skapar och återskapar traditionellt feminina och maskulina aktiviteter, platser, material och normer i sina lekbaserade aktiviteter i förskolans utemiljö och att det saknas förutsättningar för omskapande könande processer i förskolans utemiljö. Det behövs en ökad kunskap hos pedagoger om hur olika typer av platser och material samspelar med barn i könande processer för att pedagoger ska kunna ta aktiva beslut i hur de kan skapa förutsättningar för omskapande processer i barnens utevistelse.

Nyckelord: Utemiljö, Förskola, Könande processer, Sociomaterialitet, Naturmaterial, Naturplatser, Designat material, Designade platser.

Läs hela arbetet här:

<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:umu:diva-204931>

Karta 1. Jämförande karta över de platser i utemiljön som flickgruppen & pojkggruppen besökte under samtalspromenader på förskolan Spaden

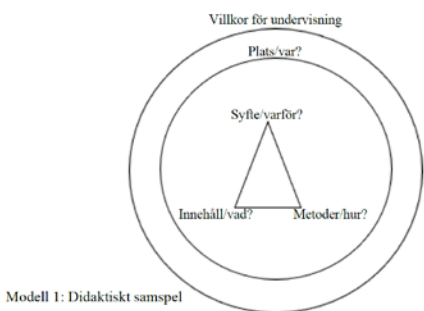
Klibbsnö, det är bra snö

Förskollärares upplevelser av undervisning utomhus på vintern

Rebecca Jöneros och Kim Landar
Examensarbete för förskollärexamen, 15hp, 2024

Sammanfattning

Syftet med denna studie är att undersöka hur förskollärare upplever förskolans utomhusmiljö under vintern som en plats för undervisning. Studien baseras på en kvalitativ forskningsmetod där två olika metoder för att samla in data har använts, semistrukturerade intervjuer och gåturer. Resultatet visar på olika arbetssätt och innehåll som vintern med dess förutsättningar möjliggör för samt vilka hinder som finns för att genomföra undervisning utomhus på vintern. Klibbsnö och kyla ses som stora möjligheter för undervisning. Utmaningar som resultatet visar är när det kommer stora mängder snö och när det är så kallt att det inte går att vara ute, då blir kylan istället ett hinder. Studiens resultat analyseras utifrån ett didaktiskt perspektiv där samverkan mellan de didaktiska dimensionerna och platsens betydelse för undervisningen synliggörs.

Läs hela arbetet här:

Jöneros, R., & Landar, K. (2024). Klibbsnö, det är bra snö : Förskollärares upplevelser av undervisning utomhus på vintern (Dissertation). Retrieved from <https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:umu:diva-226504>

Snabba fötter och glada hjärtan

En studie om förskolebarns fysiska aktivitet utomhus

Nicole Kärkkäinen och Elsa Frohm Larsson
Examensarbete för förskollärexamen, 15hp, 2025

Sammanfattning

Forskning visar på att barns fysiska aktivitet minskar. Med denna studie vill vi få syn på hur förskolans utformning av utomhusmiljön kan stimulera barnens fysiska aktivitet. Med olika faktorer som lekställningar, leksaker och grönområden kan barnens fysiska aktivitet utmanas till olika grad. En medvetenhet kring detta hos förskolor kan därmed, med hjälp av utformningen på utomhusmiljön, stimulera barnens fysiska aktivitet. Under studien har vi studerat och observerat vad forskningen säger, gjort besök på fyra olika förskolor och även gått en samtalspromenad med fyra förskollärare för att få reda på vilka effekter de upplever med fysisk aktivitet i utomhusmiljön. Resultatet visar på att en utemiljö med tillgång till skog stimulerar barn till en högre intensitet i deras fysiska aktiviteter. Vidare är även aktiva och engagerade pedagoger en bidragande faktor till att barnen är mer fysiskt aktiva. Resultatet visar även på utmaningar i att ge barnen möjlighet att vara fysiskt aktiva då förskollärare nämner att de är brist på utmanande miljöer för de äldre barnen. En annan utmaning är att förskolornas utomhusmiljö förändras med årstiderna.

Från studiens resultat:

Tabell 1. Typ av fysisk aktivitet

#	Aktivitetskod	Antal	Plats
1	Gående	13	Olika underlag
2	Springa	12	Överallt, särskilt i skogsområden
3	Klättra	9	Lekställningar, skog
4	Hoppa	7	Asfalt, skog och kulle
5	Sötande	5	Utspritt på gården
6	Annat	22	Sandlådor, gungor och rutschkana

Tabell 2. Aktivitetsnivåer i förskolans utemiljö

#	Aktivitetsnivå	Antal
1	Måttliga	21
2	Sittande med rörelse	20
3	Långsamma	13
4	Snabba	8
5	Sittande stilla	1

“Barnen utmanas ju på olika ställen, men däremot kan de fasta hinderbanorna vara för enkla för de äldre, vi ser att dem väljer att utmanas på andra ställen, som i till exempel skogen”
(Förskollärare 1)

Läs hela arbetet här:

Kärkkäinen, N., & Frohm Larsson, E. (2025). Snabba fötter och glada hjärtan: En studie om förskolebarns fysiska aktivitet utomhus (Dissertation). Retrieved from <https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:umu:diva-240259>

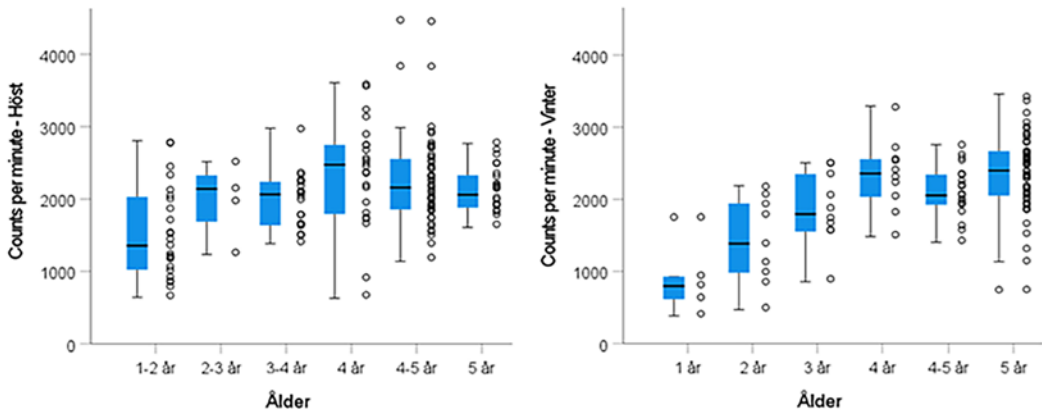
Vintermiljöns inverkan på förskolebarns fysiska aktivitet jämfört med höstmiljö

Elin Falebrand och Hilda Jakobsson
Examensarbete för Fysioterapeutprogrammet, 15 hp, ht 2025

Sammanfattning

Fysisk aktivitet är viktig för barns välmående och utveckling, och förskolebarn spenderar en stor del av sin tid utomhus där gårdens utformning har stor betydelse för aktivitetsnivån. Däremot är det oklart hur vintermiljön, som drastiskt förändrar utemiljön, påverkar barnens fysiska aktivitet. Detta examensarbete undersöker därför hur vintermiljö jämfört med höstmiljö påverkar förskolebarns utevistelse. Data samlades in under två perioder där 221 förskolebarn tilldelades accelerometrar som registrerade fysisk aktivitet under förmiddagarna under en vecka. Dessutom observerades barnens aktivitetsintensitet med markeringar av var på gården de befann sig under en förmiddag. Accelerometerdata analyserades deskriptivt med counts per minute (CPM) som mått på total fysisk aktivitet, sambandet mellan intensitetsnivå och säsong analyserades med χ^2 -test och användningen av förskolegården analyserades genom tolkning av kartor med barnens positioner. Resultaten visade att CPM bland de äldre barnen var generellt likartad under båda säsongerna, medan barn i åldern 1–3 år uppvisade lägre CPM under vintern. χ^2 -testet visade ett signifikant samband mellan intensitetsnivå och säsong ($p = 0.038$), där den dominerande intensitetsnivån var långsam oavsett säsong men med mer stillasittande under vintern. Under hösten vistades barnen oftare i öppen terräng och använde lekställningar i högre utsträckning, medan de under vintern främst samlades på vägar och i snöhögar. Sammantaget indikerar resultaten att vintersäsongen medför att barn i åldern 1–2 år blir mer fysiskt begränsade och inaktiva under utevistelsen, vilket inte observerades hos äldre barn. Därför finns det behov av ökad kunskap och tydligare ramverk för att underlätta yngre barns fysiska aktivitet samt vägleda pedagoger i hur barn i alla åldrar kan stimuleras till högre nivåer av fysisk aktivitet året runt.

Nyckelord: Vintermiljö, höstmiljö, fysisk aktivitet, förskolebarn, förskolegård, utomhusvistelse
Handledare: Jonas Markström

Lådagram och individuella värden av counts per minute (CPM).

To be published

METODSTÖD

Metodstöd för utveckling av förskolans uteverksamhet genom observation av aktiviteter på förskolegården och samtal om förhållningssätt till barns lek och lärande utomhus

Detta är ett metodstöd som riktar sig till er som arbetar i förskolan och vill utveckla er uteverksamhet och ert förhållningssätt till barns aktiviteter utomhus. Genom att utgå från förskolans befintliga utemiljö i kartläggning av hur olika platser används av både pedagoger och barn hoppas vi att ni ska kunna synliggöra viktiga aspekter av er uteverksamhet. Materialet är utformat i likhet med hur vi arbetat inom vårt forsknings- och samverkansprojekt HUS i Umeå kommun, och vår förhoppning är att flera förskolor kan få glädje av de metoder vi använt oss av här.

Inledningsvis vill vi betona att den gemensamma diskussionen på förskolan är en förutsättning för detta arbete där alla pedagoger är viktiga och kan bidra. Vi föreslår därför att ni kan ni börja med en öppen och gemensam diskussion om hur ni ser på förskolans utemiljö och barns utelek, samt vilken funktion och vilket värde ni tillskriver

utemiljön, samt hur ni ser på barns lek och lärande utomhus? Denna fråga återkommer i de uppföljande diskussionerna med tanken om att ni kan ha omvärderat era tankar under arbetets gång. Observationsunderlagen kan användas av pedagoger i förskolan för en systematisk genomlysning av gårdens funktioner och barnens användning av den. Samtalspromenader med barn gör dem delaktiga och bidrar med barnens egna perspektiv på vad de uppskattar med sin gård i deras lek och utforskande. Observationer tillsammans med samtalspromenader kan slutligen utgöra underlag för kollegiala diskussioner och utvecklingsarbete inom arbetslaget eller hela förskolan. De kan också vara ett bra underlag i dialoger kring utemiljön och uteverksamheten med skolledare, planeringskontor och fastighetsförvaltare.

Metodstödet omfattar följande delar:

- A. **Observationsunderlag** för två olika perspektiv på utemiljö och barns utevistelse:
 - 1. Allmän översikt av gårdens utformning och funktion vid barnens lek och uteaktiviteter
 - 2. Särskilt fokus på barns fysiska aktivitet och varierade rörelser under lek
- B. **Samtalspromenader eller följepromenader** för att uppmärksamma barnens perspektiv på bra platser på gården och göra dem delaktiga i utemiljöns utformning och användning.
- C. **Diskussionsfrågor** som stöd för kollegial reflektion och utvecklingsarbete kring förskolans utemiljö och uteverksamhet.

Observation av gårdens funktion och användning

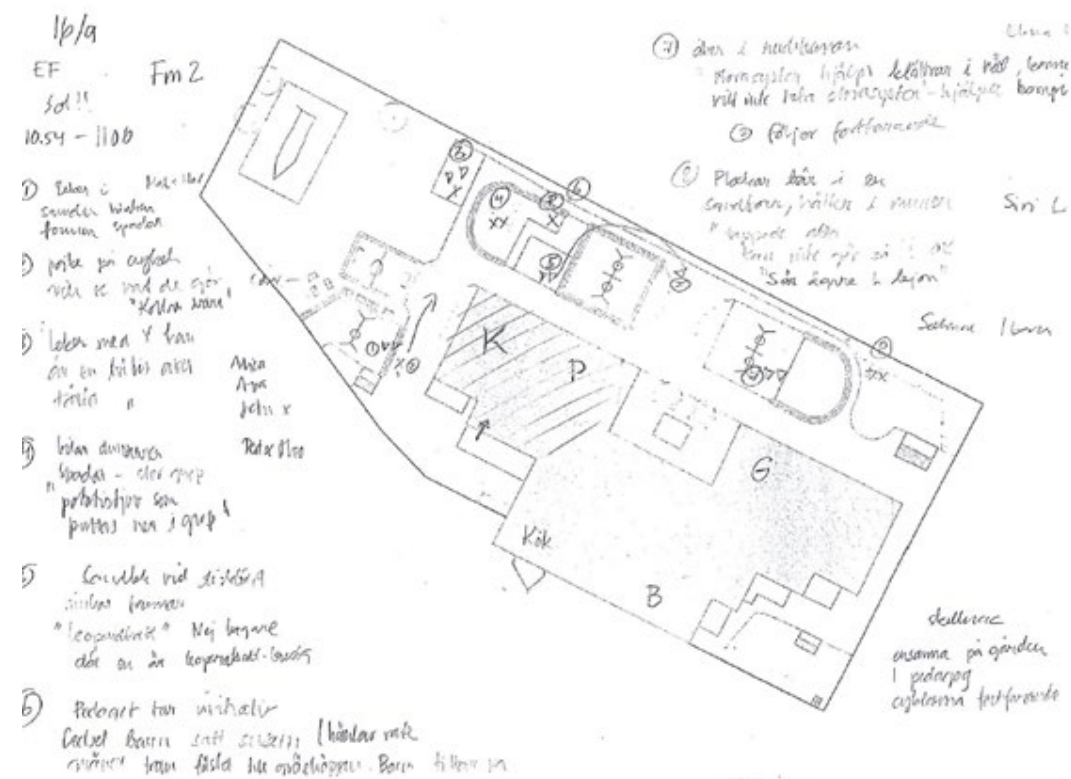
För att få en mer representativ bild av hur gården fungerar och används vid daglig utevistelse kan man observera de leksammanhang som uppstår på gården under fler dagar. Se till att få med både för- och eftermiddag och olika väderlek och årstider.

Här rekommenderar vi att ni använder en enkel karta över er förskola och dess utegård. Det kan finnas bra kartor hos kommunen, men det går

också bra att använda kartor från nätet (google earth). Det går också bra att lite enkelt rita upp gårdens konturer och större installationer på ett papper och ha det som underlag. I överkanten av kartan är det bra att markera dina initialer, datum, tidpunkt, väderlek och typ av utevistelse (tex. undervisning eller fri lek) eller övrig relevant information.

Gör så här:

1. **Ta en ny tom karta** och fyll i uppgifter i ovankant av kartan. **Observera** genom att långsamt svepa blicken från vänster till höger över gården. Stanna till och notera situationer vid platser där barn uppehåller sig - antingen ett enskilt barn eller en grupp med barn.
2. **Notera på kartan** var de(t) barn du fokuserat befinner sig på gården. Du kan exempelvis använda symbolerna **Δ** (för flicka), **X** (för pojke), och **P** (för pedagog)
3. **Fortsätt observera det specifika leksammanhanget under minst 20 sekunder**
4. **Beskriv** vilken typ av aktivitet/lek barn(en) deltar i. Vad de leker eller gör t ex vad de utforskar eller grejar med, hur deras samspel med varandra ser ut, om de leker någon lek, hur de tar sig fram o s v. Skriv gärna ned saker barnen säger. **Markera** gärna om de rör sig mellan platser med pilar. Rita in eller skriv upp saker de uppmärksammar och använder omkring sig såsom leksaker, olika föremål från naturen eller andra detaljer i miljön.
5. Återuppta **observationen** genom att **svepa blicken vidare mot höger** över gården. Bortse från att barn har rört sig till nya platser under tiden. Fokusera det sammanhang som finns närmast till höger om det sammanhang du senast började observera.
6. Om det behövs kan du **fylla på med information efterhand** kring de sammanhang som är dokumenterade.

HUS projekt riktar vi fokus mot tre områden av barns lek och utforskande utomhus; fysisk aktivitet och rörelse, socialt relationsskapande, samt naturkontakt som grund för hållbar utveckling.

- Vilka delar av utemiljön/vilka platser på gården fungerar särskilt bra? Beskriv och ge exempel på situationer som du minns.
- Använder ni gården för planerade aktiviteter eller undervisning? På vilket sätt och med vilket fokus?
- Vilka platser barnen använder på gården för olika aktiviteter som A, lek och rörelse, eller B, kontakt med djur, växter och natur?
- Finns det platser som fungerar dåligt? Varför?
- Finns det ställen där ni inte vill att barnen ska vara? Varför?
- Finns det något annat du har funderat på gällande gårdens funktion?
- Finns det andra platser än gården ni besöker vid utevistelse? Vilka och varför?
- Beskriv och ge exempel på det som kan förbättras när det gäller gårdens utformning, funktion och användning.

OBS! Vi rekommenderar också att ni gör en särskild karta för vinter med snö och is på marken, då detta är en tydlig förändring för uteverksamhetens möjligheter och eventuella utmaningar.

Observationerna av aktiviteterna ute tillsammans med era erfarenhetskartor är tänkta att både ge er direkta reflektioner men framförallt underlag för kollegialt utvecklingsarbete av er uteverksamhet. Detta beskriver vi vidare i sista delen av metodstödet.

Observation av fysisk aktivitet och rörelse

Här rekommenderar vi att ni använder en enkel karta över er förskola och dess utegård. Dessa kan finnas bland kommunens fastighetskartor, eller gå att hämta via google maps. Som komplement till kartan kan ett separat protokoll användas där ni noterar vilken typ av aktivitet barn(en) deltar i. En utskriftvänlig version av ett sådant protokoll finns att tillgå nedan.

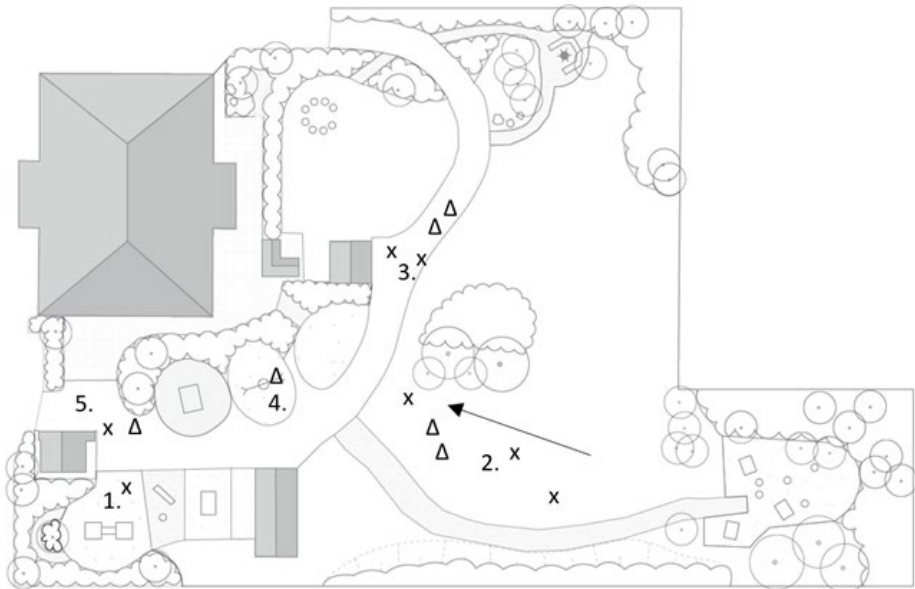
För att få en representativ bild av hur gården används för fysisk aktivitet och rörelse under daglig utevistelse är det bra om ni observerar under några dagar (både för -och eftermiddag), gärna i olika väderlek och årstid.

Gör så här:

1. **Ta en ny tom karta** och fyll i uppgifter i ovankant: dina initialer, datum, tidpunkt, väderlek och typ av utevistelse (tex. undervisning eller fri lek) eller övrig relevant information.
7. **Observera** genom att långsamt svepa blicken från vänster till höger över gården. Stanna till och notera situationer vid platser där barn uppehåller sig - antingen ett enskilt barn eller en grupp med barn.
8. **Notera på kartan** var de(t) barn du fokuserat befinner sig på gården. Använd symbolerna Δ (för flicka), **X** (för pojke), och **P** (för pedagog)
9. **Fortsätt observera det specifika sammanhanget under minst 20 sekunder**
10. **Notera** (stryk under) på separat protokoll vilken typ av aktivitet barn(en) deltar i utifrån kategorierna **aktivitetsnivå**, **aktivitetskod** och **form**. Möjlighet finns också att kommentera aktivitetens sammanhang.
11. Återuppta **observationen** genom att **svepa blicken vidare mot höger** över gården. Bortse från att barn har rört sig till nya platser under tiden. Fokusera det sammanhang som finns närmast till höger om det sammanhang du senast började observera.
12. Om det behövs kan du **fylla på med information efterhand** kring de aktiviteter som är dokumenterade.
13. Avslutningsvis summeras observationerna utifrån **aktivitetsnivå**, **aktivitetskod** och **form**. Frågor som kan belysas är: vilka aktivitetsnivåer var minst/mest förekommande? Var det sittande, långsamma, måttliga eller snabba aktiviteter? Vilka aktiviteter fanns representerade? Var det klättra, hopp, springa, rulla, kasta etc.? Och fanns det variation i aktiviteten? Skedde aktiviteterna ensam, i par eller i grupp?
14. **Med hjälp av noteringar på kartan kan områden som främjar en viss typ av aktivitet ringas in.** Även områden som av olika anledningar används i mindre utsträckning blir synliggjorda.

Exempel på observation av fysisk aktivitet och rörelse (exemplet omfattar fem observationer)

#	Aktivitetsnivå	Aktivitetskod	Form	Kommentar
1	Sittandes/stilla - <u>Sittandes med rörelse</u> - Långsamma - Måttliga - Snabba	Klättra - Hänga - Dans - Hopp - Ligga - Bråk - Putta/dra - Springa - Stående - Rulla - Svinga - Kasta - Gäende - Annat	Ensam - par - grupp	Sittande lek i sandlåda med hink och spade
2	Sittandes/stilla - Sittandes med rörelse - Långsamma - Måttliga - Snabba	Klättra - Hänga - Dans - Hopp - Ligga - Bråk - Putta/dra - <u>Springa</u> - Stående - Rulla - Svinga - Kasta - Gäende - Annat	Ensam - par - <u>grupp</u>	Jagalek tvärsöver gården (grupp av barn)
3	Sittandes/stilla - Sittandes med rörelse - <u>Långsamma</u> - Måttliga - Snabba	Klättra - Hänga - Dans - Hopp - Ligga - Bråk - Putta/dra - Springa - Stående - Rulla - Svinga - Kasta - <u>Gående</u> - Annat	Ensam - par - <u>grupp</u>	Grupp av barn går i lugnt tempo på asfalten
4	Sittandes/stilla - Sittandes med rörelse - Långsamma - <u>Måttliga</u> - Snabba	<u>Klättra</u> - Hänga - Dans - Hopp - Ligga - Bråk - Putta/dra - Springa - Stående - Rulla - Svinga - Kasta - Gäende - Annat	<u>Ensam</u> - par - grupp	Klättrar på lekställning
5	Sittandes/stilla - Sittandes med rörelse - Långsamma - <u>Måttliga</u> - Snabba	Klättra - Hänga - Dans - Hopp - Ligga - Bråk - Putta/dra - Springa - Stående - Rulla - Svinga - <u>Kasta</u> - Gäende - Annat	Ensam - <u>par</u> - grupp	Kast med boll fram och tillbaka (två barn)

Utskriftvänlig version av protokoll för observation av fysisk aktivitet och rörelse

#	Aktivitetsnivå	Aktivitetskod	Form	Kommentar
1	Sittandes/stilla - Sittandes med rörelse - Långsamma – Måttliga - Snabba	Klättra - Hänga - Dans - Hopp - Ligga - Bråk - Putta/dra - Springa - Stående - Rulla - Svinga - Kasta - Gående - Annat	Ensam - par - grupp	
2	Sittandes/stilla - Sittandes med rörelse - Långsamma – Måttliga - Snabba	Klättra - Hänga - Dans - Hopp - Ligga - Bråk - Putta/dra - Springa - Stående - Rulla - Svinga - Kasta - Gående - Annat	Ensam - par - grupp	
3	Sittandes/stilla - Sittandes med rörelse - Långsamma – Måttliga - Snabba	Klättra - Hänga - Dans - Hopp - Ligga - Bråk - Putta/dra - Springa - Stående - Rulla - Svinga - Kasta - Gående - Annat	Ensam - par - grupp	
4	Sittandes/stilla - Sittandes med rörelse - Långsamma – Måttliga - Snabba	Klättra - Hänga - Dans - Hopp - Ligga - Bråk - Putta/dra - Springa - Stående - Rulla - Svinga - Kasta - Gående - Annat	Ensam - par - grupp	
5	Sittandes/stilla - Sittandes med rörelse - Långsamma – Måttliga - Snabba	Klättra - Hänga - Dans - Hopp - Ligga - Bråk - Putta/dra - Springa - Stående - Rulla - Svinga - Kasta - Gående - Annat	Ensam - par - grupp	
6	Sittandes/stilla - Sittandes med rörelse - Långsamma – Måttliga - Snabba	Klättra - Hänga - Dans - Hopp - Ligga - Bråk - Putta/dra - Springa - Stående - Rulla - Svinga - Kasta - Gående - Annat	Ensam - par - grupp	
7	Sittandes/stilla - Sittandes med rörelse - Långsamma – Måttliga - Snabba	Klättra - Hänga - Dans - Hopp - Ligga - Bråk - Putta/dra - Springa - Stående - Rulla - Svinga - Kasta - Gående - Annat	Ensam - par - grupp	
8	Sittandes/stilla - Sittandes med rörelse - Långsamma – Måttliga - Snabba	Klättra - Hänga - Dans - Hopp - Ligga - Bråk - Putta/dra - Springa - Stående - Rulla - Svinga - Kasta - Gående - Annat	Ensam - par - grupp	
9	Sittandes/stilla - Sittandes med rörelse - Långsamma – Måttliga - Snabba	Klättra - Hänga - Dans - Hopp - Ligga - Bråk - Putta/dra - Springa - Stående - Rulla - Svinga - Kasta - Gående - Annat	Ensam - par - grupp	
10	Sittandes/stilla - Sittandes med rörelse - Långsamma – Måttliga - Snabba	Klättra - Hänga - Dans - Hopp - Ligga - Bråk - Putta/dra - Springa - Stående - Rulla - Svinga - Kasta - Gående - Annat	Ensam - par - grupp	

Barnens egna val av platser för lek och naturmöten

I projektet genomförde vi **samtalspromenader** med barn i 3–5 års ålder och **följepromenader** med de yngsta barnen, 1–2 år för att få en mer direkt kunskap om vilka platser barnen själva väljer för sin lek och sitt utforskande av utemiljön. Vi valde att genomföra promenaderna med de lite äldre barnen i grupper om 2 eller 3 där de fick turas om att visa och berätta om sina favoritplatser på gården och vad de brukar göra där. Platserna dokumenterade genom foto-grafering och samtalen med ljudupptagning. De yngsta barnen observerades genom att en forskare försiktigt följde barnen, ett åt gången, i deras utforskande och dokumenterade med foto och anteckningar kring vad och hur de interagerade med varandra och miljön. Vi rekommenderar att man på förskolorna kan göra en likande aktivitet för att få barnens egna perspektiv på sin utemiljö och utelek, vilket skulle kunna ske i form av **pedagogisk dokumentation** eller som ett **temaarbete/projekt**

tillsammans med barnen.

Här är några punkter med frågor kring saker man kan be barnen visa och berätta om:

1. **Vad** tycker ni bäst om att göra på gården? Var brukar ni leka det? (gå till platsen).
2. **Var** tycker ni bäst om att leka på gården? Vad brukar ni göra här? (gå till platsen)
3. **Visa och berätta om platsen/leken!** Följdfrågor: Varför är denna lek/platsen rolig/intressant? Vilket material använder ni? Vilka andra brukar leka här?
4. Har ni sett några **djur eller växter på gården?**
5. Finns det någon skog, buske, växt eller djur eller insekt som ni tycker har varit särskilt intressanta? Följdfrågor: Vad brukar ni göra om ni ser djur/växter e t c?
6. Finns det **platser ni inte tycker om att vara på?** Finns det platser ni inte får leka på? Följdfrågor: Var finns dessa platser? Beskriv och berätta om platserna.

Barnens berättelser om sin utegård och sin utelek gör dem delaktiga och utgör viktig kunskap för ert utvecklingsarbete med gården och uteverksamheten, både det som är bra men också det som är mindre bra.

Ur pedagogiskt perspektiv ser vi möjligheter att låta barnen själva **fota platser** som de tycker om, berätta till sina bilder och göra en utställning av dessa. Man kan också **arbeta med kartor** på olika sätt. Man kan låta barnen rita egna kartor eller rita in viktiga saker på kartor som de får av er. Barnens foton, bilder och kartor kan berätta om barns känsla för olika platser och deras förmåga att kunna lokalisera sig i olika miljöer.

Några favoritplatser som barn vid förskolorna i Umeå valt att visa.

Diskussionsfrågor kring utemiljö och barns utelek som utgångspunkt för förskolans pedagogiska verksamhetsutveckling

1. **Börja med en öppen och gemensam diskussion om hur ni ser på förskolans utemiljö och barns utelek.** Vilken funktion och vilket värde tillskriver ni utemiljö, samt barns lek och lärande utomhus? Är det någon skillnad mellan yngre och äldre förskolebarn i denna fråga?
2. **Är er gårdsmiljö grön, varierad och rymlig?** Boverkets rekommendation att gårdar skall vara gröna, rymliga och varierade är viktiga för att barn skall få hälsofrämjande naturkontakt och fysisk aktivitet. Upplever ni er miljö vara utformad på detta sätt? Om inte, vad saknas i detta avseende? Vad kan ni göra som pedagoger och vad skulle ni behöva hjälp med för att uppnå detta?
3. **Vilka rutiner och strukturer har ni för utevistelse på er förskola?** stödjer dessa strukturer den övergripande tanken ni har med utevistelse? Får alla barn på er förskola daglig och aktiv utevistelse under minst 60 minuter, under alla årstider? Om inte, vad hindrar er?
4. **Hur ser ni på er roll som pedagoger vid utevistelse?** Är ni den som leder planerade aktiviteter? Låter ni barnen leka fritt och ostört? Ser ni till att upprätthålla säkerhet och ordning? Utmanar ni barnen att pröva nya saker? Är ni deltagare i deras lekar? Etc. Finns det en samsyn kring vilken/ vilka roller ni vill ha för att stödja barnen i deras aktiviteter ute?
5. Vad har ni upptäckt genom era **observationer av barnens aktiviteter** på er gård? Är det något som förvånar er, eller bekräftar det ni tänkt tidigare? Finns det olika lekmönster som ni uppmärksammat? Vilka miljöer och material interagerar barnen med? I vilken grad finns naturmaterial tillgängligt hos er?
6. Finns det **platser som är extra bra** som ni vill värna eller skapa flera av? På vilket sätt är de bra?
7. Finns det **platser barnen undviker eller fungerar dåligt på något sätt?** Finns det förbättringar att göra där?
8. **Finns det platser där ni inte vill att barnen ska vara** och att där ni har problem med att barn försöker använda platsen ändå? Reflektera kring vilka beteende barn har vid dessa platser? Vilken funktion platsen kan ha för dem? Skulle det kunna finnas andra sett att gynna dessa behov vid andra platser?
9. Om ni gjort specifika **observationer av rörelse och fysisk aktivitet i barnens lek:** Vad visar resultatet och vad tänker ni kring detta? Hur kan ni stödja barns spontana fysiska aktivitet och varierade lekfulla rörelser på gården? Finns det både platser och förhållningssätt som är tillåtande och utmanande?

10. Utifrån **samtals- eller följepromenader** - Vilka platser väljer barnen på er förskola som sina favoriter? Vad gör de där och finns det utrymme för allas lek på platser barnen själva tycker om?
11. **Erbjuder er gård barnen naturmöten?** Vilken karaktär har dessa i så fall? Brukar ni uppmärksamma och samtala med barnen om växter och djur de möter och deras betydelse och funktion för ekologisk hållbarhet?
12. Vilka **typer av lekar och sociala relationer** engagerar sig barnen i på er förskolegård? Är barnen uppdelade i ålder eller kön, eller leker de integrerat på olika sätt? Finns det material som stimulerar fantasi och kreativitet på er gård? Finns det utrymme för lekar som involverar många barn?
13. Vilka typer av **planerade aktiviteter (undervisning)** brukar ni iscensätta ute på er gård? Med vilka syften och hur gör ni då?

HUS, Hållbar utevistelse vid storförskolor

HUS, hållbar utevistelse vid storförskolor är ett nationellt forskningsprojekt i samverkan med Umeå kommuns förskoleverksamhet under åren 2021-2024. I forskningsprojektet vill vi undersöka vad den förändring som svensk förskola genomgår med sina förändrade byggnader, utegårdar och begränsade tillgång till natur innebär för barnen som vistas där dagligen.